

**LATVIJAS UNIVERSITĀTE**

**MAGISTRA DARBS**

**Rīga 2020**

**LATVIJAS UNIVERSITĀTES**  
**HUMANITĀRO ZINĀTŅU FAKULTĀTE**  
**SASTATĀMĀS VALODNIECĪBAS UN TULKOŠANAS NODAĻA**

**EPONĪMI MEDICĪNAS TEKSTOS LATVIEŠU VALODĀ**

**EPONYMS IN LATVIAN MEDICAL TEXTS**

**MAĢISTRA DARBS**

Autore: **Renāte Bružāne**

Matrikulācijas kartes nr.: rb18068

Darba vadītāja: lektore Helēna Gizeleza

**RĪGA 2020**

## ANOTĀCIJA

Šajā maģistra darbā aplūkoti eponīmi medicīnas tekstos. Pētījuma mērķis bija apskatīt medicīnas tekstos sastopamos eponīmus un raksturot to rašanās veidus un iespējamās sinonīmos variantus. Aplūkotie teorētiskie materiāli aplūko eponīma definīcijas un vārddarināšanas paņēmienus, ar kuriem īpašvārds kļūst par eponīmu, kā arī raksturo eponīmus medicīnas terminoloģijā un to iespējamās tulkošanas problēmas. Mērķa sasniegšanai tika izmantota jauktā kvalitatīvā un kvantitatīvā metode. Tika apkopoti 200 eponīmi, un tika analizēti to etimoni un to skaits, izmantotie vārddarināšanas paņēmieni. Pētījuma laikā tika secināts, ka visbiežāk izmantotā vārddarināšanas metode bija sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu un eponīma darināšanā visbiežāk izmanto antroponīmus.

**Atslēgas vārdi: eponīmi, medicīnas terminoloģija, vārddarināšana, apelatīvācija, deonimizācija.**

## **ABSTRACT**

The present Master`s Thesis investigates eponyms in medical texts. The aim of this research was to analyse the eponyms in medical texts and the word formation methods used in derivation and the possible synonymous eponyms. The primary research of the thesis overviews the way how eponyms are defined, what word formation methods are used to create an eponym, and characterizes eponyms in medical terminology, and the possible translation problems. Mixed methodology was used to achieve the aim of this research. 200 eponyms were gathered and analysed by the proper nouns and their number, and the word formation method that was used. It was concluded that the most frequently used word formation method was a syntactic and semantic deonymization with a modifying lexeme, and anthroponyms were used most often to form eponyms.

**Key words: eponyms, medical terminology, word formation, appellativization, deonymization.**

## Saturs

Diagrammu saraksts .....	6
Ievads .....	1
1. EPONĪMS KĀ JĒDZIENS .....	3
1.1. Kas ir eponīmi? .....	3
1.2. No īpašvārda līdz eponīmam.....	5
1.3 Eponīmi latviešu valodā.....	10
1.4. Eponīmu vispārīgā klasifikācija.....	11
2. EPONĪMI MEDICĪNAS TEKSTOS .....	13
2.1. Medicīnas eponīmu klasifikācija un vārdnīcas .....	22
2.3. Medicīnas eponīmu tulkošanas problēmas un stratēģijas to risināšanai .....	25
3. METODOLOĢIJA.....	28
4. EPONĪMU ANALĪZE .....	30
4.1. Izmantotās vārddarināšanas metodes .....	30
4.2. Izmantoto īpašvārdu kategorijas.....	35
4.3. Izmantoto īpašvārdu skaits .....	44
SECINĀJUMI .....	46
TĒZES.....	50
Bibliogrāfija .....	52
1. pielikums .....	62
2. pielikums .....	64

## Diagrammu saraksts

Diagramma 4.1.	
<b>Izmantotās vārddarināšanas metodes atlasīto eponīmu korpusā</b>	34
Diagramma 4.2.	
<b>Īpašvārdu semantiskās kategorijas apkopotajos eponīmos</b>	39
Diagramma 4.3.	
<b>Eponīmā iekļauto īpašvārdu skaits</b>	51

## Ievads

Medicīnas jomas terminoloģija ir viena no senākajām un krāšņākajām nozaru terminoloģijām, kura ir bagāta arī ar eponīmiem. Eponīmu lietojums nozarē tika aktualizēts jau 20. g.s. 80. gados, kad medicīnas jomas profesionāļi sāka diskutēt par to, vai no eponīmiem nevajadzētu atteikties to radītās neskaidrības, necaurspīdīgās nozīmes, u.c. aspektu dēļ. Ir bijuši centieni aizstāt eponīmus ar vienotas terminoloģijas izveidi, kvantitatīvie tomēr pētījumi liecina, ka medicīnas jomas profesionāļi joprojām aktīvi izmanto eponīmus par spīti to trūkumiem. Eponīmi joprojām ir aktuāli medicīnas terminoloģijā, un arī Latvijā tos ir analizējuši vairāki pētnieki, tomēr nav veikti plašāki pētījumi par specializēto nozaru terminoloģiju latviešu valodā un eponīmiem tajos.

Šī darba **mērķis** ir analizēt medicīnas tekstos sastopamos eponīmus un raksturot to rašanās veidus un iespējamus sinonīmos variantus. Mērķa sasniegšanai ir izvirzīti šādi darba **uzdevumi**:

1. iepazīties ar pieejamo literatūru par onomastiku un eponīmiju, eponīmu vārddarināšanas paņēmieniem un medicīnā sastopamajiem eponīmiem;
2. apkopot medicīnas tekstos lietoto eponīmu korpusu;
3. analizēt atrasto eponīmu izcelsmi un to lietojuma iespējamus variantus latviešu valodā;
4. izdarīt secinājumus par eponīmiem latviešu valodas medicīnas tekstos.

Šī pētījuma teorētiskās daļa balstīta uz Valentīnas Skujiņas (1989), Bankavas publikācijām (2011a, 2011b) un sastādītās “Jaunās eponīmu vārdnīcas” (2012) un “Latviešu valodas gramatikas” (2015). Apkopoto eponīmu vienību analīzē tika izmantota kvalitatīva eponīmu etimonu un morfoloģiskās uzbūves analīze, kuras rezultāti pēc tam tika interpretēti arī kvantitatīvi. Dati tika iegūti no “Jaunās eponīmu vārdnīcas”, “Slimību, sindromu, testu un muskuloskeletālu bojājumu eponīmiskā vārdnīcas” (2006) un “Klīniskie simptomi un sindromi” (2001) vārdnīcām un žurnāla “Doctus”, un iegūtie eponīmi tika apstrādāti ar Microsoft Excel programmu.

Pirmajā nodaļā aplūkota eponīma definīcija un ar to saistītās teorijas par eponīmu rašanos un kategorizāciju. Otrajā nodaļā aplūkoti eponīmi medicīnas terminoloģijā un uzskaitīti iemesli, kādēļ viena daļa profesionāļu ir pret eponīmu lietošanu medicīnas terminoloģijā, bet daļa vēlas turpināt tos lietot. Trešajā nodaļā aprakstīta pētījuma datu iegūšanas, apstrādes un analīzes metodes. Ceturtajā nodaļā apkopoti pētījuma rezultāti un to analīze. Pēdējā nodaļā tiek parādīti iegūtie secinājumi un tēzes. Citātus no literatūras avotiem

svešvalodās ir tulkojusi darba autore. Šim darbam ir pievienoti arī divi pielikumi, kuros apkopotas eponīma definīcijas desmit tiešsaistē pieejamajās vārdnīcās un pielikums ar visiem medicīnas tekstos atrastajiem un analizētajiem eponīmiem.

# 1. EPONĪMS KĀ JĒDZIENS

Šajā nodaļā aprakstīts, kas ir eponīms un tā dažādās definīcijas, kā īpašvārds kļūst par eponīmu, un kādi eponīmi ir sastopami latviešu valodā un kā tos var klasificēt.

## 1.1. Kas ir eponīmi?

Pirms ķerties pie eponīmu pētīšanas medicīnas tekstos nepieciešams aplūkot eponīma jēdziena nozīmi un tās nianšes Latvijas un citu valstu leksikogrāfijā. Eponīmu pētīšana ir viens no onomastikas atzariem; onomastika pēta īpašvārdus un eponīmika pēta no īpašvārdiem radušās leksiskās vienības (Bankava, 2011a:1). Vārds *eponīms* ir nācis no sengrieķu valodas vārda *epōnymos* (““epi” nozīmē “uz, virs, pie, klāt” un “onyma” nozīmē “vārds””) (Bankava, 2011b: 58), tātad eponīms nav jauna parādība valodā. Bankava apkopojusi vairākas eponīma definīcijas no avotiem dažādās valodās, no kurām agrākā (19. g.s.) liecina, ka eponīma izcelsme nāk no senajām Atēnām, kur eponīms bija “pirmais no deviņiem arhontiem, ar kura vārdu apzīmēja gadu” un vēlāk eponīms bija saistīts ar kādu dievību vai varoni, “kas deva savu vārdu personu grupai, īpaši pilsētai, ciltij” (Bankava, 2011a: 7-8). Baibas Bankavas publikācijas un disertācija, ir visplašākie apraksti par eponīmiem latviešu valodā, un tajos ir arī ieskicēta eponīmu vēsture. Savā publikācijā viņa apgalvo, ka nav iespējams noteikt, kad tieši eponīmus sāka pētīt, “bet zināms, ka, piemēram, jau Plīnijs Vecākais sacerējumā “Naturalis historia” dokumentējis arī augu sugu nosaukumus”; eponīmus visaktīvāk sāka pētīt tikai 20. g.s. sākumā, kad šo tēmu sāka pētīt vairāki onomasti un leksikogrāfi (ibid: 2, 58).

Bankava aplūko vairākās vārdnīcās pieejamās eponīma definīcijas, no kurām var secināt, ka tās piedāvā vienu no šīm trim definīcijām:

- a) eponīms ir “**persona**, kuras vārdā kaut kas ir nosaukts”;
- b) eponīms ir “no īpašvārda veidota **leksiska vienība**”;
- c) eponīms (medicīnā) ir **īpašvārda derivāts**, ar kuru apzīmē slimības, simptomus, zāles, u.c (ibid: 10).

Arī Valodniecības pamatterminu skaidrojošā vārdnīca vārdam *eponīms* piedāvā divus pretējus skaidrojumus:

[1.] “**īpašvārds**, kuram *apelatīvējoties* radies *sugasvārds*, piemēram, *uzvārds Galijē > galijē*, *vietvārds Konjaka > konjaks*, vai no kura radies *cits jebkura paveida*

*īpašvārds, piemēram, latviešu personvārds Laima kā uzņēmuma nosaukuma Laima motivētājs, uzvārds Bolivars kā valsts nosaukuma Bolīvija motivētājs[;]*  
[2.] *Par eponīmu dažkārt mēdz dēvēt arī **sugasvārdu**, kas radies no īpašvārda, šim īpašvārdam apelatīvējoties, piemēram, galijē, konjaks, makintošs” (2007: 108).*

Arī iepazīstoties ar definīcijām no desmit dažādām tiešsaistē pieejamām angļu valodas vārdnīcām jāsecina, ka sešās no desmit eponīms ir definēts gan kā persona vai īpašvārds, pēc kura ir nosaukts kaut kas cits, gan vārds, kas ticis atvasināts no īpašvārda. Četras no šīm sešām vārdnīcām kā pirmo un populārāko eponīma nozīmi norāda īpašvārdu, divas no sešām norāda sugas vārdu. Četras vārdnīcās no desmit aplūkotajām piedāvā tikai vienu definīciju: divas definē eponīmu kā īpašvārdu vai personu, no kura vārda atvasināts sugas vārds, un divas citas vārdnīcas piedāvā tikai vienu eponīma definīciju, ka tas ir sugas vārds (viena no šīm pēdējām divām ir arī Kembridžas vārdnīca). Interesanti, ka “Macmillan” vārdnīcā kā otrā eponīma nozīme iekļauta šāds skaidrojums: “preces nosaukums, kuru regulāri lieto, lai aizstātu kādu atsevišķu lietu, kā piemēram, “aspirīns” aizstāj “pretsāpju līdzeklis” [...] (a product name that is frequently used to replace a particular item, such as ‘aspirin’ for painkiller or ‘hoover’ for vacuum cleaner (*darba autores tulkojums*))” (Tiešsaiste 11). Šāda definīcija drīzāk definē vārdu “hiperonīms”, kas būtu attiecināms uz pretsāpju zālēm kā vārda “aspirīns” virsējdzienam. Aplūkotās definīcijas apkopotas 1. pielikumā.

Dažādos citu valodu avotos minēti vairāki sinonīmi termini, kas apzīmē no īpašvārda veidotu derivātu: “īpašvārda antonomāze, īpašvārda derivāts, eponoms, antropodeonīms/topodeonīms, onomastisms, denomastisks veidojums,” eponīmisks vārds, u.c. (Jaunā eponīmu vārdnīca, 2012: 7). Bankava secina, ka *eponīms* kā termins anglofonajā valodniecībā nostiprinājies 1980. gados, un citu valstu leksikogrāfiskajos avotos tas ir minēts kā citu terminu alternatīva jau ap 2000. gadu, bet termins *eponīms* vēl nav pietiekami globalizējies, lai visas pasaules lingvisti izmantotu vienu un to pašu terminu un būtu vienasprātis par tā definīciju (Bankava, 2011a: 3). Jaunajā eponīmu vārdnīcā minēts arī novērojums, ka pēdējās desmitgades laikā dažādās valstīs eponīmu vai kādu no iepriekšminētajiem sinonīmiem apzīmējumiem definē, kā no īpašvārda atvasinātu sugas vārdu (2012: 7). Arī šajā maģistra darbā eponīms tiek definēts kā **īpašvārda derivāts**, kas tiek lietots kā termins medicīnā. Arī visos turpmāk citēto rakstu autori, kuri apraksta eponīmus medicīnā, lieto vārdu eponīms šajā pašā nozīmē; medicīnas jomā šim terminam ir daudz stabilāka definīcija kā valodnieku un leksikogrāfu vidū.

Nav daudz pētījumu par eponīmiem latviešu valodā; tos visplašāk pētījusi Baiba Bankava savā disertācijā, vairākās publikācijās un viņas sastādītajā “Eponīmu vārdnīcā” (2007) un “Jaunā eponīmu vārdnīcā”(2012). Ojārs Bušs galvenokārt pētījis onomastikas

teorētiskos jautājumus un veltījis uzmanību antroponīmu cilmes pētījumiem, toponīmiem un urbanonīmiem, pētījis atsevišķus vārdus (2019).

Apelativācijas procesu no teorētiskā viedokļa aprakstījusi arī Valentīna Skujiņa (1989). Ēdelmane (1998) ir pētījusi antroponīmu lietojumu augu nosaukumos latviešu valodā, un arī Piete (2007) aplūkojusi lietuviešu un latviešu valodas semantisko vārddarināšanas paņēmieni lietojumu augu nosaukumos veidošanā. Vairākos noslēguma darbos Latvijas Universitātē ir pētīta nozaru terminoloģija un aplūkota arī apelativācija un eponīmi: Danovska (2018) pētījusi augu nosaukumu darināšanu latviešu valodā; Matisone aplūko zobārstniecības terminoloģijas lingvistiskos aspektus un secināja, ka eponīmi lielākoties izmantoti instrumentu nosaukumos (2010: 35). Eponīmi latviešu valodā līdz šim ir pētīti fragmentāri un aplūko atsevišķus apelativācijas aspektus vai konkrētus gadījumus, bet Bankavas darbi un studentu noslēguma darbi liecina, ka šī tēma ir plaša un vēl nav līdz galam aprakstīta.

Eponīmi valodā pastāv jau sen, un literatūra, kura tiek aprakstīti vai pētīti eponīmi, parasti definē kā īpašvārdu, no kura ir atvasināti sugasvārdi, vai kā sugasvārdu, kurš ticis atvasināts no īpašvārda. Šajā darbā eponīms tiek definēts kā īpašvārda derivāts, kas atbilst arī medicīnas jomā lietotajai definīcijai. Latviešu valodā eponīmus sāka pētīt 1980. gados un šī tēma joprojām ir aktuāla, par ko liecina pieejamās publikācijas.

## 1.2. No īpašvārda līdz eponīmam

Īpašvārds un sugas vārds atrodas pretējās lietvārdu sistēmas pusēs (Bankava, 2011a: 51). Īpašvārds “apzīmē **kādu atsevišķu priekšmetu**, lai atšķirtu to no citiem tās pašas klases priekšmetiem” (Latvijas Enciklopēdiskā vārdnīca, 2002), savukārt sugas vārds “apzīmē **jebkuru vispārinātu atsevišķo objektu** no vienas klases objektiem” (VPSV, 2007: 381).

Latviešu valodas īpašvārdus var iedalīt šajās semantiskajās grupās:

1. Antroponīmi - personvārdi, uzvārdi, pseidonīmi, iesaukas, palamas;
2. Zoonīmi – dzīvnieku vārdi (*Reksis*);
3. Toponīmi – nosauc ģeogrāfiskus objektus, valstis, administratīvas teritorijas, valstu apvienības;
4. Valsts iestādes, sabiedriskas vai politiskas organizācijas, bruņoto spēku nosaukumi;
5. “Uzņēmumu, iestāžu, filmu, akciju sabiedrību, sporta komandu, mākslas kolektīvu”, vai citu organizāciju nosaukumi;
6. Mākslas darbu, grāmatu, preses izdevumu nosaukumi;
7. Sabiedriski nozīmīgu notikumu nosaukumi (*Atmoda, Dziesmusvētki*);

8. “Svētku un svinamu dienu nosaukumi” (*Jāņi, Mātes diena, Lieldienas*);
9. Apbalvojumu nosaukumi (Lāčplēša ordenis);
10. Astronomisko objektu nosaukumi;
11. Dievību un mitoloģisku būtņu nosaukumi (*Laima, Zevs*) (“Latviešu valodas gramatika”, 2015: 326-7).

Ne visas no iepriekš minētajām īpašvārdu kategorijām mēdz izmantot atvasinātu vārdkopu darināšanai. Īpašvārdu grupas, kuras izmanto eponīmu darināšanā ir:

- antroponīmi (cilvēka vārds vai uzvārds, iesauka, pseidonīms, u.c.);
- toponīmi (vietvārdi);
- etnonīmi (nosauc ciltis vai cilšu apvienības, tautības, tautas, nācijas);
- ergonīmi (uzņēmumu nosaukumi vai zīmoli) (Bankava, 2011a: 53).

Etnonīmi netiek uzskatīti par īpašvārdiem latviešu valodā, bet, piemēram, angļu valodā etnonīmus uzskata par īpašvārdiem un arī ievēro rakstību ar lielo sākumburtu. Tādēļ angļu valodā termins *Spanish flu* būtu uzskatāms par eponīmu, jo tā etimons (vārds, kas ir pamatā kādam atvasinājumam) ir tautas nosaukums, bet *spāņu gripa* latviešu valodā netiktu uzskatīts par eponīmu.

Īpašvārds, kurš apzīmē kādu atsevišķu priekšmetu, kļūst par sugasvārdu, kas apzīmē jebkuru vispārinātu atsevišķo objektu, vārddarināšanas procesā. Latviešu valodas vārddarināšanas paņēmienus parasti iedala afiksālajos un bezafiksksu vārddarināšanas paņēmienos:

- a. Afiksālie vārddarināšanas paņēmieni:
  - i. morfoloģiskais;
  - ii. sintaktiski morfoloģiskais.
- b. Bezafiksksu vārddarināšanas paņēmieni:
  - i. sintaktiskais;
  - ii. morfoloģiski sintaktiskais;
  - iii. semantiskais:
    1. onimizācija;
    2. **deonimizācija**;
    3. **apelativācija** (“Latviešu valodas gramatika”, 2015: 200,204-5).

Apelativācija ir viens no bezafiksksu vārddarināšanas veidiem, kādā rodas eponīmi. Apelativācija ir “sugasvārda (apelatīva) darināšana no īpašvārda” paralēli īpašvārdam (ibid:

205). Savukārt apelatīvāciju var iedalīt pilnīgā jeb tiešā un nepilnīgā jeb daļējā apelatīvācijā. Jāpiebilst, ka dažādos avotos citās valodās tiek lietoti atšķirīgi termini, lai apzīmētu procesu, kā īpašvārds kļūst par eponīmu. Bankava uzskaita vairākus: derivācija, deonimizācija, īpašvārda leksikalizācija, semantiskā banalizācija, konversija, deonīmiska translokācija, un transpozīcija (Jauno eponīmu vārdnīca, 2012: 8), bet šī darba ietvaros tiks lietots termins apelatīvācija tā pat kā citos latviešu valodas avotos (LVG, Bankavas un Skujiņas darbos).

**Pilnīgā jeb tiešā apelatīvācija** novērojama, kad īpašvārds pilnībā pārveidojas par sugasvārdu, zaudējot semantisko unikalitāti un arī rakstību ar lielo sākumburtu (ibid: 205). Piemēram, H. R. Hercs > mērvienība *hercs*, Sarkanās jūras osta *Moka* > kafijas šķirne *moka*. “Latviešu valodas gramatikā” apgalvots, ka latviešu valodas terminoloģija ir aizguvusi šādus apelatīvējumus no citām valodām, tādēļ vārdi, kas ir pielāgoti latviešu valodas gramatiskajai sistēmai pēc fonētiskajiem vai morfoloģiskajiem principiem, vai ja vārdam mainījies dzimte, joprojām uzskatāmi par vārdiem, kuri radušies bezafiksu vārddarināšanas veidā, tāpēc ka “neveidojas derivatīvās motivētāja un motivējuma attieksmes”; pilnīgas apelatīvācijas procesā radušos vārdu var lietot arī daudzskaitlī (ibid: 205). Pilnīgā apelatīvācija ir ļoti līdzīga konversijai (tā ir “vārdu pāreja no vienas vārdšķiras otrā bez morfēmiskās struktūras izmaiņām” (LVG, 2015: 207)), bet apelatīvācija notiek tikai vienas vārdšķiras ietvaros (Skujiņa, 1989:410). Pie pilnīgas apelatīvācijas pieder arī vārdkoptermini, kas cēlušies no nepilnīgajiem apelatīvējumiem, kad īpašvārds ir zaudējis saikni ar nosaukto personu vai vietu un pilnīgi apelatīvējies, piemēram, *Alpu vijolīte* > *alpu vijolīte* (LVG, 2015: 205).

Pie **daļējās apelatīvācijas** pieder vārdkoptermini, kuros ir iekļauts īpašvārds (piemēram, toponīms vai antroponīms), kuram tiek saglabāta rakstība ar lielo sākumburtu. Lai gan šo vārddarināšanas paņēmienu pieskaita pie semantiskā vārddarināšanas veida, tas nav pilnīgi precīzi, jo daļēji tiek pievienots arī sintaktisks elements. Jāpiebilst arī, ka vairumā gadījumu īpašvārds norāda vienīgi uz izcelsmes vietu vai izgudrotāju (izgudrotāja vārda iekļaušana vārdkopterminā ir īpaši izteikta zinātnes jomā), bet tas nenorāda uz nosauktās reālijas būtiskākajām īpašībām (LVG: 205; Skujiņa, 1989: 411). Šis ir viens no problemātiskākajiem medicīnas terminoloģijas aspektiem saistībā ar bagātīgo eponīmu slāni, kas vairāk tiek iztīrīts vienā no turpmākajām apakšnodaļām. Ar laiku nepilnīgie apelatīvējumi var zaudēt rakstību ar lielo sākumburtu, sugasvārdam ņemot virsroku pār īpašvārdu, piemēram, *Bikforda aukla* > *bikforda aukla* (Skujiņa, 1989: 411).

“Latviešu valodas gramatikā” gan pausts uzskats, ka nepilnīga vai daļēja apelatīvācija drīzāk ir uzskatāma par sintaktiski semantisku vārddarināšanas paņēmienu, jo īpašvārdam tiek pievienota analītiska leksēma.

Skujiņa uzskata, ka pie apelatīvācijas pieder arī vēl divi citi vārddarināšanas paņēmieni – **afiksālā apelatīvācija** un **kompozitīvā apelatīvācija** (1989: 410-1). Afiksālās apelatīvācijas gadījumā īpašvārds pārveidojas par sugasvārdu un tā procesā tam tiek pievienots afikss. Piemēram, (J. Parkinson) Pārkinson > pārkinsonisms, (Sacher-Masoch) Zahers-Mazohs > mazohisms. Skujiņa arī piebilst, ka vārda celms lielākoties paliek nemainīgs, taču apelatīvācijas procesā kāds celma elements var pazust, piemēram, Bekelanda (*L.H.Baekeland*) izgudrotais fenolformaldehītsveķu materiāls ir nosaukts par *bakelītu*. Kompozitīvās apelatīvācijas procesā īpašvārds pārveidojas par sugasvārdu, kurš arī ir saliktenis, kura pirmais elements ir īpašvārda celms, piemēram, Glaubers > glaubersāls, Vatmanis > vatmaņpapīrs (ibid: 410). Skujiņa arī ir novērojusi tādas kombinētas apelatīvācijas metodes kā “pilnīgu kompozitīvo apelatīvāciju” (piemēram, Dons Kihots > donkihots), “afiksālo kompozitīvo apelatīvāciju” (Andrejs Upīts > andrejupītisms) (ibid: 410). Arī Bankava, definējot eponīmu savā disertācijā, uzskata, ka eponīms var rasties arī citu vārddarināšanas paņēmieni rezultātā, apgalvodama, ka eponīms “var piederēt pie jebkuras vārdšķiras un tā darināšanā var būt izmantoti jebkuri vārddarināšanas paņēmieni”, proti, no īpašvārda var veidoties ne tikai substantīvi, bet arī adverbji un adjektīvi (2011a: 4, 61). “Latviešu valodas gramatika” gan apstrīd šos Skujiņas un Bankavas apgalvojumus par afiksālo un kompozitīvo apelatīvāciju, jo “īpašvārds, kļūdamas par pamatu īpašības, darbības nosaukumam, tikai nosacīti uzskatāms par apelatīvu”, tādus atvasinājumus drīzāk jāuzskata “par īpašvārdu motivētiem atvasinājumiem vai salikteņiem” (2012: 206).

Turpretī “Valodniecības pamatterminu skaidrojošā vārdnīca” (2007) sadala sugasvārdu veidošanās procesu no īpašvārdiem divās daļās: apelatīvācijā un **deonimizācijā** vai deonimizēšanā. Vārdnīcā apelatīvācija definēta kā “īpašvārda pārtapšana par sugasvārdu (nepievienojot papildus vārddarināšanas līdzekļus)”, savukārt deonimizācija ir definēta kā “apelatīvācija vai sugasvārda darināšana no īpašvārda, izmantojot vārddarināšanas afiksus.” “Latviešu valodas gramatikā” gan norādīts ka deonimizāciju kļūdaini uzskata par apelatīvācijas sinonīmu, tomēr deonimizācija ir “funkcionāli plašāks process, kas vistiešāk saistīts ar īpašvārda nominatīvo, sematisko pazīmju un funkcionālās dabas maiņu un ir apelatīvu rašanās pamatā” (2015: 204). Deonimizācija var tikt kombinēta ar citiem vārddarināšanas paņēmieniem un radīt jaunus “nomenus, darbības vārdus, darināt salikteņus vai analītiskas leksēmas” (ibid). Deonimizācija ir saistīta ne tikai ar apelatīvācijas vārddarināšanas paņēmieni, bet arī ar morfoloģiskajiem (vārdu atvasināšana ar morfēmām) un sintaktiskajiem (salikteņu veidošana) vārddarināšanas paņēmieniem (ibid).

Arī šī darba autore piekrīt “Latviešu valodas gramatikā” minētajam viedoklim, ka gadījumi, kad īpašvārda atvasināšanas procesā tiek pievienotas morfēmas vai kāda analītiska leksēma, drīzāk būtu uzskatāmi par vārdiem, kas darināti deonimizācijas procesā. Līdz ar to šī darba autore strukturizē sugasvārda darināšanu no īpašvārda sekojoši:

1. pilnīga apelativācija (*Oms > oms*);
2. kompozitīva apelativācija (*Dons Kihots > donkihots*);
3. sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu (*Bikforda aukla > bikforda aukla*);
4. deonimizācija darinot salikteni (*ļeņineklis, glaubersāls*);
5. sufiksālā deonimizācija (*Pārkinsons > pārkinsonisms*).

Šīs sugasvārdu darināšanas metodes tiks izmantotas arī darba praktiskajā daļā, analizējot medicīnas eponīmus.

Bankava apgalvo, ka pāreju no īpašvārda uz sugasvārdu var uzskatīt par individuālu un selektīvu procesu, jo pāreja ir atkarīga no valodas kopienas mentalitātes un no katra valodas lietotāja (2011a: 57). Pārejas procesu var ietekmēt arī kāda īpašvārda popularitāte konkrētajā teritorijā, teritorijas vēsturiskais konteksts un literārie personāži, un īpašvārda labskanība (ibid). Bankava arī atsaucas uz Ufimcevas rakstīto (Уфимцева, 1968: 13-4, citēts no Bankava 2011a), kur minēts, ka īpašvārdam piemītošās asociācijas tā lietošanas brīdī ir plašas un var būt pat plašākas nekā sugasvārda asociatīvajā sfērā. Katrs valodas lietotājs īpašvārdiem piešķir savas asociācijas, kas ir balstītas līdzšinējā pieredzē (ibid). Bet tā kā vairums latviešu valodā sastopamo eponīmu ir aizgūti no citām valodām latviešu valodas pratējs visticamāk vispirms saskarsies ar sugasvārdu un nekad nebūs dzirdējis par īpašvārdu, kas ir motivējis sugasvārda izveidošanos. Šādos gadījumos, protams, sugasvārda nozīme būs plašāka nekā īpašvārda radītās asociācijas.

Kopumā, īpašvārds kļūst par sugasvārdu apelativācijas vai deonimizācijas procesā, kurā mainās vārda semantika, tam var tikt pievienotas morfēmas vai veidoties saliktenis. Šī vārddarināšanas procesu rezultātā īpašvārds vairs neapzīmē kādu konkrētu objektu, bet gan atsevišķu vispārinātu objektu. Sugasvārda etimoni var būt gan antroponīmi, toponīmi, gan ergonīmi un etnonīmi. Latviešu valodas eponīmi ir sīkāk aprakstīti nākamajā apakšnodaļā.

### 1.3 Eponīmi latviešu valodā

“Jaunajā eponīmu vārdnīcā” ievadā norādīts, ka eponīmi rodas sarežģītu, neregulējamu procesu rezultātā, ko ietekmē tehniskie un zinātniskie atklājumi, un arī vēstures, politikas un ekonomikas procesi; eponīma lietojumu rakstītā vai mutiskā valodā nosaka tā funkcija un nepieciešamība, proti, eponīmi var būt ilgmūžīgi, ja tie iesakņojas ne tikai valodā, bet arī kultūrā vai sociālajā sfērā, turpretī citi var izzust no valodas, tiklīdz tie vairs nav noderīgi (2012: 5). Daži no ilgmūžīgo eponīmu piemēriem varētu būt *higiēna*, *hipnoze*, *lazarete*, un eponīmi, kuri bija aprītē salīdzinoši īsu laika sprīdi ir *timurieši*, *mičuriniēti*.

Bankava ir secinājusi, ka eponīmi latviešu valodā lielākoties ir aizgūti no citām valodām, nereti arī caur starpniekvalodām; viņas apkopotajā korpusā sastopami tikai daži nacionālie eponīmi (2011a: 3). Danovskas (2018) noslēguma darbā gan secināts, ka daudzi nacionālie eponīmi, kas radušies pilnīgas un daļējas apelatīvācijas ceļā, tiek izmantoti par augu nosaukumiem (piemēram, *juri*, *pēterpogas*, *Jāņa paparde*, *Māras rozītes*, *Marijpuķīte*). Tātad augu nosaukumi ir viena no nišām, kurā varētu būt vairāk eponīmu un tiem ir lielāks potenciāls ieviesties. Protams, ir jāpiekrīt, ka apkopojot visus latviešu valodā sastopamos eponīmus, tikai neliela daļa no tiem būs nacionālie eponīmi (eponīmi, kas radušies, piemēram, no latviešu valodas īpašvārda, un tiek lietoti tikai latviešu valodā; antonīms jēdzienam *internacionālie* eponīmi). “Latviešu valodas gramatikā” apgalvots, ka publicistikā un retorikā, un sarunvalodā plaši tiek lietoti apelatīvi, lai paustu negatīvu vai pozitīvu attieksmi, raksturotu parādības uz asociāciju pamata (2015: 207). Kā piemēram, tiek minēti tādi apelatīvi kā *šķēles*, *repšes*, *lebergi*, *kangars*, u.c. Tur pat ir minēta arī **reonimizācija**, kad vienā sfērā funkcionējošs īpašvārds tiek lietots “uzņēmumu, organizāciju, augu, produktu šķirņu” nosaukšanai, piemēram, *Zigfrīda Annas Meierovica bulvāris*, *Vērmanes dārzs*, “*Smiltēnes piens*”, *Holandes siers* (ibid).

Bankavs (2002) nelielo nacionālo eponīmu skaitu latviešu valodā saista ar vairākiem ekstralingvāliem apstākļiem. Pirmkārt, Latvijā uzvārdi radās nesistemātiski tikai no 15. gs. un uzvārdi oficiāli tika piešķirti tikai 19. gs. pirmajā pusē, tādēļ nebija antroponīmu, kuri motivētu eponīmu izveidi. Otrkārt, tā laika sociālie apstākļi, izglītības nepieejamība un kultūras tradīcijas neļāva rasties tādiem sasniegumiem, lai tos varētu nosaukt ar kādu antroponīmu. Nacionālo eponīmu skaits savā ziņā ir arī saistīts ar vēsturi un rūpniecību, izgudrojumu attīstību. Šādu apgalvojumu varētu apstiprināt tiešsaistes medicīnas eponīmu vārdnīcas *Whonamedit* saraksts ar personām atbilstoši katra antroponīma izcelsmes valstij (Tiešsaiste 20). Visvairāk medicīnas eponīmu cēlušies no ASV (895), Vācijas (677), Francijas

(469). Interesantā kārtā, ir atrodams viens ar Latviju saistīts Daika-Davidofa-Masona sindroms (*Dyke-Davidoff-Masson syndrome*, kas līdz šim nav ticis latviskots zinātniskajā literatūrā), kura atklāšanā piedalījies Leo Makss Davidofs (*Leo Max Davidoff*), kurš bija dzimis Talsos un emigrējis uz ASV 20. gs. sākumā (Tiešsaiste 24). Bankavs arī atsaucas uz Tradžila (*Trudgill*, 1986) ierobežoto cilvēkresursu faktoru, kas apgalvo, ka lielākām valodu kultūrām ir vieglāk ietekmēt mazākas valodu kultūras, līdz ar to mazākas valodās aizgūst eponīmus no lielākām valodām. Bankavs min vēl vienu iemeslu nelielajam nacionālo eponīmu skaitam latviešu valodā – mūsu valodas literārā tradīcija ir salīdzinoši nesena.

Tāpat vairums eponīmu latviešu valodā ir aizgūti no citām valodām, jo ekstralingvālie apstākļi nav bijuši tik labvēlīgi, lai rastos eponīmi, kur pēc tam nonāktu starptautiskā aprītē. Vairums nacionālo atrodami politikas jomā vai retorikā, uzņēmumu nosaukumos.

#### **1.4. Eponīmu vispārīgā klasifikācija**

Literatūrā atrodami vairākas metodes, kā klasificēt eponīmus. Daļa pētnieku izvēlas klasificēt eponīmus atkarībā no etimona kategorijas, otra daļa klasificē eponīmus pēc to nozīmes un lietojuma kādā atsevišķā nozarē, bet neliela daļa arī izvēlas apvienot šos abus principus un kategorizē eponīmus gan pēc to izcelsmes īpašvārda, gan pēc eponīma tematikas.

Bankava apkopojusi dažādas klasifikācijas no ārzemju autoru darbiem:

La Stella (1984; citēts no Bankava, 2011b: 62) izvēlas kategorizēt īpašvārdus, kas motivē eponīmus, sekojoši:

1. antroponīmi:
  - a. “svētie, dievības;
  - b. Mitoloģiskie, leģendārie, bibliskie, vēsturiskie personāži;
  - c. Personības literatūras, mākslas, zinātnes, tehnikas jomā;
  - d. Drāmu, poēmu, komēdiju un filmu personāži vai nosaukumi;
  - e. Izdomāti tēli
  - f. Reliģiskas un politiskas kustības un simboli;
  - g. Leksikalizēti preču zīmju nosaukumi.
2. Etnonīmi (tautas, rases, ciltis);
3. Toponīmi.

Pirmais mēģinājums klasificēt latviešu valodas eponīmos atrodams Bankava publikācijā “Latviešu valodas eponīmi” (2002), kurā tie ir sadalīti pēc nozarēm:

- antīkā literatūra un mitoloģija;
- zinātniskā literatūra;
- pārtikas rūpniecība;
- militārā rūpniecība;
- politisko strāvojumu un skolu apzīmējumi;
- tekstilizstrādājumu nosaukumi;
- dzīvnieku pasaules apzīmējumi;
- augu valsts nosaukumi.

Pati Baiba Bankava, sastādot “Eponīmu vārdnīcu” (2007) kategorizē eponīmus atbilstoši to tematiskajām grupām:

- tekstīlijas;
- augi un dzīvnieki;
- ēdieni un dzērieni;
- izklaide un sports;
- zinātne, tehnika un mehānika;
- māksla un arhitektūra;
- politika un likumdošana (Bankava, 2011a: 79).

Vispārīgajā valodniecībā eponīmi līdz šim klasificēti pēc to tematikas, lai gan tos ir iespējams klasificēt arī pēc vārddarināšanas paņēmieniem, kas izmantoti, lai darinātu eponīmu.

Kopumā, šajā nodaļā tika aplūkotas citos literatūras avotos piedāvātās eponīma definīcijas, aplūkoti veidi, kā no īpašvārda rodas eponīms. Tā pat arī secināts, ka vairums eponīmu latviešu valodā ir aizgūti no citām valodām, tomēr nacionālie eponīmi ir vairāk populāri politikas un augu nosaukumu jomā, kā arī tika apkopoti daži iespējamie eponīmu klasifikācijas veidi.

Nākamajā nodaļā tiks aprakstīti arī daži citi eponīmu klasifikācijas mēģinājumi konkrēti medicīnas jomā, kā arī tiks aplūkoti eponīmi medicīnas jomā, to nozīme un statuss, kā arī raudzīsīmes uz eponīmiem no tulkošanas perspektīvas.

## 2. EPONĪMI MEDICĪNAS TEKSTOS

Medicīnas jomā lietotajai leksikai iespējams ir vissenākā vēsture un tā ir visbagātākā ar terminiem, un ar šo leksikas slāni saskaras ne tikai jomas profesionāļi, bet arī visa pārējā sabiedrība. Rietumu medicīnas terminiem ir sena vēsture, kuras sākums meklējams jau Senajā Grieķijā 4.gs. p.m.ē., kad tika aprakstītas tādas parādības kā katars, caureja, podagra un citas (Wulff, 2004:187). Tikai 1.gs. m.ē. Auls Kornēlijs Celzs apkopoja grieķu valodas terminus un piedāvāja tiem alternatīvas latīņu valodā. Viduslaikos daudzus medicīnas tekstus pārtulkoja no grieķu uz arābu valodu, bet jau renesanses periodā medicīnā galvenokārt izmantoja tikai latīņu valodu. Latīņu valodas nozīme pakāpeniski mazinājās līdz pat 19.gs., kad medicīnas nozarē ienāca arī nacionālās valodas, kuras joprojām turpināja izmantot latīņu terminus, bieži vien pielāgojot tos savas valodas īpatnībām.

Mūsdienās šajā zinātnē starptautiski tiek lietota angļu valoda un arī franču valoda, un katrā nacionālajā valodā ienākuši arī angļu valodas termini (piemēram, *screening*) (ibid; Wermuth, Verplaetse, 2018:86). Medicīnas valoda ir dzīva valoda, kura attīstās un mainās tā pat kā citas valodas, tādēļ tajā nepārtraukti ienāk jauni vārdi, un tiek lēsts, ka medicīnas jomas vārdu krājumā angļu valodā ir ap 200 tūkstošiem terminu (Montalt, Gonzalez-Davies, 2007:230; Wermuth, Verplaetse, 2018:87) un 8 tūkstoši no tiem ir eponīmi (Tiešsaiste 21). Lai gan vairums no medicīnas nozarē lietotās leksikas ir medicīnas terminoloģija, tiek lietoti arī saīsinājumi, abreviatūras, slengs un žargons, eponīmi, metaforas un metonīmija, šai valodai ir savi sociolekti (Wermuth, Verplaetse, 2018:87).

Eponīmi medicīnas tekstos ir izveidojušies kā tradīcija jau kopš 19. gadsimta, kad galvenās valodas zinātnē bija angļu un vācu. Process un iemesli, kādēļ kāds ārsts vai pētnieks tiek godināts, nosaucot atklājumu viņa/-s vārdā nav stingri noteikts, un ne vienmēr kāda parādība tiek nosaukta tās personas vārdā, kura pirmā to ir atklājusi; eponīma rašanos var motivēt personas reputācija, prestižs, novērojumu precizitāte vai publikācijā iekļautā informācija, vai parādības otrreizēja atklāšana (Ferguson, Thomas, 2014: 1). Tātad medicīnas nozarē lietotā leksika ir sena, daudzpusīga un krāsaina, šis valodas veids turpina attīstīties un ar to savas dzīves laikā saskaras ikviens.

Ar eponīmu medicīnas jomā apzīmē kādu “slimību, sindromu, anatomiskos elementus, procedūras, objektus, atklājumus, zāles, vai ķermeņa funkcijas” (Abel, 2014: 76). Eponīmu rašanās process netiek regulēts, tam ir atšķirīga norise katrā kultūrā un valodā, un to nostiprināšanās valodā lielākoties aizņem ilgu laiku (Ferguson, Thomas, 2014: 1). Visbiežāk kāda atklājuma nosaukšanu ar eponīmu ierosina ārsta vai pētnieka draugi, kolēģi vai arī kāds

ārzemju pētnieks, tādējādi apliecinot savu cieņu (Abel, 2014: 77), pēc tam, kad atklājums tiek publicēts zinātnisko rakstu krājumā; dažkārt gan slimībām atmiņā paliekošu nosaukumu piešķir mediji, kā piemēram, *cūku gripa* (Huber, 2020a).

Tikai salīdzinoši neseno Pasaules Veselības organizācija publicēja ieteikumus par nosaukumu piešķiršanu jaunām cilvēku infekcijas slimībām; rekomendāciju mērķis ir “mazināt slimības nosaukuma lieku negatīvo ietekmi uz tirdzniecību, ceļošanu, tūrismu vai dzīvnieku labklājību, un izvairīties no jebkuras kultūras, sociālās, nacionālās, reģionālās, profesionālās vai etniskās grupas aizvainošanas” (2015). PVO uzsver, ka ir svarīgi, lai piemērotu nosaukumu izvēlas tie, kuri pirmie ziņo par jaunu saslimšanu, jo pretējā gadījumā valodā var nostiprināties arī nepiemērots nosaukums. Organizācija neiesaka nosaukumā ietvert ģeogrāfiskas lokācijas, cilvēku vārdus, dzīvnieku vai ēdienu nosaukumus, atsauces uz kādu kultūru, populāciju, industriju vai profesiju, vai vārdus, kas varētu radīt bailes.

Spilgts piemērs tam, ko neveiksmīga nosaukuma izvēle var nodarīt sabiedrībai, ir ASV Prezidenta Donalda Trampa izteikumi par covid-19 uzliesmojumu 2020. gadā, kad viņš ar nolūku izvēlējās apzīmēt šo infekcijas slimību ar nosaukumu “Ķīnas vīruss” vai “Ķīniešu vīruss” (Vazquez, 2020). Tas izraisīja nepieredzētu rasisma, ksenofobijas, fiziskas un verbālas vardarbības uzliesmojumu pret Āzijas amerikāņiem, par ko jau ir ziņojuši vismaz tūkstoš cilvēki (protams, nav zināms tas, cik cilvēku patiesībā ir skarti) (Tavernise, Opper, 2020; Stevens, 2020). Prezidents Tramps sāka dēvēt covid-19 par “Ķīniešu vīrusu” pēc tam, kad Ķīnas varas iestāžu pārstāvji sāka izplatīt sazvērestības teoriju par to, ka amerikāņu karavīri izplatījuši vīrusu Ķīnā, ar nolūku saukt Ķīnas valdību pie atbildības par tās lēno reakciju; Tramps nepiekrīt tam, ka šādi izteikumi būtu rasistiski, jo vīrusa izcelsmes valsts esot Ķīna (Vazquez, 2020; Stevens, 2020). Prezidents vēlāk bija spiests pārtraukt lietot šādu eponīmu un centās pārliecināt sabiedrību, ka Āzijas amerikāņi nav vainojami vīrusa uzliesmojumā, tomēr kaitējums jau bija nodarīts (Stevens, 2020). Šis gadījums skaidri parāda to, kā eponīms var stigmatizēt atsevišķu cilvēku grupu un pat izraisīt vardarbību un iedvest bailes.

Eponīmi, kurus profesionāļi un sabiedrība izmanto jau ilgāku laiku ir apkopoti dažādās specializētajās vārdnīcās. Piemēram, vārdnīcā “Klīniskie simptomi un sindromi” (2001) ir apkopoti ap 2400 simptomu un sindromu nosaukumu latviešu valodā un lielākā daļa no tiem ir eponīmi. Vārdnīcas sastādītājs to pamato ar faktu, ka vairums esošo medicīnas simptomu un sindromu nosaukumu ir eponīmi, un mūsdienās gandrīz visi jaunie simptomi un sindromi, kas tiek aprakstīti pirmo reizi, ir eponīmi; viņš piebilst, ka rakstu un grāmatu autori visbiežāk izvēlas nepaskaidrot sindromu un simptomu nozīmi lietojot zinātnisko patoloģisko aprakstu, bet gan lieto to eponīmus (ibid: 9). Lielākā daļa medicīnas eponīmu cēlušies no tās personas

uzvārda, kura pirmā aprakstīja kādu simptomu vai sindromu, vai arī vēlāk aprakstīja to vēl pilnīgāk un precīzāk par pirmo atklājēju (ibid). Dažkārt eponīmu veido tā ārsta vai pētnieka uzvārds, kuram ir labāka reputācija vai lielāks stāžs, kura simptoma vai sindroma apraksts ir precīzāks; dažkārt pēc vairākiem gadiem nejauši tiek atrasts kāda cita pētnieka darbs, kurā jau aprakstīts kāds sindroms vai simptoms, bet šis apraksts netika plaši apspriests, un aprakstīto parādību nosauc par godu tā pirmajam pētniekam (Ferguson, Thomas, 2014: 1). Lai gan vairums eponīmu rodas no ārstu un pētnieku uzvārdiem, daudzi simptomi un sindromi ir nosaukti pacientu vārdos (piemēram, Hartnupa slimība), pēc mitoloģiskiem vai literāriem tēliem, kas ir bieži sastopams anatomijas jomā, (Eidipa vai Oidipa sindroms, Otello sindroms, Ādama ābols, Ahileja cīpsla, Fallopija caurules), pēc ģeogrāfiskiem objektiem (Ebola (upe Kongo)) vai slimnīcu nosaukumiem, cilšu dialektiem vai dzīvnieku apzīmējumiem (Lazovskis, 2011: 9; Bankava, 2011a: 101).

Eponīmu lietojums medicīnas tekstos ir problemātisks, jo to nosaukumu atveidē un lietojumā trūkst konsekvences, un profesionāļu viedoklis dalās tajos, kuri uzskata, ka eponīmi ir vērtīgi un tos turpinās izmantot, un tajos, kuri uzskata, ka no eponīmiem vajadzētu atteikties vairāku iemeslu dēļ. Lai gan daudzi profesionāļi uzskata, ka eponīmu lietošana ir gaumes jautājums, pastāv diezgan plašs pētnieku loks, kuri ir pret eponīmu lietojumu, ko apliecina daudzās publikācijas par šo tēmu (sk. Woywodt, Matteson, Whitworth, 2007; Bradford, et al, 2014; Duque Parra, Barco Ríos, Vélez García, 2020; u.c.). Abiem viedokļiem ir spēcīgi argumenti, un, pētot eponīmus, jāņem vērā abas nostājas.

Ir vairāki argumenti **pret** eponīmu lietošanu un jaunu eponīmu radīšanu medicīnas jomā. Viens no iemesliem, kādēļ eponīmus vajadzētu pārtraukt lietot medicīnas jomā ir fakts, ka lai gan ar eponīmiem mēs iemūžinām un godinām kādu ārstu vai pētnieku, par medicīnas eponīmu ir kļuvuši tādu cilvēku vārdi, kuri rīkojušies neētiski vai arī kāds cits īstenībā ieguldījis vairāk darba pētījumos kā tas, kura uzvārds kļuvis par sugas vārdu. Piemēram, Hansa Reitera vārdā nosaukts reaktīvs artrīts (Reitera sindroms), bet eponīma lietojums ir mazinājies, kopš sabiedrībai kļuva zināms, ka viņš eksperimentējis ar cilvēkiem koncentrācijas nometnēs Vācijā, un šis eponīms formāli tika atsaukts (Wallace, Weisman, 2000; Panush, Paraschiv, Dorff, 2003; Panush, et al, 2007). Panušs (Panush), Paraščiva (Paraschiv) un Dorfs (Dorff) savā rakstā pauž viedokli, ka Reitera un citu ārstu, kuri nav ievērojuši ētikas normas, profesionālās darbības atstātais piensums ir aptraipīts un tādēļ nav pelnījis būt par eponīmu, kas pagodina tos, kuri pārkāpuši svarīgākās normas un laužuši Hipokrāta zvērestu (2003: 235). Raksta autori piebilst arī, ka Reitera nebija pirmais, kurš aprakstīja sindromu, kuru dēvēja viņa vārdā, un viņa izdarītie novērojumi nebija ievērojami

un pat kļūdaini, un viņa aprakstītajam sindromam ir vairāki alternatīvi nosaukumi un šis eponīms nav neaizvietojams, tādēļ no tā ir jāatsakās (ibid; Altman, 2000). Panušs, Paraščiva un Dorfs arī norāda, ka mums jādara, ko varam, lai ievērotu taisnīgumu, kas kā minimums no mums prasa to, lai mēs “neatļotu ļaunumu” (233). Līdzīgas diskusijas izskanējušas arī par Pernkopfa (Pernkof) atlasu (Carstens, 2012), Vegenera granulomatozi (Wegener's granulomatosis) (Ferguson, Thomas, 2014: 3), Halevordena-Špatsa (Hallervorden-Spatz) slimību (Harper, 1996) un citiem eponīmiem nosaukumiem. Tomēr, eponīmu lietošanu nav iespējams apturēt uzreiz, jo tas jau ir kļuvis par daļu no dzīvās medicīnas valodas, atteikšanās no eponīma prasītu vairākus gadus un arī apzinātu pasniedzēju, ārstu un pētnieku piepūli.

Turpretī citi uzskata, ka, lietojot tos eponīmus, kuru pētnieku vai ārstu reputācija ir aptraipīta, mēs negodinām šīs personas, bet vienkārši saskaramies ar vēsturisko realitāti; ja nu kāds ķertots pie eponīmo terminu rediģēšanas nāktos atbildēt uz jautājumiem: kurš uzņemtos noteikt, vai eponīms ir pieņemams vai nav? Kādi būtu nosacījumi tam, lai personas vārdu nedrīkstētu lietot kā sugas vārdu? Vai pietiktu tikai ar baumām vai arī būtu nepieciešams tiesas lēmums (Woywodt, Matteson, Whitworth, 2007: 425)? Nav šaubu, ka medicīnas jomas profesionāļi nosoda neētisku ārstniecību vai pētniecību, bet daļa tomēr uzskata, ka šādus eponīmus vajadzētu saglabāt leksikonā, lai tie kalpotu mums par mācību un atgādinātu vēsturi (Gross, 2003: 243).

Tā pat arī par eponīmiem kļuvuši tādu pētnieku vai ārstu vārdi, kuri it nemaz nav piedalījušies kādas parādības atklāšanā vai pētīšanā. Piemēram, Lasega symptoms (nosaukts pēc Ernest Charles Laségue) un Vrisberga saite (the ligament of Wrisberg nosaukta pēc Heinrigh August Wrisberg) nekad netika aprakstīti viņu darbos, un nav noskaidroti iemesli, kādēļ šie atklājumi nosaukti viņu vārdos (Kaplan, 1958: 451-4). Košhlakovs (Koshlakov, et.al. 2019: 4) aplūkoja eponīmus no epistēmiskā viedokļa un secināja, ka eponīmi šādā ziņā ir līdzīgi loterijai, jo “laimīgā loze” iekrīt tam, kuram bija paveicies pareizajā laikā izteikt īpaši svarīgus apgalvojumus, kuri bija vajadzīgi un piesaistīja uzmanību, nevis tam, kurš ir ieguldījis visvairāk darba. Iepriekš minētie piemēri, protams, nav vienīgie gadījumi, kad nopelnus nesaņem tie pētnieki, kuri ieguldījuši visvairāk darba vai nonākuši pie visnozīmīgākā atklājumā kādas parādības atklāšanā.

Otrs arguments pret eponīmiem ir, ka tie var radīt apjukumu. Piemēram, Lazovska apkopotajā slimību un sindromu vārdnīcā atrodams Debrē (*Debré*) sindroms, bet ar šo eponīmu apzīmē trīs dažādas saslimšanas: vielmaiņas traucējumus ar tauku un glikogēna uzkrāšanos un muskuļu hipotonusu; klejojošas sāpes, paralīzi bērniem; labdabīgu vīruslimfadenītu (2001: 271). Ābels (*Abel*) atsaucas uz Jana, et.al. (2009) un Matesona un

Vojvoda (*Matteson, Woywodt, 2006*) darbimie, kuros minets, ka pastāv arī eponīmi, kuros ietverti divi uzvārdi, kā piemēram, Kreicfelda – Jakoba jeb Jakoba – Kreicfelda slimība, un, ja kāds ārsts savā praksē saskartos ar šo reto slimību un meklētu informāciju drukātos materiālos, tad pastāv iespējamība, ka ārsts meklētu informāciju par vienu no šiem variantiem un neatrastu meklēto (Abel, 2014: 80). Protams, no pārpratumiem iespējams izvairīties iepazīstoties ar kontekstu, tomēr terminoloģijā nevajadzētu pastāvēt sinonīmijai.

Trešais arguments norāda uz to, ka eponīms nenodod nekādu informāciju par saslimšanu, pazīmi vai procedūru. Piemēram, Bella sindroms neko neizsaka, ja redzam šo nosaukumu pirmo reizi, tomēr “sejas nerva perifēriskā tipa paralīze” sniedz vairāk informācijas. Tomēr neraugoties uz šādu praktisku ieguvumu, viedoklim, ka kādas medicīniskas parādības vai objekta nosaukumam jābūt deskriptīvam, ir arī oponenti, “kuri uzskata, ka eponīms neraksturo, bet nosauc” (Bankava, 2011a: 101), tādējādi vērtējot nominācijas funkciju augstāk par pragmatismu.

Pastāv arī gadījumi, kad eponīms ir precīzāks par paskaidrojošu apzīmējumu, piemēram, Behtereva slimību mēdz dēvēt arī par reimatoīdo spondilītu, bet šis termins nav precīzs, jo tas nav viens no reimatoīdā artrīta paveidiem (Wright, 1991: 303). Nonākot pie jauniem atklājumiem par kādu saslimšanu var gadīties, ka līdz šim lietotas aprakstošais termins ir maldinošs, līdz ar to nāktos ieviest jaunu terminu, kura nostiprināšanās profesionāļu aprindās aizņemtu laiku un mulsinātu tos, kuri salīdzinātu vecākas un jaunākas publikācijas. Ja medicīnas jomas profesionāļi izlemtu atteikties no visiem eponīmiem, vispirms nāktos sakārtot katras nozares terminoloģiju, lai arī aprakstošie nosaukumi būtu precīzi un tiem nebūtu sinonīmu. Šmickels apgalvo, ka eponīma priekšrocība ir tā, ka tas ļauj brīvi attīstīties konceptam, ko tas apzīmē, bez jebkādiem iepriekšējiem pieņēmumiem (*Schmickel, 1983, 486*, citēts no *Garfield, 1983: 388*). Garfīlds piekrīt, ka, ja atklātos, ka slimībai, kuru apzīmē ar eponīmu nosaukumu, ir vairākas dažādas diagnozes, tad eponīmu varētu atņemt; no tā varētu arī atteikties gadījumā, kad iespējams saslimšanu aprakstīt pietiekami precīzi, ja aprakstošais termins nav pārāk garš (*ibid*).

Ceturtkārt, par sugas vārdu medicīnā kļūst tās personas vārds, kurš, iespējams, nebūtu to pelnījis, jo kāds cits aprakstījis saslimšanu jau pirms tam. Šāds novērojums aprakstīts Stiglera eponīmijas likumā (Stigler, 1980), kas apgalvo, ka neviens zinātnisks atklājums nav nosaukts pēc tā pirmā atklājēja. Tāpēc Blaunta – Bārbera sindromam vajadzētu saukties par Mau – Nilsonna slimību, jo viņi bija pirmie, kuri to aprakstīja (Tiešsaiste 1 un 23). Daudzi uzskata, ka par eponīmu jāklūst tā cilvēka vārdam, kurš pirmais aprakstījis kādu parādību, bet ir neskaitāmi gadījumu, kad par eponīmu kļuvis kāda cita pētnieka vārds (*Garfield, 1983: 387-8*;

Draaisma, 2009; Abel, 2014: 81-2). Turklāt, kādas slimības atklāšana vai nonākšana pie jaunām zināšanām vai metodēm visbiežāk ir veselas komandas darbs, tādēļ nav taisnīgi, ja jauno atklājumu nosauc tikai vienas personas vārdā (Huber, 2020b). Tomēr nepastāv neviena organizācija vai terminoloģijas komisija, kura uzņemtos apstiprināt eponīmus un noteiktu to, kurš pētnieks būtu pelnījis, ka atklājumu nosauc viņa vārdā. Kā jau tika minēts iepriekš, eponīmus ierosina draugi, ģimene vai kolēģi, kuri visticamāk neiedziļinās tajā, vai kāds cits iepriekš jau ir aprakstījis to pašu parādību.

Tomēr ir arī vairāki iemesli, kādēļ eponīmi parocīgi un tos **vajadzētu turpināt izmantot**. Eponīmi nereti ir īsāki par kādas slimības deskriptīvo apzīmējumu (piemēram, *Pageta slimību* vai *Padžeta slimību* sauc arī par *osteodistrophia chronica defromans hyperthropia* (latīņu val.) (ibid) vai pārmantoto hroniski progresējošo osteodistrofiju (Klīniskie simptomi un sindromi, 2001:524). Šī viedokļa piekritēji uzskata, ka lakoniskāka nosaukuma lietošanai ir vairāk priekšrocību, kā tādām, kura morfoloģijā jau ir iekļauta informācija par kādas saslimšanas īpašībām vai anatomisko uzbūvi vai atrašanās vietu.

Raits (*Wright*, 1991) uzskaita vairākas eponīmu priekšrocības: eponīmi apslēpj nepatīkamākos slimības vai sindroma aspektus un izrāda cieņu pret slimniekiem (piemēram, Dauna sindromu agrāk bieži mēdza dēvēt arī par mongolismu), eponīms pievērš uzmanību personai, kura bija viena no pirmajām, kura padziļināti pētīja kādu parādību, un, kura nozīmīgos atklājumus vēl ilgāku laiku nepapildīna neviens cits, un eponīms dažkārt ir precīzāks par šķietami sinonīmiem terminiem (piemēram, Krona slimību mēdz dēvēt arī par lokālu līkumainās zarnas iekaisumu, lai gan slimība var izpausties jebkurā gremošanas trakta posmā (Tiešsaiste 7)). Arī Rodīns un Kejs piekrīt tam, ka eponīmi ietver slimību cilvēciskos un nevis tehniskos jēdzienos (*Rodin* un *Key*, 1989: xix, citēts no Abel, 2014: 82).

Kaplāns (*Kaplan*, 1958: 451) jau 20. gs. 50. gados ievēroja medicīnas kopienas vispārīgos centienus izskaust eponīmus no anatomijas un klīniskās nomenklatūras, lai vienkāršotu terminoloģiju un padarītu to precīzāku, bet viņš tomēr uzskata eponīmi, kuri ir lietošanā jau ilgāku laiku, būtu jāpatur, jo tie ir lietderīgi. Turklāt dažādu komiteju centieni vienkāršot terminoloģiju, īpaši anatomijas nozarē, ir tikai noveduši pie terminu sinonīmijas, kas ir nevēlama, jo terminu ieviešanās valodas lietojumā aizņem laiku un nenotiek vienlīdz ātri visās jomās, un tādējādi rada apjukumu (ibid).

Eponīmu veidošanos nenoliedzami ir ietekmējusi kultūra, ģeogrāfija, vēsture un politika, un cilvēka psiholoģija. Daudzi uzskata, ka eponīmi padara medicīnas valodu krāšņāku un atdzīvina medicīnas vēsturi, un izceļ dienasgaismā to cilvēku vārdus, kuri savādāk netiktu pieminēti (Garfield, 1983: 388), eponīmi ir arī daļa no medicīnas tradīcijas un

kultūras (Whitworth, 2007: 335). Dominējošās zinātniskās kultūras un valodas atspoguļojas arī eponīmos, piemēram, laikā no 19. līdz 20. gadsimtam vadošās valodas zinātnes jomā bija angļu un vācu, un tajā laikā valodā radās daudzi medicīnas eponīmi (Ferguson, Thomas, 2014: 1). Lazovskis apgalvo, ka eponīmu “ieviešanās nosaka arī cilvēkam raksturīgas īpašības – tiekšanās pēc pašapliecināšanās, vēlēšanās izcelties, izvairīties no pelēcīguma, anonimitātes” (Klīniskie simptomi un sindromi, 2001: 10). Viņš saista šo aspektu ar to, kādēļ katru gadu medicīnas jomā turpina parādīties jauni eponīmi, kas nosauc metodes, simptomus, sindromus un procesus.

Līdzīgā veidā eponīmos sastopamas arī nacionālisma pazīmes. Daudzi starptautiski atzīti un plaši lietoti eponīmi tika aizstāti ar krievu zinātnieku vārdiem PSRS – piemēram, *Kupfera šūnas* aknās aizstāja *Visokoviča šūnas*, un *Sokoļska slimība* (akūts reimatisms) aizstāja Buijo slimību (ibid; Tiešsaiste 2). Ir saslimšanas, kuras vēl mūsdienās ir pazīstamas ar atšķirīgiem nosaukumiem dažādās valstīs, piemēram, sideropēnisku disfāģiju Amerikā un Austrālijā sauc par Plamera-Vinsona (*Plummer-Vinson*) sindromu, Lielbritānijā par Patersona-Kellija (*Patterson-Kelly*) sindromu, Zviedrijā par Valdenstrēma-Čellberga (*Waldenström-Kjellberg*) sindromu (Whitworth, et al. 2007: 335). Tādējādi eponīms ir kas daudz vairāk kā vienkāršs termins; eponīms ir dažādu procesu un apstākļu rezultāts, tādēļ tas arī ir dziļi iesakņojies valodā un vēsturē.

Āronsons (Aronson, 2014) min vēl dažus citus iemeslus par labu eponīmiem: tie iedrošina ārstus un pētniekus lasīt oriģinālos slimību, sindromu, metožu, u.c. aprakstus, kuri nosaukti kāda vārdā. Nereti šie apraksti ir ļoti detalizēti un izcili, tādēļ arī tā autors ir izpelnījies ievērību. Tādā veidā eponīmi var arī mācīt par medicīnas vēsturi un nacionālo kultūru, kas savukārt var uzlabot lasītāja erudīciju un, iespējams, palīdzēt labāk atcerēties lasīto. Āronsons arī citē Galileo, piebilstot, ka eponīms “pasargā no skaudības tikumīgo vīru cēlos sasniegumus”, un atzīst, ka šāds sasniegums uzlabo pētnieka curriculum vitae (ibid.2). Arī Nezneans (*Nāznean*, 2019: 438) tam piekrīt, atgādinot, ka medicīna ir balstīta uz citu cilvēku aizraušanos un nodošanās zinātnei, tādēļ ir ārkārtīgi svarīgi godināt izcilu personību devumu zinātnei.

Eponīmus aktīvi turpina izmantot medicīnas nozarē un katru gadu rodas vairāki jauni eponīmi par spīti centieniem tos ierobežot. Kāda pētnieku komanda analizēja divu Latīņamerikas anatomijas kongresu prezentāciju materiālus un konstatēja, ka šajā nozarē joprojām aktīvi tiek lietoti eponīmi (Duque Parra, Barco Ríos, Vélez García, 2020). Lai gan Starptautiskā Anatomu asociāciju federācija (*International Federation of Anatomical Associations*) ir izdevusi un apstiprinājusi terminus vairākās nozarēs (grāmatās “Terminologia

Anatomica” (1998), “Terminologia Histologica” (2008) un “Terminologia Embryologica” (2013) (Tubbs, 2020)), kurus būtu jāizmanto visiem medicīnas profesionāļiem, lai atvieglotu komunikāciju un mācību procesu. Šajās vārdnīcās piedāvātie termini veidoti tā, lai to morfoloģiskie komponenti sniegtu aprakstu, piemēram, par kāda sindroma īpašībām vai raksturotu kādas anatomiskās iezīmes atrašanos vietu, formu, u.c. Federācija noteica, ka “gandrīz visas morfoloģiskajās struktūras jānosauc vienā vārdā, jāizmanto latīņu valoda, elements jāapraksta pēc iespējas atbilstošāk tā ģeometrijai un formai, terminam jākoncentrējas uz struktūras aprakstu, jāizslēdz visi eponīmi” (Losardo et al., 2010, citēts no Roa, et.al, 2016).

Parra (*Parra*), Rioss (*Ríos*) un Veless Garsija (*Vélez García*) novēroja, ka vairāk kā pusē mutisko prezentāciju un piektdaļā drukāto materiālu tika lietoti eponīmi, jo tie tiek lietoti medicīnas valodā jau vairākus gadsimtus un tādējādi ir dziļi iesakņojušies kultūrā (2020). Raksta autori iebilst pret eponīmu lietošanu medicīnas tekstos, jo tie nesniedz lietderīgu informāciju par pētāmo objektu, traucē skaidrai komunikācijai un mācību procesam, to lietojums ir patvaļīgs un eponīmus spēcīgi ietekmējusi ģeogrāfija un vietējā kultūra, tādēļ eponīmi būtu jānodod medicīnas vēstures un eponīmu vārdnīcu pārziņā; autori saista eponīmu lietošanas tradīciju ar to, ka daudzi mācību grāmatu autori un medicīnas jomas mācībspēki nepieņem izmaiņas (ibid). Lai gan iepriekšminētā terminoloģija, kurai neapšaubāmi ir savas priekšrocības un trūkumi, pastāv jau vairākus gadus, tā ir radījusi apjukumu un bijusi par iemeslu diskusijām profesionāļu vidū un nav izskaudusi terminu sinonīmiju (Bradford et al, 2014: 1-2).

Cits pētījums par neiroloģijas rezidentu lietotajiem eponīmiem angļu valodā liecina, ka, lai gan rezidenti skaidri apzinās eponīmu trūkumus un strīdīgās situācijas, ko tie var radīt, bet jau vairākus gadu desmitus nekas neliecina par eponīmu izzušanu no medicīnas valodas, jo tie ir daļa no medicīnas vēstures un tie tiek plaši lietoti jau no medicīnas studiju uzsākšanas (Zheng, 2020: 22). Pēc viņa ieskatiem, nevajadzētu diskutēt par eponīmu noderīgumu, bet drīzāk koncentrēties uz to, lai studenti apgūtu visnozīmīgākos un efektīvākos eponīmus, un vienlaikus arī apgūtu alternatīvus, lakoniskus apzīmējumus, kuri ir pieņemami eponīma vietā (ibid). Hubera (*Huber*, 2020b) savā rakstā piekrīt tam, ka, ja medicīnas nozare atteiktos no eponīmiem, tas notiktu lēni un pakāpeniski. Viņa kā piemēru min psihiatriju, kur jau kādu laiku jauni atklājumi netiek nosaukti ar eponīmu, bet gan aprakstot atklājuma fizioloģiju vai īpašības. Tomēr pašlaik nevarētu teikt, ka eponīmi izzustu no medicīnas valodas.

Medicīnas eponīmus tekstā ir viegli atpazīt, jo vairumā gadījumu tie tiek rakstīti ar lielo burtu, jo tie pārsvarā cēlušies no uzvārda (piemēram, *Alcheimera slimība*, *Ahileja papēdis*), ja

vien eponīms nav pilnīgi pārvērties par sugas vārdu (piemēram, *pārkīnsonisms*, *mazohisms*, *rigvir*) (Abel, 2014: 77). Dažkārt eponīmā ietverts gan vārds, gan uzvārds, piemēram, *Lisfranka de Senmartēna lūzums*.

Tomēr, starptautiskajā vidē, kur medicīnas zinātne tiek apspriesta angļu valodā, nav tādas vienprātības, proti – joprojām tiek diskutēts par to, vai paturēt vai atņemt “s” eponīmos terminos, kuri sastāv tikai no viena vārda, jo pastāv dažādi termina lietojumi. Diskusija oficiāli aizsākās kādā konferencē ASV 1974. gadā, kad tika ierosināts atņemt “s” eponīmos terminos, jo tika apgalvots, ka “ pašam [eponīma] autoram nebija, nedz piederēja slimība” (Lancet, 1974: 513), tomēr toreiz netika piebilsts, ka “s” angļu valodā ir vairākas funkcijas un tikai viena no tām izsaka piederību, un eponīmos tas pilda īpašības vārda funkciju (Abel, 2014: 78). Kopš tā laika daudzas organizācijas un vārdnīcas atteicās no “s” lietojuma (tādā gadījumā rakstot *Down syndrome*), bet daļa joprojām turpina to lietot (*Down`s syndrome*). Ir veikti vairāki korpusa pētījumi, lai noskaidrotu, kura forma dominē, un profesionāļi no ASV vairumā gadījumu atsakās no “s”, bet Eiropā no šādas formas atsakās mazāk nekā ASV (Abel, 2014: 80), tomēr Abela uzskata, ka to neizdosies atņemt pilnībā, jo ir neskaitāmi eponīmi, kuri ir pārāk dziļi iesakņojušies vārdu krājumā, lai tos mainītu. Šis aspekts iespējams varētu sagādāt problēmas tulkojot tekstus no latviešu uz angļu valodu, vai ārstiem un pētniekiem uzstājoties vai prezentējot savus atklājumus starptautiskajā vidē. Šī darba autore vēlētos tomēr ieteikt lietot eponīmus ar “s” un atcerēties par tā patieso funkciju, un būt ievērot konsekvenci vismaz savos darbos un uzstāšanās.

Medicīnā lietotā valoda ir sena un eponīmiem bagāta. Medicīnas profesionāļu vidū pastāv divi pretēji viedokļi par to, vai eponīmus vajadzētu turpināt izmantot. Daļa uzskata, ka eponīmi rada lieku pārpratumu risku, uz tiem nevar paļauties, jo slimībām un sindromiem tiek lietoti atšķirīgi nosaukumi dažādās valstīs, eponīmu nosaukumi nav deskriptīvi, un par eponīmiem mēdz kļūt to cilvēku vārdi, kuriem ir slikta reputācija, vai arī tikai viena persona, lai gan pie pētījuma ir strādājusi vesela komanda. Turpretī otra daļa apgalvo, ka eponīmi jāizmanto, jo tie ir lakoniskāki par slimību aprakstiem, eponīmi maskē nepatīkamākās saslimšanas īpašības un piešķir tai cilvēciskāku veidolu. Eponīmiem ir sena vēsture un tie ir iesaisti visā medicīnas valodas audumā kopā ar visiem vēstures, kultūras un ģeogrāfijas pavedieniem. Lai gan ir bijuši centieni atteikties no eponīmiem un vienoties par kopēju terminoloģiju, tomēr pētījumi liecina, ka nozares profesionāļi joprojām izmanto eponīmus. Lai gan vajadzība pēc vienotas un precīzas terminoloģijas ir pamatota, nav ticams ka eponīmi drīzākajā laikā izzudīs no medicīnas jomā lietotās valodas.

Kopumā, eponīmi medicīnas jomā sastopami jau no tās pašiem sākumiem un gadsimtu gaitā tie ir dziļi iesakņojušies gan medicīnas, gan vispārīgajā leksikā. Lai gan medicīnas valodas mērķis ir būt maksimāli precīzai un skaidrai, un lai gan liela daļa profesionāļu iestājas par to, lai eponīmi tiktu izskausti no medicīnas terminoloģijas, tos joprojām turpina lietot, jo tiem ir dziļas saknes, tie godina izcilu personību izdarītos atklājumus, tie ir lakoniski lietojumā un eponīmos arī saglabājušās kultūras liecības. Daži eponīmi ir pārsnieguši savu derīguma termiņu un tos pārtrauc lietot, jo radies kāds precīzāks vai labāks apzīmējums, bet neraugoties uz to katru gadu joprojām rodas jauni eponīmi, un eponīmu skaits joprojām mērāms vairākos tūkstošos, pašlaik nekas neliecina par to, ka eponīmi kādu dienu varētu izzust no medicīnas valodas.

## 2.1. Medicīnas eponīmu klasifikācija un vārdnīcas

Medicīnas eponīmi parasti tiek iekļauti medicīnas vārdnīcās kopā ar citiem terminiem, bet vairākās valodās pastāv arī atsevišķas eponīmu vārdnīcas. Angļu valodas medicīnas eponīmi, piemēram, apkopoti vārdnīcās “Jablonski`s dictionary of syndromes and eponymic diseases” (1991), “The dictionary of medical eponyms” (2001) un “Stedman`s Medical Eponyms” (2005) (iekļauti ap 18000 eponīmu), un ilustratīvajā enciklopēdijā “Neurological eponyms” (2000) (Canziani, 2011: 225). Vairāk kā 8000 eponīmu un biogrāfiju apkopots arī lapā *Whonamedit.com*, kurā šķirklus var filtrēt pēc etimona izcelsmes valsts vai personas vārda.

Latviešu valodas medicīnas eponīmi apkopoti divās vārdnīcās. Vārdnīcā “Klīniskie simptomi un sindromi” (2001) atsevišķi ir nošķirti simptomi un sindromi un sakārtoti alfabētiskā secībā; pie katra šķirklā pieejams apraksts, norādīts eponīma etimons, un visa informācija pieejama latviešu, angļu un krievu valodās kopā ar pareizo nosaukuma atveide katrā valodā. Papildus pievienots arī saraksts ar eponīmu sinonīmiem un saraksts ar sindromu transkripciju, un simptomu un sindromu grupējums pēc nozarēm. Šī vārdnīca neapšaubāmi ir autoritatīva publikācija, kas fiksē eponīmu lietojumu medicīnas terminoloģijā, tādēļ šī maģistra darba praktiskajā daļā būtu interesanti cita starpā aplūkot vai nozares profesionāļi ievēro vārdnīcā norādīto eponīmu rakstību.

2006. gadā tika izdota arī “Slimību, sindromu, testu un muskoskeletālu bojājumu eponīmiskā vārdnīca”, kurā apkopoti vairāk nekā 200 simptomu un sindromu. Šķirklī ir sakārtoti alfabētiskā secībā, tajos ir norādīts, kam par godu simptoms vai sindroms ir nosaukts (kopā ar antroponīma oriģinālo rakstību), un norādīti svarīgākās patoloģijas pazīmes. Lai gan šajā vārdnīcā nav apkopoti visi esošie muskoskeletālu bojājumu eponīmi, ir redzams, ka visi

tajā iekļautie eponīmi ir antroponīma derivāti, kas atsaucas uz personu, kas pirmā aprakstījusi vai pētījusi kādu slimību, sindromu vai izstrādājusi testu. Daļa abās vārdnīcās iekļauto eponīmu ir kopīgi abām vārdnīcām, tomēr muskoskeletālo bojājumu eponīmiskajā vārdnīcā ir iekļauti tādi ortopēdijas un traumatoloģijas eponīmi, kuri otrā vārdnīcā nav atrodami. Līdz ar to vārdnīcas papildina viena otru.

Latviešu valodas eponīmi medicīnas terminoloģijā nav tikuši iepriekš klasificēti, tādēļ šī darba autore izvēlas praktiskajā daļā izmantot dažu esošo klasifikāciju kombināciju, kura aprakstīta nākamajā nodaļā.

Van Hofs (*Van Hoof*, 1986, citēts pēc Bankava, 2011a: 79-82) salīdzinoši klasificē angļu un franču valodas eponīmus divās grupās: pilnīgi semantiski banalizētajos eponīmos un eponīmos, kuros viens no elementiem ir īpašvārds. Eponīmi tālāk ir iedalīti vairākās apakškategoriņās, bet te tiks minētas tikai tās, kuras varētu attiecināt uz latviešu valodu gramatiskās sistēmas dēļ, ja eponīmus neanalizē kontrastīvi starp divām valodām:

- eponīmi, kuros iekļauts priekšvārds vai iniciāļi;
- eponīmi ar paskaidrojošu elementu;
- eponīma adjektīvācija;
- eponīma substantīvācija;
- eponīms sastāv no diviem īpašvārdiem.

Kanziāni (Canziani, 2011: 227) ir analizējusi medicīnā sastopamos eponīmus un kategorizējusi tos piecās grupās:

1. Īpašvārdi, kuri saistīti ar kādas slimības vai simptomu pētīšanu;
2. Slimības pacienta vārds (*autoeponym*);
3. Profesiju vai cilvēku grupas sugasvārdi;
4. Literāro tēlu vārdi;
5. Toponīmi.

Profesiju vai sugasvārdi, kuri nosauc cilvēku grupas neiederas nevienā latviešu valodas īpašvārdu kategorijā, jo tie nenosauc vienu konkrētu objektu un neizdala to no vairākiem citiem, kuri ietilpst vienā un tajā pašā objektu klasē. Līdz ar to šī darba autore uzskata, ka no profesiju vai cilvēku grupu nosaukumiem darināti atvasinājumi nav uzskatāmi par eponīmiem.

Džefrijs Āronsons (Jeffrey Aronson, 2014: 4) izvēlējies klasificēt ar medicīnu saistītos eponīmus pēc to tematikas:

- slimības, sindromi, traucējumi;

- slimību iezīmes (piemēram, Dirozjē simptoms);
- nevēlamas medikamentu blaknes;
- rādītāji un slimības stadiju sistēmas;
- laboratoriskie testi un reakcijas;
- laboratorijas aprīkojums, reaģenti un procedūras;
- anatomiskās un pataloģiskās struktūras;
- bioķīmiskas, fizioloģijas, un farmakoloģiskas parādības;
- medikamenti;
- ķirurģiskas operācijas, aprīkojums un procedūras;
- personību veidi;
- mērvienības;
- klasifikāciju veidi, likumi, noteikumi;
- mikrobi;
- vietas;
- mācību grāmatas un žurnāli;
- idejas un teorētiski jēdzieni;
- šķietami eponīmi (piemēram, *fuller`s earth*, *red man syndrome*).

Kāds autoru kolektīvs pētījumā aplūkoja 296 eponīmus endokrinoloģijas terminoloģijā un centās tos kategorizēt. Rakstā secināts, ka ap 67% no analizētajiem eponīmiem sastāv no diviem komponentiem (viena antroponīma un viena sugasvārda, piemēram, *Berija simptoms*), ap 22% eponīmu sastāv no trim komponentiem (diviem antroponīmiem un viena sugasvārda, piemēram, *Šarko-Marī simptoms*), un tikai ap 3% atrasto eponīmu ir četri elementi (trīs antroponīmi un viens sugasvārds); autori secināja, ka endokrinoloģijas eponīmi pārsvarā ir vai nu lietvārdi vai apzīmētāji (Bytsko, Pavlovich, et.al, 2017: 205). Minētajā rakstā endokrinoloģijas eponīmi tātad ir kategorizēti pēc elementu skaita eponīmā jeb tā sintaktiskās uzbūves.

Vēl kādā citā pētījumā, kurā aplūkoti angļu valodas eponīmi medicīnas rakstu korpusā, eponīmi iedalīti trīs grupās:

1. vienkāršie eponīmi (piemēram, Hodkin lymphoma);
2. saliktie eponīmi (*Weibel-Palade bodies*);
3. eponīmi ģenitīva locījumā (*Parkinson`s disease*) (Nāznean, 2019: 432).

Šāda kategorizācija nebūtu īpaši auglīga pētot latviešu valodas eponīmus, jo tajā vairums eponīmu ir ģenitīva formā, turklāt ģenitīva lietojums nav tik strīdīgs jautājums kā angļu valodā, kā jau tika minēts iepriekš.

Tātad, medicīnas eponīmus visbiežāk mēdz kategorizēt tematiski, citi izvēlas analizēt etimonus vai izmantoto vārddarināšanas procesu. Eponīmu kategorizācija, kas tiks izmantota šī darba praktiskajā daļā tiks aprakstīta trešajā nodaļā.

### **2.3. Medicīnas eponīmu tulkošanas problēmas un stratēģijas to risināšanai**

Kā bija minēts iepriekšējās nodaļās – liela daļa latviešu valodā atrodamo eponīmu, kuri jau ir nostabilizējušies valodā, ir aizgūti no citām valodām. Tā kā eponīmi ir atvasināti no īpašvārdiem, un īpašvārdu rakstībā, nozīmē, fonētikā vienmēr būs iekodēta daļiņa no avota kultūras, jaunu eponīmu aizgūšana no citām valodām ar tulkošanas palīdzību var būt problemātiska saistībā ar eponīmu atveidi un specializēto leksiku.

Pirmkārt, tā kā vairums eponīmu ir radušies sintaktiski semantiskas deonimizācijas procesā, īpašvārds ir saglabājies kā viens no eponīma elementiem tādēļ tulkošanās procesā ir jāievēro īpašvārdu atveides principi. Arī citas valodas aizgūst eponīmus nosaukumus, tāpēc ir iespējams, ka etimons cēlies no valodas X, tulkotājam jāpārnes eponīms no avota valodas Z uz mērķa valodu Y. Šādā situācijā tulkotājam būtu jāizvērtē, vai mērķa valodas lietojumā jau nav kāds eponīma tulkojums vai kāds cits sinonīms termins. Ja tāda nav, tad būtu ieteicams sekot etimona izcelsmes valodas īpašvārdu atveides principiem, ja ir iespējams noteikt, no kuras valodas tas ir cēlies.

Savukārt, Platkojs savā diplomdarbā apkopojis vairākas stratēģijas reālu personu vārdu atveidei latviešu valodā (2008). Viens no variantiem ir saglabāt personvārdu tā oriģinālajā rakstībā kā to jau dara Eiropas Savienības likumdošanas aktos, izņemot vārdus, kuru rakstība latviešu valodā jau ir nostiprinājusies un tā jau ir uzskatāma par tradīciju (ibid: 11). Latviešu valodā parasti tulko atsevišķus personvārdus vai obligāti tulkojamus vārdus (svēto vārdus, pāvestu vārdus, monarhu vārdus ar tituliem; piemēram, Benedictus XVI – Benedikts XVI) (ibid: 11-3). Trešā stratēģija ir atveidot vārdus saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem nr.114, kurā ir izklāstīti principi personvārdu atveidei dokumentos (ibid:11). Ja vien eponīms līdz šim nav ticis lietots latviešu valodā vai arī tā atveidē trūkst konsekvences, iespējams izvēlēties kādu no minētajām stratēģijām. Savukārt, zviedru valodas personvārdus atveido pēc to izrunas (ibid).

Otrkārt, kā minēts jau iepriekšējās nodaļās, simptomiem, sindromiem, procedūrām, kuri ir nosaukti ar eponīmu, nosaukumi var atšķirties dažādās valstīs. Tā pat arī var atšķirties tirdzniecības zīmju nosaukumi dažādās valstīs, piemēram, medikamentiem varētu būt cits nosaukums (Platkojs, 2008: 31). Līdz ar to tulkotājam ir pietiekami labi jāpārzina mērķa valodas specializētā leksika, lai prastu izvēlēties pareizo variantu.

Pastāv vairākas kultūras tulkošanas stratēģijas, kuras var arī izmantot tulkojot eponīmus. "Medical Translation Step by Step" (2007: 216-7) ir nosauktas vairākas tulkošanas stratēģijas, kuras arī iespējams izmantot medicīnas tekstu tulkošanā, tā pat kā daudzos citos tekstos. Dažas no rekomendētajām stratēģijām ir tuvākas avota kultūrai, bet dažas ir tuvākas mērķa kultūrai:

- Eksotisms: avota valodas vārds vai vārdu salikums bez izmaiņām tiek saglabāts mērķa tekstā. Tādējādi saglabājas tulkojamā elementa "svešādums".
- Kultūras aizguvums: avota valodas vārds vai vārdu salikums bez izmaiņām tiek saglabāts mērķa tekstā pat, ja mērķa valodā ir atbilstošs vārds vai frāze.
- Kalks: mērķa valodas vārds ir līdzīgs avota valodas vārdam vai frāzei, bet tulkojums īsti neatbilst mērķa valodas noteikumiem.
- Transliterācija: tulkojamais vārds vai frāze tiek pārmainīta atbilstoši mērķa valodas rakstībai.
- Komunikatīvā stratēģija: mērķa tekstā tiek izmantots vārds vai frāze, kura atbilst elementam no avota teksta, bet kura nav tiešs tulkojums.
- Kulturālā pārnese: avota teksta kultūras elements tiek pilnīgi pārveidots un pielāgots mērķa valodas kultūrai.

Bankava (2011a: 115-8) aplūkojusi arī Pjerīni (*Pierini*, 2006: 228) nosauktās tulkošanas stratēģijas. Eponīmus, kuru etimoni ir īstu personu nosaucoši antroponīmi, var tulkot izmantojot vienu no sekojošajām stratēģijām:

- adaptēt eponīmu mērķvalodas lingvistiskajā sistēmā;
- pārnest eponīma nozīmi mērķvalodā;
- aizvietot eponīmu ar tā nozīmes skaidrojumu;
- lietot mērķvalodas ekvivalentu.

Savukārt, ja eponīms ir cēlies no izdomāta, mitoloģiska personāža antroponīma, tad tā tulkošanai arī var pielietot adaptāciju mērķvalodā, ja antroponīms ir labi pazīstams

mērķvalodā. Mazāk zināmus antroponīmus var tulkot ar kādu mērķvalodas kultūrā esošu ekvivalentu vai arī aizstājot eponīmu ar skaidrojumu.

Nezneans ir novērojis, ka eponīmus bieži pārtulko ar kalkēšanas paņēmieni, lai izvairītos no nepareiza konkrētā termina lietojuma vai nepareiza tulkojuma (Nāznean, 2019: 431). Viņš arī norāda, ka eponīmi var atšķirties starp dažādām valodām un kultūrām, tādēļ ir svarīgi, ka tulkotājs zina, vai mērķa valodā priekšroka tiek dota eponīmam (ja pastāv vairāki eponīmi, kurus lieto paralēli – kuru no tiem lai izmanto?) vai arī patoloģiskajam aprakstam (ibid: 432)? Tulkotājam jāzina arī, vai kāds eponīms vairs netiek lietots, piemēram, *Reitera sindroms* daudzās valstīs vairs netiek lietots un ir aizstāts ar sinonīmu frāzi (*reaktīvais artrīts*) (ibid).

Kopumā, eponīmu tulkošana var būt problemātiska, tādēļ tulkotājam ir jāpārzina specializētā leksika gan avota, gan mērķa valodās.

Nākamajā nodaļā tiks aprakstīta pētījuma praktiskās daļas metodoloģija.

### 3. METODOLOĢIJA

Šajā nodaļā tiks aprakstīta šī maģistra darba metodoloģija. Vispirms tiks aprakstīta pētījuma metode, tad tiks aprakstīta pētījuma procedūra.

Pētījumā izvēlētā metode ir jaukta tipa kvantitatīvā un kvalitatīvā analīze, jo apkopotie eponīmi tiks analizēti gan pēc to skaita, gan analizēti atsevišķi pēc to īpašībām.

Tā kā medicīnas terminoloģijas eponīmi latviešu valodā iepriekš nav tikuši kategorizēti, šī darba autore vēlētos pētījuma praktiskajā daļā izmantot sekojošo klasifikāciju, kura būtu Bankavas (2011a: 58) un Kanziani (*Canziani*, 2011: 227-9) piedāvātās klasifikācijas kombinācija par īpašvārdu kategorijām, no kurām radies eponīms:

1. Antroponīms:
  - a. Antroponīms, kas saistīts ar kādas slimības vai simptomu pētīšanu;
  - b. Antroponīms, kas saistīts ar kādas slimības vai simptoma pacientu;
2. Literāra atsauce (mitoloģija, modernā literatūra, arī reliģiskie teksti);
3. Toponīms;
4. Ergonīms;

Kanziani (ibid) savā darbā, kategorizējot angļu valodas īpašvārdus, kuri izmantot eponīmu darināšanā, iekļāva arī etnonīmus, un profesiju un cilvēku grupu nosaukumus, tomēr šīs semantiskās grupas netika izmantotas šajā darbā, jo šīs grupas vārdi latviešu valodā netiek uzskatīti par īpašvārdiem.

Apkopotie eponīmi tiks analizēti arī pēc izmantotā vārddarināšanas paņēmiena pēc sekojošās kategorizācijas, kas ir ņemta no “Latviešu valodas gramatikā” (2015), un Bankavas (2011a) un Skujiņas (1989) rakstītā:

1. pilnīga apelativācija (*Oms* > *oms*);
2. kompozitīva apelativācija (*Dons Kihots* > *donkihots*);
3. sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu (*Bikforda aukla* > *bikforda aukla*);
4. deonimizācija darinot salikteni (*ļeņineklis*, *glaubersāls*);
5. sufiksālā deonimizācija (*Pārkinsons* > *pārkinsonisms*).

Vispirms, eponīmi tika atlasīti no vārdnīcas “Klīniskie simptomi un sindromi” (2001), “Jaunās eponīmu vārdnīcas” (2012), “Slimību, sindromu, testu un muskoskeletālu bojājumu eponīmiskā vārdnīcā” (2006), ārstu žurnāla “Doctus” un “Ārsts.lv” pēc nejaušības principa. Eponīmi tika atlasīti no šīm vārdnīcām un tiešsaistes žurnāliem, jo tās ir pārbaudītas un

uzticamas publikācijas, kuras pārbaudījusi redakcija. Vārdnīcas ir sastādījuši profesionāli valodnieki, kuri savākuši materiālu no uzticamiem medicīnas terminoloģijas avotiem; rakstu autori “Doctus” un “ārsts.lv” ir sertificēti ārsti, farmaceiti, terapeiti, kuri ikdienā lieto medicīnas terminoloģiju un labi pārzina to. Tādēļ šī darba autore uzskata, ka no šiem avotiem atlasītie eponīmi ir pareizi un pārbaudīti, tos tik tiešām izmanto medicīnas jomā.

Atlasītie eponīmi pārstāv dažādas medicīnas nozares: optometrijas, traumatoloģijas, psihiatrijas, ortopēdijas, patoloģijas un daudzām citām nozarēm. Tas tika darīts, lai nodrošinātu, lai praktiskās daļas rezultāti būtu daudzveidīgi un būtu iespējams izdarīt plašākus secinājumus.

Ja vien tas bija iespējams, šī darba autore centās katru atrasto eponīmu sameklēt vēl kādā no pārējiem avotiem, lai varētu salīdzināt iespējamos līdzīgos atvasinājumus vai eponīma variantus vai gadījumus, kad eponīms atveidots ar nulles tulkojumu latviešu valodas tekstā. Pilns saraksts ar atrastajiem eponīmiem ir apkopots 2. pielikumā. Tad savāktais materiāls tika kategorizēts atbilstoši etimona īpašvārdu grupai, eponīmā ietvertu īpašvārdu skaitam un tika noteikta vārddarināšanas metode, kuras rezultātā eponīms radies. Nākamajā nodaļā apkopoti praktiskās daļas rezultāti.

## 4. EPONĪMU ANALĪZE

Šajā nodaļā apkopoti maģistra darba praktiskās daļas rezultāti. Tie ir kategorizēti atbilstoši pētītajiem aspektiem un aprakstīti turpmākajās apakšnodaļās. Tika apkopoti 200 eponīmi no vārdnīcām “Klīniskie simptomi un sindromi” un “Slimību, sindromu, testu un muskoskeletālu bojājumu eponīmiskā vārdnīca”, un tiešsaistes ārstu žurnāliem “Doctus” un “Ārsts”. Dažos gadījumos, kad vien tas bija iespējams, darba autore atrada vairākus eponīmus ar vienu un to pašu īpašvārda celmu, lai noskaidrotu, vai īpašvārdam pastāv kādi citi radniecīgi vārdi, tātad ne visiem atrastajiem eponīmiem ir unikāls vārda celms.

Nākamajā apakšnodaļā apkopoti rezultāti par vārddarināšanas paņēmieniem, ar kuriem eponīmi tika atvasināti.

### 4.1. Izmantotās vārddarināšanas metodes

Apkopotie eponīmi tika analizēti pēc iepriekšējā nodaļā (3. Metodoloģija) apkopotajām vārddarināšanas metodēm, kuras tika iegūtas no teorētiskās literatūras. Eponīmu analīzes procesā radās nepieciešamība sašaurināt iepriekš minēto vārddarināšanas paņēmieni “sufiksālā deonimizācija”. Eponīmiem, kas ietilpst šajā, deonimizācijas procesā pievienots prefikss un sufikss. Netika atrasts neviens eponīms, kurš darināts tikai ar prefiksa un deonimizācijas paņēmieni. Atsevišķi izdalīti arī gadījumi, kad eponīms radies lietojot jauktu vārddarināšanas metodi.

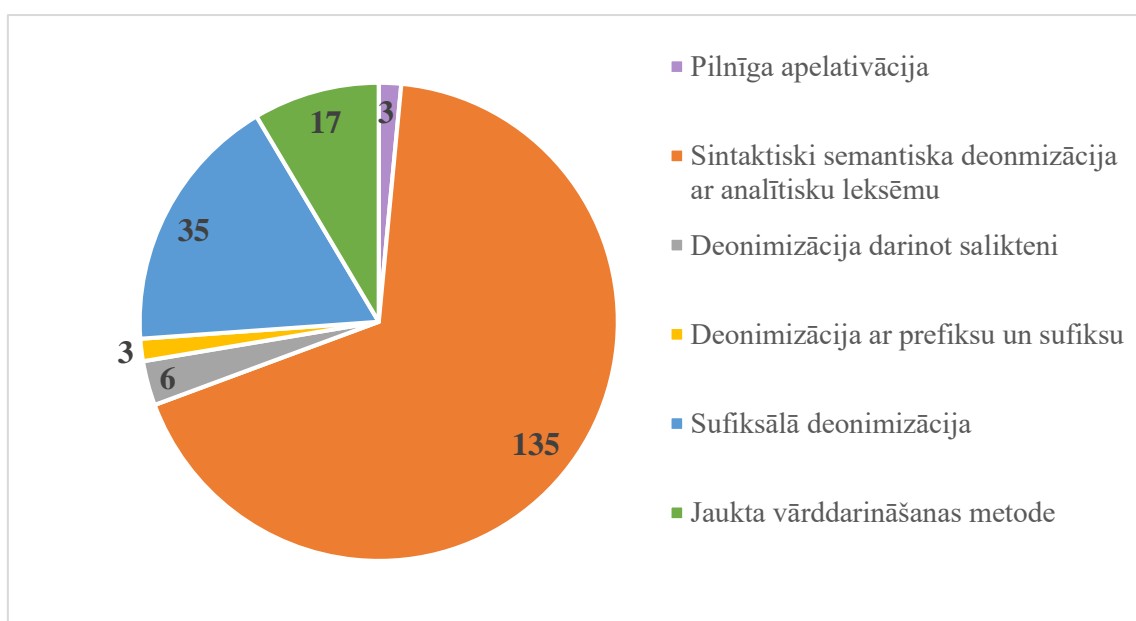


Diagramma 4.1. Izmantotās vārddarināšanas metodes atlasīto eponīmu korpusā

Augstāk redzamā diagramma ir vizuāla apkopotajos eponīmos izmantoto vārddarināšanas paņēmienu reprezentācija (sk. Diagrammu 4.1). No kopā 200 atrastajiem eponīmiem 135 eponīmu vārddarināšanā tikusi izmantota sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu, 35 eponīmu darināšanā izmantota sufiksālā deonimizācija, 17 eponīmos lietota jaukta vārddarināšanas metode, 7 eponīmi bija salikteņi, kas radušies deonimizācijas procesā, 3 eponīmi, kas bija pilnīgi apelativējušies, un 3 eponīmi bija darināti ar prefiksu un sufiksu, un netika atrasts neviens eponīms, kurā būtu izmantota kompozitīvā apelativācija.

Visbiežāk izmantotais vārddarināšanas paņēmiens neapšaubāmi ir sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu, ko apliecina ne tikai šajā darbā apkopotie eponīmi, bet “Klīnisko simptomu un sindromu” vārdnīcas un “Slimību, sindromu, testu un muskoskeletālu bojājumu eponīmiskā vārdnīcas” struktūra. Kā jau minēts, šajā kategorijā iederas 135 atrastie eponīmi. Tie ir veidoti no īpašvārda ģenitīva locījumā un nomenklatūrai atbilstoša sugasvārda. Šajā grupā iederas, piemēram, *Hipokrata zvērests*, *Laima slimība*, *Stokholmas sindroms*, *tiešā Kumbša reakcija*, *Epšteina-Barra vīruss*, *Jersīniju antivielas*, *Zimņicka prove*, *Duglasa dobums*, u.c.

Eponīma veidošanā tika izmantoti dažādi nomenklatūras vārdi: *simptoms*, *vēzis*, *lūzums*, *drudzis*, *šūnas*, *skala*, *diēta*, *granulomatoze*, *vaskulīts*, *limfoma*, *tests*, *kanāls*, *tonometrija*, *deformācija*, u.c. Visbiežāk izmantotie nomenklatūras vārdi, kas tika atrasti šī pētījuma laikā tomēr bija *sindroms* vai *slimība*. Pēc šī darba autores domām, tas varētu būt par vienu no iemesliem medicīnas profesionāļu nepatīkamai pret eponīmiem, kā tas bija iztirzāts šī darba teorētiskajā daļā, jo vārdiem *sindroms* un *slimība* ir plaša semantiskā nozīme, līdz ar to eponīma nozīmi ir grūtāk atsaukt atmiņā, un termins nav tik deskriptīvs. Piemēram, eponīma *Hodžkina slimība* nozīme ir neskaidrāka par eponīma *Hodžkina limfoma* nozīmi, jo vārdam *limfoma* ir šaurāka semantika.

Šajā kategorijā ietilpstošajiem eponīmiem novērojama arī nekonsekvence to īpašvārda elementa rakstībā. Piemēram, aplūkotajos avotos tika atrasti eponīmu varianti *Laimas slimība* un *Laima slimība*. Eponīms ir radies no toponīma Laima (*Lyme*), kas ir pilsēta ASV Konektikutas pavalstī. Divu terminu līdzāspastāvēšana ir nevēlama, jo tas rada neskaidrību. Slimību profilakses un kontroles centra mājaslapā ir pieejama informācija par Laimas boreliozī (Tiešsaiste 16), kas liek domāt, ka pareizais variants būtu *Laimas slimība*, lai gan tas rada asociācijas ar senlatviešu dievību Laimu. Tika atrastas vairākas paralēlas formas ar atšķirīgu ortogrāfiju citam eponīmam: **Von Willebranda faktora aktivitāte**, **fon Villebranta faktora antigēna līmenis**, *Villebranda slimība*. Eponīmu etimons ir ārsts, kura vārds

oriģinālrakstībā ir *Erik Adolf von Willebrand*, un “Klīnisko simptomu un sindromu” vārdnīcā, kur katrā ierakstā norādīta arī pareizā personvārda rakstība eponīmā, viņa vārds ir atveidots kā *Vilebrands* (2001: 671). Savukārt, Latvijas Hemofīlijas biedrības mājaslapā lietots termins *Von Villebranda slimība* (VWD) (Tiešsaiste 6), kurā ir saglabāta partikula *von* un līdzskaņu (*ll*) dubultojums. Pamatojoties uz iepriekš minēto teorētisko literatūru (Platkojs, 2008), reālu personu vārdus latviešu valodā iespējams atveidot saglabājot vārda oriģinālo rakstību vai arī atveidojot vārdu saskaņā ar Ministru kabineta noteikumu nr.114. Līdzīgi atveides principi lietoti arī diviem citiem atrastajiem eponīmiem: *Prader–Willi sindroms* (saglabāta oriģinālrakstība) un *Prādera-Villi sindroms* (atveidojums pēc latviešu valodas atveides principiem). Eponīmos *Silveršelda sindroms* un *Sēderlunda sindroms*, kuri attiecīgi darināti no ārstu *Nils Silfverskiöld* un *Nils Gustaf Söderlund* vārdiem, ir izmantota transkripcijas metode personvārda atveidē, kuru pārsvarā izmanto atveidojot vārdus no zviedru valodas. Tika atrasti vēl daži eponīmi ar atšķirīgu rakstību, lai gan tiem ir kopīgs īpašvārds, no kura tie radušies: *Pedžeta slimība*, *Padžeta-Šrētera-Kristelli sindroms*, *Pedžeta vēzis*. Īpašvārda *Paget* izruna angļu valodā ir /'pædzət/, un skaņu /æ/ latviešu valodā parasti atveido ar *a*, tomēr pastāv atkāpe no šī principa, ja skaņai nav primārā uzsvara (Ahero, 2006: 34). Darba autore uzskata, ka personvārds šajā eponīmā būtu jāatveido kā *Pedžeta slimība*. Nekonsekvence novērota arī šo eponīmu ortogrāfijā: *Adisona slimība*, *Adisona-Bīrmera slimība*, *Addisona slimība*. Personvārdu rakstībā un atveidē parasti nelieto dubultu līdzskani *d* (MK noteikumi nr.114, punkts 11.2), tādēļ pēdējā minētā eponīma atveidi nevar uzskatīt par pareizu. Nekonsekvence novērojama arī eponīmu *Apgar skala* un *Apgares skala* rakstībā. Eponīms ir daļēji radies no anestezioloģes Virdžīnijas Apgares (*Virginia Apgar*) uzvārda un tas ir arī uzskatāms par akronīmu, jo otrā eponīma nozīme ir metode jaundzimušo veselības stāvokļa novērtējumam (A – Appearance (Colour), P – Pulse (Heart rate), G – Grimace (Reflex irritability), A – Activity (Muscle tone), un R – Respiration) (Džuganová, 2013: 67).

Kā jau tika minēts literatūras apskatā 2. nodaļā eponīmiem var būt citi sinonīmi eponīmi vai arī aprakstoši termini, kurus lieto eponīma vietā. Starp apkopotajiem eponīmiem tika atrasti arī termini “*Zīda ceļa*” *slimība* un *Behčeta slimība*. Viens no tiem ir darināts no toponīma, bet otrs no antroponīma, bet abi eponīmi ir sinonīmi un apzīmē vienu un to pašu slimību.

3 no visiem 200 atrastajiem eponīmiem bija novērojama pilnīga apelatīvācija. Kā minēts šī darba teorētiskās literatūras apskatā pilnīga apelatīvācija ir gadījumi, kad īpašvārds zaudē savu rakstību ar lielo sākumburtu, zaudē savu unikalitātes nozīmi un pilnīgi pārveidojas par sugasvārdu. Piemēram, vārds *hermafrodīts* (būtne ar sievišķajām un vīrišķajām

dzimumpazīmēm), kas cēlies no vārda *Hermafrodīts* (Hermeja un Afrodītes bērns Hermafrodīts). Vārds *rentgens* (elektromagnētiskā starojuma izmantošana objekta iekšējās struktūras attēla iegūšanai) radies no tā izgudrotāja Vilhelma Konrāda Rentgena (*Wilhelm Conrad Röntgen*) uzvārda. Tika atrasts arī eponīms zīverts ("jonizējošā starojuma ekvivalentās dozas mērvienība SI sistēmā" (Tiešsaiste 10)) kas atvasināts no Rolfa Maksimiliāna Zīverta (Rolf Maximilian Sievert) uzvārda. Izgudrotājs pats izvēlējās nosaukt savu atklājumu par *x-starojumu*, un daudzās valodās izmanto šādu nosaukumu; latviešu valodā nav novērots plašs termina *x-starojums* lietojums, bet vārdam *rentgens* ir atrodami vairāki radniecīgi vārdi (*rentgenstari, rentgenogramma, rentgenizmeklējums*), kas liecina par tā popularitāti un parocību.

Šajos piemēros novērojama pilnīga pāreja no īpašvārda uz sugasvārda kategoriju. No šiem eponīmiem radušies arī citi atvasinājumi, kas tiks pieminēti pie citiem vārddarināšanas paņēmieniem šajā apakšnodaļā. Piemēram, eponīmos *rentgenstari, rentgenizmeklējums, rentgenogramma* ir novērojama deonimizācija darinot salikteni, kuras rezultātā izveidojas saliktenis, kura pirmais elements ir īpašvārda celms (Rentgens) un otrais elements ir sugasvārds (*stari, izmeklējums*).

Deonimizācija ar prefiksu un sufiksu tika novērota trīs eponīmos:

**pseudohermafrodītisms, automazohisms, fallonarcistisks.** Afiksu lietojums deonimizācijas procesā modificē vārda sākotnējo semantiku, un šī vārddarināšanas paņēmiena rezultātā īpašvārds var mainīt vārda kategoriju un kļūt par īpašības vārdu, apstākļa vārdu, u.c.

Protams, eponīmi, kuros novēro deonimizāciju, kuras rezultātā rodas salikenis vai deonimizāciju ar prefiksu un sufiksu nenotiek netiek atvasināti primāri tieši no īpašvārda, bet gan šajā procesā ir kāds starpposms (piemēram, *Rentgens > rentgens > rentgenstari*).

Kopā tika atrasti 7 eponīmi, kas kļuvuši par salikteniem deonimizācijas procesā. Īpašvārdi ir pilnīgi apelativējušies un no tiem ir darināts saliktenis, pievienojot lietvārdu vai īpašības vārdu. Tika atrasti eponīmi *ādamābols, hipnoterapija, rēzuspozitīvs, rēzusnegatīvs, rentgenstari, rentgenizmeklējums, rentgenogramma*. Jāatzīmē arī, ka arī agrāk aprakstītajā minētajā eponīmu grupā, kurai pieder ar analītisko leksēmu darināti deonimizētie eponīmi bija arī eponīmi *rēzus pozitīvs/negatīvs*, tātad eponīmam pastāv paralēlas formas, no kurām viena ir saliktenis.

Sufiksālā deonimizācija novērota 35 eponīmos. Apkopotos eponīmus varētu grupēt trīs mazākās grupās: lietvārdi - *pārkinsonisms, bruceloze, daltonisms, darsonvalizācija, daunisms, freidisms, haimorīts, higiēna, himēns, hipnoze, kalanētika, lazarete, leakadīns, letarģija, listeroze, mazohists, morfījs, narcisms, sadisms, salmonella, salmoneloze, sifiliss, tularēmija,*

*veneroloģija, varfarīns, mazohisms, pasterizācija, gigantisms*; un īpašības vārdi – *edipāls, higiēnisks, letarģisks, narcistisks, sadistisks, (ne)pasterizēts*; darbības vārds – *pasterizēt*.

Lietvārdiem tiek lietotas izskaņas *-isms, -īts, -īns, -oze, -ts, -loģija* (sengrieķu logos ‘vārds; jēdziens; mācība’), *-cija*. Īpašības vārdi tiek veidoti ar izskaņām *-āls, -isks, -ēts*.

Jaukta vārddarināšanas metode novērojama 17 no 200 apkopotajiem eponīmiem.

Piemēram, eponīmos *veneriskā slimība, edipālais vecums* un *edipāls līmenis* ir notikusi sufiksāla deonimizācija un tiem ir pievienota analītiska leksēma. Eponīmos **pseudobārtera** sindroms (no vārda *Frederic Crosby Bartter*), **pseudohodžkina** sindroms (no vārda *Thomas Hodgkin*), **postedipāla** trauksme (*Oedipus*) īpašvārds ir deonimizējies un tam ir pievienots prefikss un analītiska leksēma. Eponīmā *ārsts hipnoterapeits* īpašvārdam arī ir pievienots prefikss, bet modificējošais vārds ir novietots pirms eponīma. Prefikss un nomenklatūras vārds izmantoti arī eponīmā *Anti-Millera hormons*, tikai šajā gadījumā prefikss ir atdalīts ar defisi.

Starp apkopotajiem eponīmiem tika atrasti arī viens nacionālais eponīms zāļu nosaukumam (rakstīts trīs dažādos veidos), kas radies savienojot vārdus *Rīga* un *vīruss*: *rigvir, RIGVIR, “Rigvir”*. Šo eponīmu darināšanā lietota saīsināšana un no abiem vārdiem izveidots saliktenis. Saīsināšana izmantota arī divu citu eponīmu radīšanā - *G sindroms* un *F sindroms*. Abos eponīmos lietots pacientu (visas ģimenes) uzvārda pirmais burts, lai apzīmētu kādu multiplu pārmantotu anomāliju kompleksu. Šos eponīmus līdzīgi lieto arī angļu valodā (*G syndrome, F syndrome*).

Eponīmu darināšanā tiek lietotas arī īpašvārdu abreviatūras. Piemēram, eponīms *BCG vakcīna* ir abreviatūra no pētnieku *A. Calmette* un *C. Guérin* uzvārdiem (termina pilnais nosaukums ir *Bacillus Calmette–Guérin*), kam klāt ir pievienots nomenklatūras vārds. Eponīms *MADRS skala* ir saīsinājums no *Montgomery-Asberg Depression Scale*; kas ir interesanti – abreviatūrā jau ir iekļauts vārds *scale*, bet tās ekvivalents latviešu valodā tomēr tiek pievienots abreviatūrai.

Divos eponīmos bija izmantota analītiskā leksēma, bet īpašvārda elements netika adaptēts lietojumam latviešu valodā: *Sjögren sindroms, Churg-Strauss slimība*. Šos gadījumus varētu uzskatīt par sava veida hibrīdiem. Iespējams, ka teksta autors šaubījās par pareizo atveidi vai nebija iepazinies ar jau lietojumā pastāvošajiem eponīmu atveidojumiem - Čērga-Strosas vaskulīts (vai sindroms), un *Šēgrēna/ Šēgrena/ Šegrēna sindroms* (starp apkopotajiem eponīmiem tika atrasti arī pēdējie trīs eponīmi ar dažādiem ortogrāfiskajiem variantiem).

Visbiežāk novērotā vārddarināšanas metode ir sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu, un otrā populārākā ir sufiksālā deonimizācija. Daudziem eponīmiem, kas darināti no antroponīma vai toponīma novērojama atšķirīga rakstība. Nākamajā apakšnodaļā eponīmi tiks analizēti pēc to etimona piederības.

#### 4.2. Izmantoto īpašvārdu kategorijas

Šajā apakšnodaļā aprakstītas eponīmu atvasināšanā izmantoto īpašvārdu semantiskās kategorijas. Apkopotā informācija kategorizēta atbilstoši kritērijiem, kas tika aprakstīti 3. nodaļā (Metodoloģija). Rezultāti attēloti vizuāli zemāk redzamajā diagrammā (sk. Diagrammu 4.2.). Kopumā, no 200 atrastajiem eponīmiem 107 no tiem bija to pētnieku vai ārstu uzvārdi, kuri pirmie aprakstījuši vai padziļināti pētījuši kādu parādību. 53 no atrastajiem eponīmiem bija saistīta ar kādu literāru atsaucei (mitoloģiju, klasisko literatūru, reliģiskiem tekstiem u.c.). 23 eponīmu nosaukumi bija cēlušies no kāda ģeogrāfiska objekta nosaukuma. 7 atrastie eponīmi bija saistīti ar pacienta vārdu vai uzvārdu. 8 eponīmiem nebija pilnīgas atbildes kādai no iepriekš noteiktajām kategorijām, tādēļ šie gadījumi tika nodalīti un tiks aprakstīti sīkāk. Tikai divos eponīmos tika izmantots ergonīms.

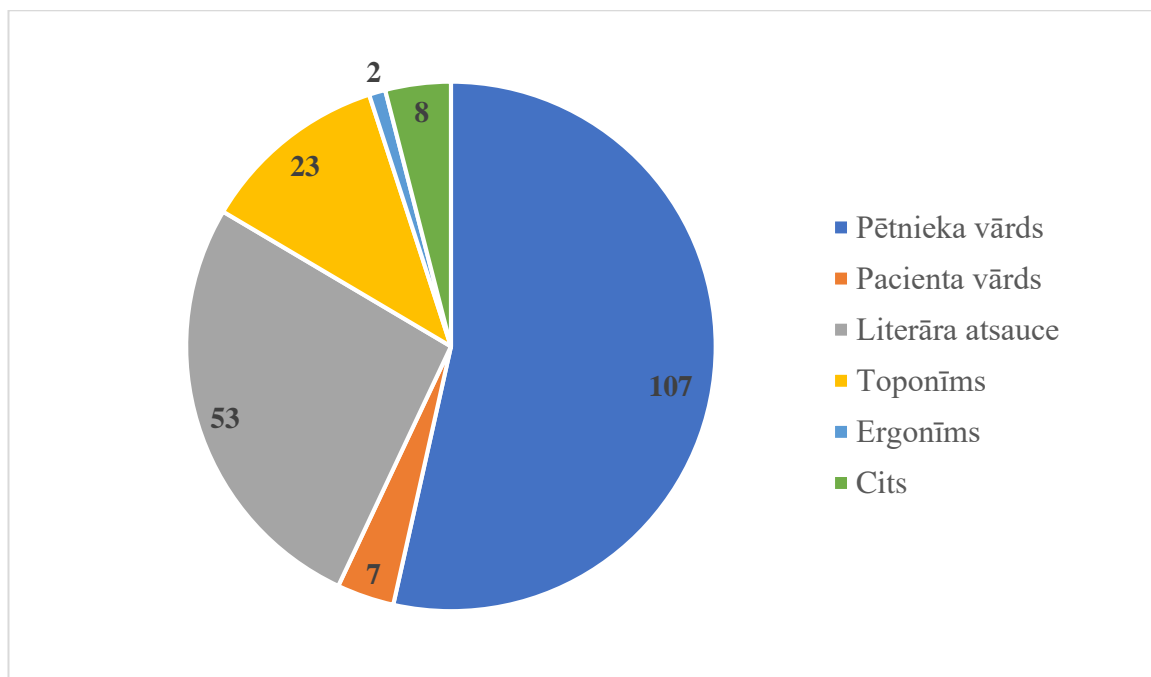


Diagramma 4.2. Īpašvārdu semantiskās kategorijas apkopotajos eponīmos

Turpmāk tiks detalizētāk aprakstīti apkopotie eponīmi un analizēti atbilstoši to īpašvārda semantiskajai piederībai.

#### 4.2.1. Ar pētnieku vai ārstu saistītie eponīmi

Vislielākais skaits atrasto eponīmu pieder šai grupai - tika atrasti 107 eponīmi, kuru etimons ir pētnieka vai ārsta uzvārds. Šāds rezultāts nav pārsteidzošs, jo par to liecināja šajā darbā minētie teorētiskie literatūras avoti, kas tika minēti 2. nodaļā.

Gandrīz visi šai kategorijai piederīgie eponīmi radušies no viena vai vairākiem pētnieku vai ārstu uzvārdiem. Piemēram, *pārkinsonisms*, *haimorīts*, *listeroze*, *Kušinga sindroms*, *rentgens*, *BCG vakcīna*, *Zimņicka prove*, *Rīda—Šternberga šūnas*, *Kolisa lūzums*, un daudzi citi. Šīs grupas eponīmi radušies ar visdažādākajām vārddarināšanas metodēm un ir novērojama gan pilnīga apelativācija, gan eponīma darināšana, izmantojot nomenklatūras vārdus.

Šīs grupas eponīmiem novērojams vislielākais paralēlo formu skaits, kurās tiek lietota atšķirīga rakstība. Piemēram, *Šēgrēna* vai *Šēgrena* vai *Šegrēna sindroms*, *Apgar* vai *Apgares skala*, *Adisona* vai *Adisona-Bīrmera* vai *Addisona slimība*, *Pedžeta (slimība)* vai *Padžeta-Šrētera-Kristelli (sindroms)* vai *Pedžeta (vēzis)*, *Von Willebranda (faktora aktivitāte)* vai *fon Villebranta (faktora antigēna līmenis)* vai *Villebranda slimība*. Šīs grupas eponīmu atveidē dažkārt tika izmantots nulles tulkojums (zero translation), piemēram, *Sjögren sindroms un Churg-Strauss slimība*. Tādējādi tiek saglabāts īpašvārda svešādums mērķa tekstā, lai gan citā literatūrā latviešu valodā šie eponīmi jau iepriekš tikuši atveidoti.

Eponīmiem, kuri veidoti uz antroponīma bāzes citās valodās būs pazīstami pēc kāda cita antroponīma. Piemēram, ja latviešu valodā lieto terminu *Prādera-Villi sindroms*, tad citviet šis pats sindroms var būt pazīstams ar nosaukumu Prādera-Labharta-Villi-Fankoni sindroms (*Prader-Labhart-Willi-Fanconi syndrome*). Līdzīgi arī *Pedžeta slimība* ir *Padžeta-Šrētera-Kristelli sindroms*, *Adisona slimība* ir *Adisona-Bīrmera slimība*, *Štoka-Špīlmeiera-Fogta sindromu* var nosaukt arī par *Batena-Majū slimību (Batten-Mayou disease)* vai *Fogta-Špīlmeiera slimību (Vogt-Spielmeyer disease)*.

Tikai viens no visiem šajā grupā piederošajiem eponīmiem ir radies vārda un nevis uzvārda – *kalanētika*. Eponīms ir radies no fitnesa speciālistes Kallanas Pinknejas vārda (*Callan Pinckney*). Viņa izgudroja vingrinājumu kompleksu, kas paredzēts stājas uzlabošanai un mugurkaula stiprināšanai, ko izmanto terapijā.

Kā tika minēts vairākās 2. nodaļā citētajās publikācijās, eponīmu *Reitera sindroms* cenšas aizvietot ar aprakstošo terminu *reaktīvais artrīts* tādēļ, ka ir pierādīta ārsta H. Reitera neētiskā rīcība pret cilvēkiem koncentrācijas nometnēs. Izmaiņas terminoloģijā nostiprinās ļoti lēni un nevienmērīgi, un termins *Reitera sindroms* tika atrasts arī tiešsaistes žurnālā

“Doctus” un arī specializētajā “Slimību, sindromu, testu un muskoskeletālu bojājumu eponīmiskā vārdnīcā”, lai gan starptautiskās publikācijas, kurās diskutēts par atteikšanos no šī termina ir senākas par publikācijām latviešu valodā, kur šis termins vēl ir sastopams.

#### 4.2.2. Ar pacienta vārdu saistītie eponīmi

Tika atrasti 7 eponīmi, kuru nosaukumu veido ar eponīmu nosauktās slimības pacienta uzvārds. Šajā grupā iederas eponīmi *Minhauzena sindroms*, *F sindroms*, *G sindroms*, *Van Goga sindroms*, *Ogna sindroms*, *Rademakera sindroms*, *Hartnapa sindroms*.

*F sindroms* un *G sindroms* nosaukti tikai pēc sindroma pacienta uzvārda pirmā burta. Šie eponīmi saglabā pacienta anonimitāti, un šī darba autorei neizdevās atrast plašāku informāciju par pacientu uzvārdiem. Angļu valodā *G sindroms* ir pazīstams arī ar nosaukumiem *Opitz syndrome* (ārsta vārds, kurš pirmais aprakstīja šī simptoma pazīmes) vai *BBB syndrome* (cita pacienta uzvārda burti) (Meroni, 2004). Šādā gadījumā būtu svarīgi uzzināt pacienta uzvārdu vai vismaz avota valodu, lai lemtu par eponīma pareizo atveidi, lai uzzinātu vai to var atveidot kā “G” vai “Dž”. Šī darba autore neatrada gadījumus, kad latviešu valodā tiktu lietots kāds no diviem pēdējiem minētajiem eponīmiem pieejamajos tiešsaistes avotos.

*Minhauzena sindroms* nosaukts pēc Hieronīma Kārļa Frīdriha fon Minhauzena. Viņam ir piedēvēta bagātīga fantāzija, jo viņš mēdza izgudrot neiespējamus stāstus. Sindroms ir psihoneirotisku simptomu komplekss, kad pacients daudz ceļo un atstāstījumiem piemīt “sakāpināts dramatiskums un neticamība”, pacients parasti pārmērīgi lieto ārstniecības līdzekļus, ir uzturējies psihiatriskajā slimnīcā vai cietumā, un ir nonācis slimnīcā ar sūdzībām par akūtām sāpēm, samaņas zaudēšanu, katastrofālu asiņošanu (KSS: 502). Literatūras avotos nav minēts, ka H.K.F. fon Minhauzenam tiešām būtu varējusi būt šāda diagnoze, tomēr šis sindroms nosaukts viņa vārdā, jo viņam piedēvētā uzvedība tiek uzskatīta par šim sindromam raksturīgu jau kritiskā pakāpē.

*Van Goga sindroma* izpausmes ir psihopatoloģisku simptomu komplekss, kad pacients pamatojoties uz paša izdomātu diagnozi vai bez motivācijas operē sevi vai pieprasa ārstam to darīt; sindromu visbiežāk novēro šizofrēnijas gadījumā (KSS: 345). Šis sindroms, protams, ir nosaukts pēc slavenā impresionistu gleznotāja Vinsenta van Goga, kurš savas dzīves laikā cieta no lēkmēm, psihiskiem traucējumiem un pats sev amputēja ausi.

Šajā darbā apkopoto eponīmu, kurus motivējuši pacientu vārdi, skaits ir neliels, tomēr tas procentuāli varētu būt līdzīgs īpatsvaram, kas būtu novērojams, piemēram, angļu valodā.

### 4.2.3. Eponīmi ar literāru atsauci

Tika atrasti 54 eponīmi, kuru etimons ir īpašvārds kas cēlies no mitoloģijas, literāriem darbiem vai reliģiskiem tekstiem.

Tika atrasti tādi ar mitoloģiju saistītie eponīmi kā *Ahilleja cīpsla*, *Eidipa komplekss*, *higiēna*, *hermafrodīts*, *hipnoze*, *narcisms*, u.c. Šie eponīmi ir saistīti ar sengrieķu un seno romiešu mitoloģiju, jo šī mitoloģija ir plaši pazīstama visā pasaulē un katram tajā minētajam tēlam ir kāda īpašība, kas motivē īpašvārda izmantošanu eponīmā. Piemēram, psihoanalīzē *Eidipa komplekss* apzīmē vienu no bērna attīstības stadijām, kad bērns izjūt neapzinātu seksuālu tieksmi pret pretējā dzimuma vecāku un sāncensību ar sava dzimuma vecāku (Tiešsaiste 4). Saskaņā ar mītu Eidips nogalināja savu tēvu un apprecēja māti, nezinot, ka tie bija viņa īstie vecāki (ibid). Aplūkotajos tekstos tika atrasti arī tādi radniecīgi eponīmi kā *edipālais vecums*, *postedipāla trauksme*, *edipāls līmenis*, *edipāls*. *Sīzifa sindroms* apzīmē īpatnēju personības struktūru, kura izpaužas kā “nepārtraukta un pašreizējā cīņa pret visām [...] negatīvajām parādībām sabiedrībā un apkārtējā vidē [...] par spīti cilvēku savstarpējām attiecībām un darba uzdevumiem (“Klīniskie simptomi un sindromi”, 2001: 612). Saskaņā ar grieķu mitoloģiju Sīzifs bija viltīgs valdnieks, kuru par viņa noziegumiem sodīja ar uzdevumu velt milzīgu akmeni augšup pa kalnu, lai tas atkal noriptu lejā un tas pats uzdevums būtu jāpilda nākamajā dienā (ibid). *Ahilleja cīpsla*, *Ahilleja papēdis*, *Ahilleja reflekss* ir saistīti ar sengrieķu mītisko varoni Ahilleju, kuru māte bērībā mērcēja Stiksu upē, turot viņu aiz papēžiem, lai padarītu dēlu neievainojamu (Tiešsaiste 14). Vienīgā Ahilleja vājā vieta bija papēdis, kurā viņu ievainoja ar bultu un viņš mira; 1963. gadā anatoms Verheydens (P. Verheyden) darināja terminu *Ahilleja cīpsla*, lai apzīmētu cīpslu, kas savieno lielu ar papēdi (ibid). Vārds *letarģija* cēlies no mitoloģiskās sengrieķu upes Lētes (latīņu v. *Lēthē*) nosaukuma; tā ir aizmirstības upe pazemes valstības upe, kuras ūdens lika mirušo dvēselēm aizmirst savu dzīvi virszemē (Tiešsaiste 9) un padarītu tās bezdarbīgas jeb letarģiskas (*lēthargia* < *lēthē* ‘aizmirstība’ + *argia* ‘bezdarbība’). Savukārt, vārds *narcisms* jeb tīksmināšanās pašam par sevi ir radies no mīta par Narcisu, kurš tika sodīts par mīlestības atraidīšanu un iemīlējās savā atspulgā, un nomira no nepiepildītas kaisles (“Jaunā eponīmu vārdnīca”, 2012: 112). *Ikara sindroms* nosaukts pēc sengrieķu mīta par Ikaru, kurš lidoja ar paštaisītiem spārniem, kuri izkusa, kad viņš pacēlās pārāk tuvu saulei. Ikara sindroms ir psihisku simptomu komplekss, kas izpaužas kā uguns dievināšana, dedzināšanas tieksme, u.c. (KSS: 393-4). *Odiseja sindroms* ir “blaknes vai sarežģījumi intensīvām un sarežģītām diagnostiskām procedūrām,” kuras veic balstoties uz nepatiesiem faktiem, kuri iegūti no

rutīnas izmeklēšanas metodēm (ibid: 648). Odisejs ir sengrieķu episkās poēmas varonis, kurā aprakstīti viņa briesmu pilnie ceļojumi, kas ilga vairākus gadus. Odiseja vārds ir motivējis šo eponīmu, jo viņa ceļojumi ir kā metafora sarežģījumiem un ilgajam pacienta diagnosticēšanas procesam. *Undīnes sindroms* ir “iegūti centrālās autonomās elpošanas regulācijas traucējumi”, kura nosaukumu motivējusi leģenda par Undīni (undīnes - bija mītiskas nāras, kas pārvalda ūdens stihiju un mēdz laulāties ar cilvēkiem), kura atņēma savam vīram elpu kā sodu par viņa neuzticību (ibid: 649). No mitoloģijas nācis arī nosaukums retai parādībai, kas izraisa pārmērīgu augšanu bērniem (McGurgan, 2018), - *gigantismam*. Sengrieķu mitoloģijā Gigants ir milzis. No mītiem aizgūtie īpašvārdi, kuri tālāk atrodami atlasītajos eponīmos, pārsvarā nāk no sengrieķu kultūras, neliela daļa nāk no romiešu kultūras.

Vairāki atrastie eponīmi ir cēlušies no seno kultūru dievībām. Medicīnas dieva Asklēpija meitas Higiejas vārds izmantots, lai atvasinātu vārdus *higiēnas procedūras*, *personīgā higiēna*, *zobu higiēnists*, *higiēnas hipotēze*, *higiēnisks*, *higiēna*. No grieķu un romiešu laulības dieva Himenaja vārda atvasināts vārds *himēns*. *Hipnoterapija*, *ārsts hipnoterapeits*, *hipnoze* atvasināti no sengrieķu dieva Hipnosa (Hypnos) vārda. No Hermeja un Afrodītes bērna Hermafrodīta, kam piemita abu dzimumu pazīmes radies eponīms hermafrodīts (tika atrasts arī *pseidohermafrodītisms*). Sengrieķu miega un sapņu dievs Morfejs (Morpheus) motivējis vārda morfījs rašanos. No romiešu skaistuma, auglības un mīlestības dievietes Veneras vārda radies nosaukums medicīnas nozarei veneroloģijai. Protejs ir jūras dievs no sengrieķu mitoloģijas, kurš varēja iemiesoties cilvēkos, mainīt savu izskatu un pareģot nākotni; *Proteja sindroms* ir reta, ģenētiski pārmantota parādība, kura izpaužas kā pārāk spēcīga un nevienmērīga atsevišķu ķermeņa daļu augšana (KSS: 552). *Jāna sindroms* ir iedzimts vienpusējs plaušu ventilācijas traucējums; patoloģija nosaukta pēc romiešu dievības Jāna (latīņu Janus) (KSS: 399), kurš bija pārmaiņu, dualitātes, visa sākuma un beigu dievs, kuru parasti attēlo ar divām sejām, kuras raugās pretējos virzienos (Tiešsaiste 8).

Tika atrasti arī daži eponīmi, kuru etimoni cieši saistīti ar reliģiju. Piemēram, *ādamābols* atsaucas uz pirmo vīrieti Ādamu. Tautas etimoloģija uzskata, ka ābola kumoss no laba un ļauna atzīšanas koka iestrēga Ādamam kaklā, tomēr šādu etimoloģiju neapstiprina reliģiskie teksti (Tiešsaiste 18). Vārds *lazarete* (karantīnas iestāde vai īslaicīgas stacionārās ārstniecības iestāde) ir nācis no Sv. Lācara, kurš ir lepras slimnieku un trūcīgo aizbildnis, patrons Sv. Lācara ordenim, kurš izveidojis vairāk kā simts slimnīcu (JEV: 94).

Daži atrastie eponīmi saistīti ar literārajiem darbiem. Piemēram, franču ārsts Džirolamo Frakastoro (Girolamo Fracastoro) aprakstīja *sifilisu* savā poēmā “Sifiliss jeb franču slimība”, kurā galvenais varonis ir cūku gans Sifils (JEV: 138). Savukārt, *Pikvika sindroma* nosaukums

(tam ir raksturīgs plaušu hipoventilācijas simptomu komplekss) nācis no Čārlza Dikensa "Pikvika kluba piezīmes" (1836), kura varonim Džo Pikvikam ir aprakstīti sindromam tipiskie simptomi (KSS: 541). Fēliksa Krula sindroms, kas izpaužas kā psihoneirotisku simptomu kopums ar epileptiskām lēkmēm nosaukts pēc tēla no T.Manna "Avantūrista Fēliksa Krula atzīšanās" (ibid: 312). Oblomova sindroms nosaukts pēc galvenā varoņa no I.Gončarova romāna "Oblomovs". Sindroms ir simptomu komplekss, kas raksturīgs personībām ar psihopatoģisku struktūru – vāju gribasspēku, apātiju, slinkumu, riebumu pret darbu, neuzņēmību un nesavaldību (ibid: 515). Romāns ir satīra par 19. gs. krievu inteliģenci, un romāna galvenais varonis nespēj pieņemt lēmumus un ir neuzņēmīgs.

No pasakas par Pinokio nācis arī nosaukums *Pinokio sindromam*, kura pacientiem raksturīga aleksitīmiska personība ar nekoordinētu motoriku, izteiktu nespēju izpaust un uztvert emocijas, afekta dusmu un izmisuma lēkmju uzliesmojumiem (ibid: 543).

Divi atrastie eponīmi nākuši arī no V. Šekspīra darbiem. *Otello sindromam* ir raksturīgi psihotiski simptomi, kas izpaužas ar nepamatotām aizdomām par partnera neuzticību, greizsirdības lēkmēm, un bieži arī ar impotenci (ibid: 523). Šekspīra lugā "Otello" galvenais varonis ir pārņemts ar greizsirdību, kas vēlāk motivēja Otello ļauniem darbiem un slepkavībai. Pēc tēla no lugas "Hamlets" nosaukts arī *Ofēlijas sindroms*, kas ir atmiņas zudums slimniekiem ar Hodžkina limfomu (Soto-Rincón, et.al, 2019).

*Oklahomas sindroms* nav tiešā nozīmē saistīts ar Oklahomas pavalsti ASV, kā sākotnēji varētu šķist, bet gan ar Ričarda Rodžersa (*Richard Rodgers*) un Oskara Hammeršteina (*Oscar Hammerstein*) mūziklu "Oklahoma!", kurā viens no tēliem, Annija Ado, izsaucas: "Es esmu vienkārša meitene, kas neprot pateikt nē, es esmu ārkārtīgi pārslogota" (KSS: 517). Sindroma alūzija uz mūziklu ir iespējama, jo sindroms izpaužas kā histēriska reakcija uz garīgu un fizisku pārslodzi (ibid).

#### 4.2.4. Ar toponīmiem saistītie eponīmi

23 no visiem apkopotajiem eponīmiem bija atvasināti no kāda toponīma. Diviem no šīs grupas eponīmiem bija atrodamas dažādas rakstības formas: *Laimas slimība*, *Laima slimība*, *Laima borelioze* (pilsēta Laima (*Lyme*), Konektikutas pavalstī, ASV) un *Rigvir*, *RIGVIR*, "*Rigvir*" (Rīga + vīruss).

Eponīms *Siāmas dvīņi* radies no agrākā Taizemes nosaukuma – Siāma (*Siam*). Tur 1811. gadā piedzima divi kopā saaugušie dvīņi *Ciang* un *Eng*, kuri vēlāk pārcēlās uz Bostonu un strādāja cirkū, iegūstot pasaules slavu (JEV:137).

*Tularēmija* ir dzīvnieku izplatīta baktēriju infekcijas slimība (Tiešsaiste 13). Infekciju pirmo reizi atklāja Tularē (*Tulare*), ASV Kalifornijas štatā. Toponīmam ir pievienots grieķu izcelsmes vārds *haima*, kas nozīmē “*asinis*” (JEV: 151).

Tika atrasti divi eponīmi, kas saistīti ar vienu un to pašu vietvārdu: *Stokholmas sindroms* un *Stokholmas diēta*. Stokholmas sindroms apzīmē psiholoģisku stāvokli, kad gūsteknis sāk identificēt sevi ar saviem sagūstītājiem, viņu mērķiem un prasībām, jo sagūstītājs ir izrādījis minimālas labvēlības pazīmes, saudzējot gūstekņu dzīvības (Tiešsaiste 5). Sindroms novērots pēc kāda bankas aplaupīšanas mēģinājuma Stokholmā 1973. gadā, kura laikā sešas dienas bankā tika turēti tās darbinieki. Pēc šī gadījuma sindroms ieguva lielāku ievērību un tika pētīts plašāk, un mūsdienās sindroms attiecināms arī uz vardarbības upuriem, kulta dalībniekiem, kara gūstekņiem, u.c. grupām (ibid).

*Ebolas drudzis* un *Ebolas vīruss* pirmo reizi tika konstatēts 1976. gadā Nzara ciematā Sudānā, un Jambuku ciematā netālu no Ebolas upes (*Yambuku*), Kongo Demokrātiskajā Republikā (Tiešsaiste 26). *Zikas vīruss* ir moskītu pārnēsāts vīruss, kas ir nosaukts pēc kāda Ugandas meža, kurā šo vīrusu pirmo reizi konstatēja no rēzus makaka ņemta parauga 1947. gadā (Sikka, et.al, 2016). Tika atrasts arī eponīms *Rietumnīlas vīruss*, kas ir nosaukts pēc Rietumnīlas reģiona Ugandā, kur to pirmo reizi atklāja 1937. gadā (Tiešsaiste 27). Šajos piemēros ir skaidri redzama motivācija, kādēļ minētie vīrusi ir kļuvuši par eponīmu.

*Dienvīdu pludmales diētu* izgudroja ārsts no Floridas Artūrs Agatsons (Arthur Agatston) (Spritzler, 2017). Darba autorei neizdevās atrast informāciju par to, kādēļ tieši šī diēta nosaukta par Dienvīdu pludmales diētu, bet kartē ir redzams, ka tā atrodas Majami, Floridā. Savukārt, *Vidusjūras diēta* ir balstīta uz novērojumiem par Vidusjūras krastā dzīvojošo tautu ēšanas paradumiem 1960. gados. Tika secināts, ka Itālijas un Grieķijas iedzīvotāju vidū reti novērotas ar dzīves stilu un ēšanas paradumiem saistītas saslimšanas (Gunnars, 2018). Ar toponīmiem ir saistīta arī *Stokholmas diēta* un *Kremļa diēta*, bet darba autorei neizdevās noskaidrot šo nosaukumu etimoloģiju.

Eponīms *Ho sindroms* nosaukts pēc Ho (*Haw*) upes Āfrikā, kuras tuvumā pirmo reizi novērots un aprakstīts sindroms, kas izpaužas kā iedzimta galvas smadzeņu anomālija (KSS: 372). *Pizas sindroms* nosaukts pēc slīpā Pizas torņa, jo cilvēkiem, kuriem novērots šis sindroms, ir raksturīgs slīps torss, distonija, un muskuļu krampji no psihisko stāvokli uzlabojošu medikamentu lietošanas (Suzuki, Matsuzaka, 2002). Šī sindroma nosaukums vairāk ir metaforiska alūzija, pētījumiem par to nav tiešas saistības ar Itāliju. *Portsmutas sindroms* ir hemorāģiskas diatēzes paveids, kuru pirmo reizi sāka pētīt Portsmutā (Portsmouth) Lielbritānijā (KSS: 547).

Tika atrasts arī eponīms *Zīda ceļa* slimība, kura pazīstama arī kā *Behčeta slimība* (Tiešsaiste 12). Nosaukums radies, jo saslimšana ir biežāk izplatīta un tai ir novērotas smagākas izpausmes formas pacientiem tajās valstīs, cauri kurām iet senais tirdzniecības *Zīda ceļš*, kas savieno Ķīnu ar Vidusjūras baseina valstīm (ibid).

Eponīms *Milvoku (pleca) sindroms* apzīmē locītavu simptomu kopumu, kas var izpausties kā pietūkums, izvirzījums locītavā vai kustību ierobežojumi (KSS: 489). Šāds nosaukums tika dots, jo slimība pirmo reizi aprakstīta 15 pacientiem no Milvokiem (*Milwaukee*), Viskonsinas štatā ASV (ibid).

Kopumā, eponīmiem, kurus motivējis kāds toponīms, ir cieša saistība ar aprakstītās parādības vai slimības izcelsmes ģeogrāfisko lokāciju. Retākos gadījumos saikne starp toponīmu un parādību, ko apzīmē eponīms, ir metaforiska vai arī grūti saskatāma.

#### **4.2.5. Ar ergonīmiem saistītie eponīmi**

Pētījuma praktiskajā daļā tika atrasti tikai divi ar ergonīmiem saistīti eponīmi, tiem abiem ir viena cilme: *varfarīna farmakoģenētika* un *varfarīns*. Varfarīns ir antikoagulants, kas samazina trombus veicinošo vielu daudzumu asinīs (Tiešsaiste 19), kuru lieto arī grauzēju indēšanai (Tiešsaiste 25). Medikamenta nosaukums ir radies no abreviatūras WARF no *Wisconsin Alumni Research Foundation*, kas ir 1925. gadā dibināta organizācija, kura patentē Viskonsinas-Medisonas Universitātes laboratorijas izgudrojumus un pārdod izgudrojumu licences ražotājiem, lai pēc tam ieguldītu universitātē, zinātniekos un dotu labumu sabiedrībai (ibid). Vārda darināšanas procesā ergonīmam WARF pievienots otrs komponents -arin (varf+arīns), kas, savukārt, norāda uz medikamenta saistību ar kumarīnu (coumarin), kas ir varfarīnam radniecīgs medikaments.

#### **4.2.6. Citas semantiskās īpašvārdu grupas eponīmos**

Tika atrasti 8 citi eponīmi, kuru piederība iepriekšminētajām kategorijām ir diskutabla, jo dažos gadījumos eponīms iederas vismaz divās grupās.

Piemēram, *Rablē sindroms* ir akūta enterīta aina ar ileusa parādībām pēc atkārtotas pārēšanās un pārmērīgas vitamīnu preparātu un minerālsāļu lietošanas (KSS: 558). Eponīmu daļēji motivējis tēls no “Gargantija un Pantagriels”, kurš apēda sešus svētceļotājus kā uzkodu;

stāsta autors ir ārsts un rakstnieks Fransuā Rablē, viņa uzvārds arī motivēja eponīma rašanos (ibid).

*Leakaidīns* ir pretvēža medikaments, kuru radīja Ivars Kalviņš un nosauca par godu savai sievai Leokādijai Kalviņai (JEV: 94). Eponīma celma daļa ir Leokādijas Kalviņas vārda daļas, un vārda izskaņu veido medikamentu nosaukumos bieži lietotā morfēma *-īns*.

Eponīms *Diogēna sindroms* ir simptomu kopums, kas novērots vecākiem, vientuļiem cilvēkiem, kuri novājē un vairs nav spējīgi par sevi parūpēties, lūgt palīdzību akūtu saslimšanu gadījumā (KSS: 281-2). Sindroma nosaukums ir aizgūts no sengrieķu filozofa Diogēna (*Diogenes*) par kuru mīti stāsta, ka viņš esot dzīvojis mucā (ibid). Starp īpašvārdu un eponīmu pastāv metaforiska saikne, jo Diogēns bez fiziskām ērtībām, lai norūdītos, bet galvenokārt savu morālo uzskatu dēļ (Tiešsaiste 3).

Tika atrasts arī eponīms *Leonardo sindroms*, ar kuru apzīmē “simptomu kopumu pēc smagas galvas smadzeņu traumas,” kad cietušais pēkšņi sāk rakstīt spoguļrakstā (KSS: 443). Ir zināms, ka Leonardo da Vinči prata rakstīt un gleznot gan ar labo, gan kreiso roku (ibid), un izmantoja spoguļrakstu savās piezīmēs, iespējams, lai izvairītos no tintes izsmērēšanas, bet citi uzskata, ka viņš tādējādi centās pasargāt savas pierakstītās idejas no zādzības (Tiešsaiste 15).

*Sokrāta sindroms* nosauc personības deformācijas paveidu, kurā pacients iztēlojas sevi sokrātiskā situācijā, kad pacienta ģimene vai draugi pakļāvīgi klausās tajā, ko pacients uzskata par patiesu, nepieļaujot diskusiju; šāds sindroms biežāk novērojams sabiedrības neatzītiem māksliniekiem un rakstniekiem (KSS: 618). Kā jau zināms, tad Sokrāts bija filozofs, kurš savā komunikācijā ar dažādiem Atēnu iedzīvotājiem esot bijis uzmācīgs, iztaujājot viņus par tādiem fundamentāliem jēdzieniem kā mīlestība, drosme, cieņa, u.c. ar mērķi uzzināt, ko citi domāja un aicināt viņus pašus domāt plašāk, bet tajā pašā laikā Sokrāts diskusijā vienmēr ieguva virsroku (Tiešsaiste 17). Arī šo eponīmu motivējusi metaforiskā saikne starp personu un sindromu, tādēļ tas neietilpst iepriekš definētajās eponīmu semantiskajās kategorijās. Raksturīgs Sokrātam, bet nav teikts, ka viņš ar to ir slimojis.

*Botičelli simptoms* ir “kājas īkšķa dorsālās felksijas attēlojums kā atbilde uz pēdas pamatnes virsmas kairinājumu”, kuru Botičelli attēlojis savā gleznā “Madonna un jaundzimušais ar eņģeļiem” (KSS: 42). Tas tiek uzskatīts par pirmo šī simptoma attēlojumu. Botičelli attēlotais simptoms atbilst arī Babinska simptomam (ibid).

*Tomsena sindroms* apzīmē iedzimtu un mantotu miopātiju, kas izpaužas kā muskulatūras funkciju traucējumi, kad, piemēram, gribai pakļautā muskulatūrā novērojamas spēcīgas kontrakcijas, kas kavē nākamās kustības veikšanu (KSS: 640). Sindroms nosaukts

pēc Tomasa Jūliusa Asmusa Tomsena (*Thomas Asmus Julius Thomsen*), kurš bija dāņu ārsts, kurš aprakstīja šo sindromu, bet viņš pats un vairāki viņas ģimenes locekļi slimoja ar šo pašu sindromu (Tiešsaiste 22).

Tika atrasts arī eponīms *Kariona slimība*, kas ir infekcijas slimība, ko izraisa *Bartonella bacilliformis* baktērija. Slimībai parasti ir divas fāzes, no kurām pirmā ir Oroja (*Oroya*) drudzis, un otrā ir tumšu kārpju parādīšanās (KSS: 244). 1885. gadā medicīnas students Daniels Alsidiss Karions (*Daniel Alcides Carrión*) vēlējās pierādīt, ka abi saslimšanas posmi ir saistīti, tādēļ inficēja sevi ar šo slimību ar kādu no pacienta ņemtu paraugu; saslimšanas rezultātā viņš nomira (Tiešsaiste 2).

Vairums eponīmu, kurus šī darba autore iekļāvusi šajā grupā, ir vai nu saistīti ar kultūrā nozīmīgām personībām, kuru darbos vai uzvedībā novērojama kāda no simptoma vai sindroma izpausmēm, vai arī attiecas uz gadījumiem, kad personas ir bijusi gan ārsta, gan pacienta lomā.

### 4.3. Izmantoto īpašvārdu skaits

No 200 apkopotajiem eponīmiem 185 gadījumos eponīma darināšanā bija izmantots viens īpašvārds. 12 gadījumos bija izmantoti divi vārdi, un 3 gadījumos bija izmantoti trīs vārdi – visos 15 gadījumos eponīma komponenti bija pētnieku vai zinātnieku uzvārdi.

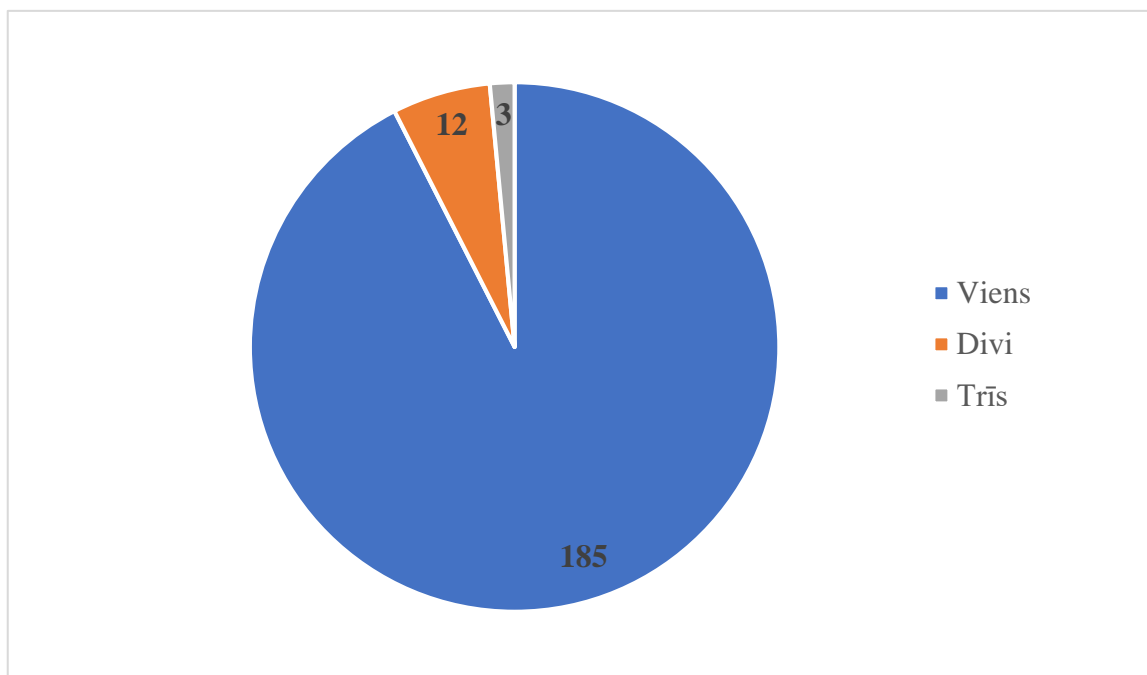


Diagramma 4.3. Eponīmā iekļauto īpašvārdu skaits

Īpašvārdi eponīmos ir saistīti gan ar defisi, gan ar saikļiem atbilstoši latviešu valodas ortogrāfijas likumiem, piemēram, *Lozra-Debreja-Milkmana sindroms*, *Klarka un Džeksona hipnouzņēmības tests*. Starp eponīma elementiem (vairākiem antroponīmiem) būtu jāliek defise (ja vien netiek lietots saiklis). “Klīnisko simptomu un sindromu” vārdnīcā novērojams, ka visi īpašvārdi, kas ir eponīmu sastāvā, ir atdalīti ar domuzīmi (*Štoka – Špīlmeiera – Fogta sindroms*). No citiem avotiem iegūtajos eponīmos tika lietota defise.

Eponīmos iekļauto nomenklatūras vārdu skaitam nav ierobežojuma. Kā redzams līdz šim minētajos piemēros eponīmā var būt tikai viens nomenklatūras vārds vai arī vairāki. Piemēram, *Hamiltona Depresijas novērtēšanas skala*, *Klarka un Džeksona hipnouzņēmības tests*, *Padžeta-Šrētera-Kristelli sindroms*.

## SECINĀJUMI

Šajā darbā uzmanība tika veltīta medicīnas terminoloģijā sastopamajiem eponīmiem un tika aplūkoti īpašvārdi un eponīmu veidošanā izmantotās vārddarināšanas metodes, un eponīmu sinonīmi varianti.

Teorētisko avotu izpēte ļāva konstatēt ka eponīmi valodā sastopami jau ļoti sen, tomēr tos mērķtiecīgi sāka pētīt tikai 20. g.s. sākumā. Gan senākos, gan jaunākos literatūras avotos atrodamas vairākas savstarpēji pretējas eponīma definīcijas: daļa definē eponīmu kā īpašvārdu, no kura atvasināts sugasvārds, citi to definē kā sugasvārdu, kas ir radies no īpašvārda; tomēr medicīnas nozarē eponīmam ir stabila definīcija – tas ir īpašvārda derivāts, ar kuru apzīmē slimības, simptomus, zāles. Pastāv arī vairāki termina *eponīma* sinonīmi, nav vienprātības arī par to, kā eponīmus visefektīvāk klasificēt, kā arī par to vai eponīmus vajadzētu tik plaši lietot (medicīnas terminoloģijā).. Tas pierāda, ka pat pēc visiem eponīmiem veltītajiem pētījumiem valodnieku vidū nav skaidras eponīma definīcijas, un arī medicīnas profesionāļu vidū nav vienotas nostājas par to lietderīgumu.

Šobrīd medicīnas terminoloģijā atrodami vairāki tūkstoši eponīmu un tie ir tik dziļi iesakņojušies specializētajā valodā, ka iespēja, ka tos varētu pilnīgi pārstāt lietot, šobrīd nešķiet reāla. Turklāt pat dažu eponīmu aizvietošana ar aprakstošu terminu prasītu daudz laiku un visi specializētās valodas lietotāji nepieņemtu izmaiņas uzreiz. Eponīmus varētu izskaust no terminoloģijas, tad, ja jauno atklājumu nosaukumu veidošanā neturpinātu izmantot īpašvārdus, un medicīnas nozarē nostiprinātos citi nominēšanas paņēmieni. Eponīmu darināšana šobrīd ir viens no produktīvākajiem jaunu vārdu vai nozīmju darināšanas paņēmieniem.

Vairums latviešu valodā sastopamo eponīmu ir aizgūti no citām valodām, tikai neliels skaits ir cēlušies no latviešu valodas. Tas ir izskaidrojams ar vēsturiskajiem apstākļiem, tehnoloģiju attīstību, līdzšinējo latviešu valodas statusu sabiedrībā un tās relatīvi neilgo pastāvēšanas laiku. Darba autore uzskata, ka jaunu izgudrojumu un atklājumu rašanos labvēlīgi ietekmētu valsts ekonomiskās situācijas uzlabošanās, un papildus finansējums zinātnei un medicīnai. Šobrīd nekas neliecina par to, ka zinātnē un medicīnā būtu gaidāms jauniem atklājumiem labvēlīgs periods, jo šīm nozarēm jau ilgstoši netiek piešķirts tām nepieciešamas valsts finansējums.

Daudzi uzskata, ka eponīmi medicīnas terminoloģijā ir nevēlami, jo tiem var būt vairāki sinonīmi starp dažādām valodām, eponīmi nav aprakstoši, antroponīma kļūšana par eponīmu bieži vien nav objektīva, nedz taisnīga. Tomēr otra daļa uzskata, ka eponīmi ir lakoniski, tie

godina zinātniekus un ārstus par viņu veikumu, eponīmos ietverta arī daļiņa kultūras un medicīnas vēstures. Abu pušu viedokļi ir pamatoti un būtu jāņem vērā, domājot par medicīnas terminoloģijas attīstību nākotnē. Šī darba autore uzskata, ka eponīmi varētu izzust no medicīnas terminoloģijas tikai gadījumā, ja katrā medicīnas jomā būtu mērķtiecīgi centieni aizstāt eponīmus ar precīziem aprakstošajiem terminiem un neievieš jaunus eponīmus, kā tas jau ir noticis dažās nozarēs. Patlaban šī specializētā valoda ir tik bagāta ar eponīmiem, ka būtu grūti iztēloties to izzušanu no terminoloģijas. Turklāt, medicīna ir nozare, kurā jaunu atklājumu rašanās ir dinamiska, kas ir viens no eponīmu rašanās galvenajiem cēloņiem.

Eponīmu atveides pamatā ir īpašvārdu atveides principi latviešu valodā. Daudzu eponīmu lietojums latviešu valodā jau ir nostabilizējies, tomēr darba autore novēroja vairākus gadījumus, kad eponīmiem bija atšķirīga ortogrāfija. Tas liecina, ka daudzi medicīnas tekstu autori nav konsultējušies ar specializētajām vārdnīcām vai arī nav iepazinušies ar valodas lietojumā sastopamo eponīma atveidi. Paralēli termini ir nevēlami un šādi eponīmu varianti tikai mulsina valodas lietotājus. No tā būtu iespējams izvairīties, ja profesionāli izveidotu un nepārtraukti papildinātu eponīmu glosāriju ar medicīnas jomas eponīmiem, kuri būtu tiešsaistē brīvi pieejami visiem interesentiem. Būtiski, ka šādai informācijai vajadzētu būt viegli pieejamai, jo tādā veidā būtu lielākas izredzes teoriju ieviest praksē, kas savukārt daļēji mazinātu terminoloģijā lietoto eponīmu trūkumus. Tulkojot eponīmus no kādas valodas latviešu valodā, tulkotājam arī jāpārzina jomā lietotā terminoloģija, jo ļoti iespējams, ka atbilstošā termina etimons latviešu valodā ir pilnīgi cits īpašvārds, vai arī, ka latviešu valodā tiek lietots aprakstošs termins.

Šī pētījuma praktiskajā daļā eponīmu analīzē tika izmantota kvalitatīva un kvantitatīva metode, lai aplūkotu no dažādiem medicīnas profesionāļu un valodnieku publicētiem avotiem apkopotus eponīmus. Darba autore jau sākotnēji paredzēja, ka viens no šādas metodes trūkumiem ir cilvēciskais faktors eponīmu atlasē procesā, jo tekstā vissarežģītāk ir pamanīt eponīmus, kuri ir pilnībā apelativējušies, un tādā veidā atlasītais materiāls var kļūt vienveidīgs un neobjektīvs. Lai pārvarētu šo apstākli, darba autore atlasīja eponīmus arī no īpaši apkopotām medicīnas eponīmu vārdnīcām un populārzinātniskās “Jauno eponīmu vārdnīcas”, lai nodrošinātu, ka arī retāk sastopamie eponīmu veidi tiek iekļauti veiktajā analīzē.

Gandrīz  $\frac{3}{4}$  no apkopotajiem eponīmiem radušies sintaktiski semantiskas deonimizācijas procesā, kurā īpašvārdam pievienota analītiska leksēma. Šis eponīmu darināšanas paņēmiens ir visproduktīvākais, jo to darināšana ir visvienkāršākā un eponīmā saglabāta saikne ar etimonu, saglabājot īpašvārda elementa unikalitāti un rakstību. Otrs biežāk izmantotais vārddarināšanas paņēmiens ir sufiksālā deonimizācija. Šis paņēmiens ir parocīgs, jo tādējādi

iespējams darināt dažādu vārdšķiru vārdus, tomēr īpašvārdam jābūt tik plaši lietotam, lai būtu iespējams atnest rakstību ar lielo sākumburtu. Pilnīga apelativācija tika novērota tikai dažiem atlasītajiem eponīmiem. Darba autore to skaidro ar faktu, ka apelativācijas process saistīts arī ar jaunas vārda nozīmes veidošanos (jeb īpašvārda attālināšanos no eponīma), kas prasa vairāk laika kā sintaktiskā deonimizācija. Vienas cilmes eponīmiem tika atrasti vairāki paralēli vai radniecīgi termini, kuri radušies dažādu vārddarināšanas paņēmieni rezultātā. Tas nozīmē, ka, piemēram, ja arī eponīms ticis darināts ar analītiskas leksēmas palīdzību, ir iespējams, ka radīsies radniecīgi eponīmi, izmantojot citas vārddarināšanas metodes.

Eponīmiem, kuri darināti no viena vai vairākiem ārstu vai pētnieku uzvārdiem, novērots vislielākais paralēlu rakstības variantu skaits. Pēc darba autores domām, ir iespējams, ka šos antroponīmus tekstu autori, kuri publicē tekstus dažādos avotos, nav pārlicināti, vai viņu lietotais termins ir pareizi atveidots vai arī nepievērš tam sevišķu uzmanību. Iespējams, pastāv vairāki autoritatīvi informācijas avoti, kuru starpā antroponīmu atveide atšķiras, un katrs teksta autors uzticas vienam no šiem informācijas avotiem vairāk kā citiem. Ideālos apstākļos paralēlām formām, it īpaši terminoloģijā, nevajadzētu pastāvēt, jo tas var radīt lieku apjukumu studentu vai profesionāļu vidū. Šāda problēma nav tik izteikta terminiem, kuri nav darināti uz īpašvārdu bāzes, jo tie visbiežāk sastāv no citiem patoanatomiskiem terminiem, kuru morfoloģiskajām sastāvdaļām ir sava semantika, kuru iespējams attiecīgi tulkot vai arī atrast atbilstošu morfēmu jau esošajā valodas lietojumā.

Antroponīmu atveidei eponīmos dažkārt tika izmantots nulles tulkojums, tādējādi saglabājot eksotiskumu latviešu valodas tekstā, lai gan citā literatūrā latviešu valodā šie eponīmi jau iepriekš tikuši atveidoti. Turklāt, eponīmiem, kuri veidojušies uz antroponīma bāzes visbiežāk pastāv vairāki citi paralēli termini, kas ir atvasināti no cita antroponīma, un, kurus lieto citās valstīs vai valodās.

Kā viens no argumentiem pret eponīmiem medicīnas terminoloģijā bija tas, ka par eponīmu bieži kļūst tikai viena ārsta vai pētnieka vārds, kas nav taisnīgi pret pārējo komandu, kura strādājusi, lai nonāktu līdz atklājumam, t.i. nopelni reti kad pienākas tikai vienai personai. Arī šī pētījuma laikā apkopoto eponīmu analīze liecina, ka visbiežāk eponīms sastāv no viena antroponīma. Protams, eponīmu, kas sastāv no viena antroponīma ir ērtāk lietot, nekā tādu, kurā ir vairāki antroponīmi, kuriem iespējams ir sarežģīta rakstība, tomēr, teorētiskajā daļā apkopotie viedokļi piekrīt tam, ka darbs medicīnas jomā prasa milzīgu atdevi, un ceļam līdz jaunām zināšanām nepieciešamas milzīgas zināšanas un izcilība, tādēļ eponīmi ir viens no veidiem, kā pagodināt iesaistītās personas. Tāpēc būtu tikai taisnīgi, ja arī eponīmi būtu tik iekļaujoši, cik iespējams.

Vairumu eponīmu motivējis viens īpašvārds, tikai neliela daļa no apkopotajiem eponīmiem sastāv no diviem vai vairākiem īpašvārdiem. Darba autore secina, ka eponīmiem ir raksturīgs lakonisms, un eponīmos, kuri radušies no ārsta vai zinātnieka vārda, visbiežāk tiek izmantots tikai viens antroponīms, tādējādi novērtējot viena indivīda un nevis kolektīva sasniegumus.

Darba autore uzskata, ka šajā darbā izvirzītais mērķis ir sasniegts un definētie darba uzdevumi izpildīti. Eponīmi latviešu valodā ir plaša un fragmentāri pētīta joma, kurā gaida vēl daudz atklājumu. Viens no iespējamajiem turpmāko pētījumu virzieniem varētu būt plašāka sinonīmo eponīmu meklējumi medicīnas terminoloģijā, lai noskaidrotu vai terminoloģija latviešu valodā ir konsekventa. Līdz šim nav arī veikta padziļināta un sistemātiska izmantoto vārddarināšanas paņēmieni izpēte, kā arī nav sīkāk aprakstīts eponīmu gramatiskais aspekts. Darba autore arī domā, ka turpmākajiem pētījumiem par eponīmiem lietderīgi būtu arī izveidot rakstu krājumu vai cita veida publikāciju par eponīmiem latviešu valodā.

## TĒZES

1. Eponīmi valodā sastopami jau sen, un medicīnas terminoloģijā tie atrodami jau no 4. gs. p.m.ē., tie ir neatņemama vispārīgās un specializētās valodas sastāvdaļa.
2. Dažādu valodu valodniecības avotos eponīmam ir atrodami vairāki sinonīmi termini, un vienā daļā literatūras eponīms ir īpašvārds, no kura atvasināts sugasvārds, savukārt otra daļa to definē kā sugasvārdu, kas atvasināts no īpašvārda.
3. Medicīnas nozarē eponīmu definē kā īpašvārda derivātu, kas nosauc slimības, simptomus, medikamentus, u.c.
4. Vairums eponīmu latviešu valodā ir aizgūti no citām valodām, latviešu valodā sastopamo eponīmu skaits ir salīdzinoši neliels.
5. Eponīmiem medicīnas terminoloģijā ir vairāki trūkumi: tie nav aprakstoši, par eponīmu kļuvuši to personu vārdi, kur rīkojušies neētiski vai arī viņu ieguldījums kādas parādības pētīšanā nav bijis tik iespaidīgs kā citu zinātnieku secinājumi, vienu un to pašu parādību dažādās valodās var apzīmēt ar eponīmiem, kas radušies no atšķirīgiem antroponīmiem.
6. Eponīmu priekšrocības medicīnas terminoloģijā ir lakoniskums, tie izrāda cieņu pret pacientiem un ārstiem un zinātniekiem, kuri pētījuši kādu sindromu, eponīmos ietverta daļa kultūras un vēstures.
7. Tulkojot eponīmus ir jāievēro latviešu valodas īpašvārdu atveides principi un jānoskaidro, no kuras valodas tas ir cēlies.
8. Visbiežāk izmantotais eponīmu darināšanas paņēmiens ir sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu, kura tika novērota gandrīz trīs ceturtdaļās atlasīto eponīmu. Visbiežāk lietotās analītiskās leksēmas ir *slimība*, *sindroms*, *vīruss*, *simptoms*, *diēta*, *šūnas*, *skala*, *tests*, u.c.
9. Otra biežāk novērotā vārddarināšanas metode ir sufiksālā deonimizācija, kuras rezultātā īpašvārds zaudē rakstību ar lielo sākumburtu un tam tiek pievienots afikss, piemēram, *pārkinsonisms*, *bruceloze*, *daltonisms*, *darsonvalizācija*, *daunisms*, *freidisms*, u.c.
10. Lielāko daļu atlasīto eponīmu motivējuši ārstu vai zinātnieku vārdi, kuri pētījuši kādu medicīnas parādību.
11. Eponīmi, kuri radušies no literāru varoņu vārdiem spilgti parāda medicīnas termina būtību ar metaforas palīdzību, kā piemēram, *Eidipa komplekss*, *Ahilleja cīpsla* un *narcisisms*.

12. Vairums atrasto eponīmu ir darināti no viena īpašvārda, kas liecina, ka viena no eponīmu īpašībām ir lakonisms un, gadījumos, kad to veido viena zinātnieka vai ārsta vārds, eponīmi uzver vienas personas panākumus, un nevis pētnieku komandas nopelnus.

## Bibliogrāfija

1. Abel, E.L. (2014) Medical Eponym Angst. *Names: A Journal of Onomastics*, 62(2): 76-85.
2. Ahero, A. (2006) *Angļu īpašvārdu atveide latviešu valodā*. Rīga: Zinātne.
3. Altman, L.K. (2000) Experts Re-Examine Dr.Reiter, His Syndrome and His Nazi past. *The New York times on the Web*.
4. Aronson, J.K. (2014) Medical eponyms: taxonomies, natural history, and the evidence. *BMJ Clinical Research*, 349. Pieejams <https://www.bmj.com/content/349/bmj.g7586.full.pdf>
5. Auziņa, I., Brenķe, I., Grigorjevs, J., Indričāne, I., Ivulāne, B., Kalnača, A., Lauze, L., Lokmane, I., Markus, D., Nītiņa, D., Smiltiece, G., Valkovska, B., Vulāne, A. (2015) *Latviešu valodas gramatika*, 2. izdevums. Rīga: LU Latviešu valodas institūts.
6. Bankava, B. (2011b) Eponīmi latviešu valodā. O.Bušs (red.) *Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi Nr.6*, (58.-71.lpp.) Rīga: Latgales druka.
7. Bankavs, A. (2002) Valodas vienību semantika un tās izpētes aspekti : akadēmiķa Jāņa Endzelīna 129.dzimšanas dienas atceres starptautiskās zinātniskās konferences materiāli. Rīga : Latviešu valodas institūts, 8.-9.lpp. Citēts no Bankava, B. (2011a) Eponīmi latviešu valodā: lingvistiskais aspekts. Rīga: Latvijas Universitāte.
8. Bytsko, N.I., Pavlovich, L.B., Bilous, I.I., Semenko I.V. (2017) Linguistic aspects of eponymic professional endocrinologic terminology. *International journal of endocrinology*, 13: 203-208.
9. Bradford, D.M., Thrope, D., DeLuna, V., Howard, T., Hagemeyer, J., Wilinks, N. (2014) Frequency in Usage of Terminoliga Anatomica Terms by Clinical Anatomists. *Journal of Biomedical Education*. Pieejams <https://www.hindawi.com/journals/jbe/2014/950898/> [skatīts 30.05.2020].
10. Bušs, O. (2019) *Mozaīka: onīmu un apelaīvu cilme, nozīme, lietojums. Darbu izlase*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts.
11. Canziani, T. (2011) The status of medical eponyms: advantages and disadvantages. Citēts no Loiacono, A., Iamartino, G. un Grego, K.S. (red.), *Teaching Medical English: Methods and Models*, 217-230 (lpp.225-238). Palermo: Monza.
12. Carstens, P. (2012) Revisiting the Infamous Pernkopf Anatomy Atlas: Historical Lessons for Medical Law and Ethics. *A Journal of Legal History*, 18 (2): 23 – 49.

13. Danovska, L.R. (2018) *Augu nosaukumu darināšana latviešu valodā*. : Npublicēts bakalaura darbs. Rīga : Latvijas Universitāte.  
Pieejams:[https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/40089/306-66254-Danovska\\_Lauma.Renate\\_Id15023.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/40089/306-66254-Danovska_Lauma.Renate_Id15023.pdf?sequence=1&isAllowed=y)
14. Draaisma, D. (2009) *Disturbances of the Minds*. Cambridge: Cambridge University Press.
15. Duque Parra J.E, Barco Ríos J., Vélez García J.F.(2020). Quantification of the use of eponyms in two Latin American congresses of anatomy. *Anatomy & Cell Biology*, 53(19). Pieejams: <https://doi.org/10.5115/acb.19.132> [skatīts 27.03.2020.]
16. Džuganová, B. (2013). English medical terminology – different ways of forming medical terms. *Jarhr*, 4 (7): 55-69.
17. *Slimību, sindromu, testu un muskoskeletālu bojājumu eponīmiskā vārdnīca* (2006). Rīga: Nacionālais apgāds.
18. *Eponīmu vārdnīca* (2007). Rīga: Valsts valodas aģentūra.
19. Ēdelmane, I. (1998) Personvārdi latviešu valodas augu nosaukumos. *Linguistica Lettica: Latviešu valodas institūta žurnāls*. Nr. 2. Rīga: Latviešu valodas institūts, 78–88.
20. Federative Committee on Anatomical Terminology (FICAT) (1998). *Terminologia Anatomica: International Anatomical Nomenclature*. Stuttgart: Thieme.
21. Federative International Committee on Anatomical Terminology (2008) *Terminologia histologica: International terms for human cytology and histology*. Baltimore: Lippincott Williams & Wilkins.
22. Federative International Committee on Anatomical Terminology (2013) *Terminologia Embryologica: International Embryological Terminology*. Stuttgart: Georg Thieme Verlag.
23. Ferguson, R.P. (red.), Thomas, D. (2014) Medical eponyms. *Journal of Community Hospital Internal Medicine Perspectives*, 4 (3). Pieejams <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.3402/jchimp.v4.2504610.3402/jchimp.v4.25046> [skatīts 04.04.2020].
24. Garfield, E. (1983) What`s in a Name? The Eponymic Route to Immortality. *Essays of an Information Scientist*, 6 (47): 384-395.
25. Gunnars, K. (2018). *Mediterranean Diet 101: A Meal Plan and Beginner's Guide*. Pieejams <https://www.healthline.com/nutrition/mediterranean-diet-meal-plan> [skatīts 29.04.2020].

26. Harper, P.S. (1996) Naming of syndromes and unethical activities: the case of Hallervorden and Spatz. *Lancet*, 348:224-5.
27. Huber, J. (2020a) Eponym debate: The case for naming diseases after people. Pieejams <https://scopeblog.stanford.edu/2020/01/28/eponym-debate-the-case-for-naming-diseases-after-people/> [Skatīts 14.04.2020].
28. Huber, J. (2020b) Eponym debate: The case for biologically-descriptive names. Pieejams <https://scopeblog.stanford.edu/2020/01/30/eponym-debate-the-case-for-biologically-descriptive-names/> [Skatīts 14.04.2020].
29. Jana, N., Barik, S., Arora, N. (2009) Current Use of Medical Eponyms — a Need for Global Uniformity in Scientific Publications. *BMC Medical Research Methodology*, 9 (18). Pieejams <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2667526/> [skatīts 29.03.2020]. Citēts no Abel, E.L. (2014) Medical Eponym Angst. *Names: A Journal of Onomastics*, 62(2): 76-85.
30. *Jaunā eponīmu vārdnīca* (2012). Rīga: Latviešu valodas aģentūra.
31. Kaplan, E.B. (1958) The genesis of an eponym. *Bulletin of the History of Medicine*, 32 (5): 451-5.
32. *Klīniskie simptomi un sindromi*. (2001) Madona: Nacionālais medicīnas apgāds.
33. Koshlakov, D., Khokhlova, M., Tsareva, G., Garbuzova, G. (2019) Eponyms in science terms (epistemological aspect). *SHS Web of Conferences*, 72. Pieejams <https://doi.org/10.1051/shsconf/20197201016>
34. La Stella, E. (1982) Deonomastica: lo studio dei vocaboli derivati dai nomi propri. *Le lingue del mondo*, N1/8. Firenze: Valmartina, Bimestrale, citēts no Bankava 2011b.
35. *Lancet* (1974) *Classification and Nomenclature of Malformation*. 1(7861): 798.
36. *Latvijas Enciklopēdiskā vārdnīca* (2002). Rīga: Nacionālais Apgāds.
37. Losardo, R. J.; Cruz Gutiérrez, R.; Rodríguez Torres, A.; Prates, J. C. & Valverde Barbato de Prates, N. Iberia-Latin-American Symposia of Morphological Terminology (SILAT). First two years and statute. *Int. J. Morphol.*, 28(4):1323-6, 2010. Citēts pēc Roa, I., Vasquez, B. Contreras, M. (2016) *International Journal of Morphology*, 34(4):1245.
38. Matteson, E., A. Woywodt (2006) Eponymophilia in Rheumatology. *Rheumatology*, 45: 1328–1330. Citēts no Abel, E.L. (2014) Medical Eponym Angst. *Names: A Journal of Onomastics*, 62(2): 76-85.
39. McGurgan, H. (2018). *Gigantism*. Pieejams <https://www.healthline.com/health/gigantism> [skatīts 29.05.2020].

40. Meroni, G. (204). X-Linked Opitz G/BBB Syndrome. Pieejams <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK1327/> [skatīts 29.04.2020.]
41. Ministru kabineta noteikums nr.114 (spēkā no 06.03.2004). Noteikumi par personvārdu rakstību un lietošanu latviešu valodā, kā arī to identifikāciju. Pieejams <https://m.likumi.lv/doc.php?id=85209> [skatīts 29.04.2020.]
42. Montalt, V., Gonzalez-Davies, M. (2007) *Medical Translation Step by Step: Learning by Drafting*. Manchester: St. Jerome Publishing.
43. Năznea, A. (2019) Exploring eponyms in a corpus of medical articles: Origins and meanings. *Revista Română de Medicină de Laborator*, 27 (4): 431-440.
44. Panush, R.S, Wallace D.J., Dorff, R.E.N, Engleman, E.P. (2007) Retraction of the suggestion to use the term “Reiter’s syndrome” sixty-five years later: The legacy of Reiter, a war criminal, should not be eponymic honor but rather condemnation. *Arthritis Rheum*, 56 (2): 693-4.
45. Panush, R.S., Paraschiv, D., Dorff, R.E.N. (2003) The Tainted Legacy of Hans Riter. *Seminars in Arthritis and Rheumatism*, 32 (4): 231-236.
46. Piete, L. 2007. Personvārdi latviešu un lietuviešu augu nosaukumos. *Vārds un tā pētīšanas aspekti: rakstu krājums*. 11. Liepāja: LiePA, 45–53.
47. Preston, D.C., Shapiro, B. E., (2013). *Myotonic Muscle Disorders and Periodic Paralysis Syndromes*. Pieejams <https://www.sciencedirect.com/topics/medicine-and-dentistry/thomsen-disease> [skatīts 29.05.2020].
48. Rodin, A. E. and J. D. Key. 1989. *Medicine Literature & Eponyms: An Encyclopedia Of Medical Eponyms Derived From Literary Characters*. Malabar, FL: Robert E. Krieger Publishing Company. (Rodin and Key, 1989: xix). Citēts no Abel, E.L. (2014) Medical Eponym Angst. *Names: A Journal of Onomastics*, 62(2): 82.
49. Schmickel, R.D. (1983) Letter to editor. (Limiting eponyms). *Journal of Pediatrics*, 102(3):485-6. Citēts no Garfield, E. (1983) What`s in a Name? The Eponymic Route to Immortality. *Essays of an Information Scientist*, 6 (47): 384-395.
50. Sikka, V., Chattu, V.K., Popli, R.K., Galwankar, S.C., Kelkar, D., Sawicki, S.G., Stawicki, S.P., Papadimos, T.J. (2016). The Emergence of Zika Virus as a Global Health Security Threat: A Review and a Consensus Statement of the INDUSEM Joint working Group (JWG). *Journal of Global Infectious Diseases*, 8 (1): 3–15. Pieejams <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4785754/> [skatīts 29.04.2020].
51. Skujīņa, V. (1989). Appellativization and separation as methods of word-formation. *Baltistica*, 11 (2): 408-13.

52. Soto-Rincón, C. A., Castillo-Torres, S.A., Cantú-García, D.A., Ingrid Estrada-Bellmann, I., Chávez-Luévanos, B., Marfil, A. (2019) The poor insane Ophelia: reconsidering Ophelia syndrome. *Neuro-Psiquiatr*, 77 (11): 828-831. Pieejams: <[http://www.scielo.br/scielo.php?script=sci\\_arttext&pid=S0004-282X2019001100828&lng=en&nrm=iso](http://www.scielo.br/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0004-282X2019001100828&lng=en&nrm=iso)>.
53. Spritzler, F. (2017). *What Is the South Beach Diet?* <https://www.healthline.com/nutrition/south-beach-diet#section1> [skatīts 29.05.2020].
54. Stevens, M. (2020) How Asian-American Leaders Are Grappling With Xenophobia Amid Coronavirus. *NY Times*, 29. martā. Pieejams <https://www.nytimes.com/2020/03/29/us/politics/coronavirus-asian-americans.html> [Skatīts 17.04.2020.]
55. Stigler, S. (1980) Stigler's Law of Eponym. Citēts pēc T. Gieryn (red.) (1980) *Science and Social Structure: A Festschrift for Robert K. Merton* (lpp.147–157). New York: New York Academy of Sciences.
56. Suzuki, T., Matsuzaka, H. (2002). Drug-induced Pisa syndrome (pleurothotonus): epidemiology and management. *CNS Drugs*, 16(3):165-74. Pieejams <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/11888337> [skatīts 29.05.2020].
57. Tavernise, S., Oppel, R.A. (2020) Spit On, Yelled At, Attacked: Chinese-Americans Fear for Their Safety. *NY Times*, 23. martā. Pieejams <https://www.nytimes.com/2020/03/23/us/chinese-coronavirus-racist-attacks.html> [Skatīts 17.04.2020.]
58. Trudgill, P. (1986) *Dialects in contact. No Language in society, nr.10*. Oxford: Blackwell.
59. Tubbs, S. R. (2020) The IFAA Terminologies. Pieejams <https://fipat.library.dal.ca/terminologies/> [skatīts 29.03.2020.]
60. *Valodniecības pamatterminu skaidrojošā vārdnīca*. (2007) R.: Valsts valodas aģentūra.
61. Vazquez, M. (2020) Trump says he's pulling back from calling novel coronavirus the 'China virus'. *CCN*, 24. martā. Pieejams <https://edition.cnn.com/2020/03/24/politics/donald-trump-pull-back-coronavirus-chinese-virus/index.html> [Skatīts 17.04.2020.]
62. Wallace, D.J, Weisman M. (2000) Should a war criminal be rewarded with eponymous distinction? The double life of Hans Reiter (1881-1969). *J Clin Rheumatol*, 6:49-54.

63. Wermuth, M.C., Verplaetse, H. (2018) Medical terminology in the Western world: Current situation. Handbook of Terminology: Terminology in the Arab world. Amsterdam: Benjamin.
64. Woywodt, A., Matteson, E., Judith A. Whitworth, J. A. (2007) Should Eponyms Be Abandoned? *British Medical Journal*, 335 (7617): 424-5.
65. World Health Organization (2015) World Health Organization Best Practices for the Naming of New Human Infectious Diseases. Pieejams [https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/163636/WHO\\_HSE\\_FOS\\_15.1\\_eng.pdf;jsessionid=FD9BDBB55E9278E46F44E4AF229E79FA?sequence=1](https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/163636/WHO_HSE_FOS_15.1_eng.pdf;jsessionid=FD9BDBB55E9278E46F44E4AF229E79FA?sequence=1) [Skatīts 14.04.2020].
66. Wulff, H. (2004) The Language of Medicine. *Journal of the Royal Society of Medicine*, 97: 187–188.
67. Zheng, J. (2020) Eponyms are here to stay: Usage in the literature and among current neurology trainees. *Neurology*, 94 (6): 257-64.
68. Уфимцева А. А. (1968). Слово в лексико-семантической системе языка. М.: Наука, citēts no Bankava, B. (2011a) Eponīmi latviešu valodā: lingvistiskais aspekts. Rīga: Latvijas Universitāte.

## Noslēguma darbi

1. Bankava, B. (2011a) *Eponīmi latviešu valodā: lingvistiskais aspekts*. Rīga: Latvijas Universitāte.
2. Matisone, Z. (2010) *Zobārstniecības terminoloģijas lingvistiskie aspekti*. Npublicēts diplomdarbs. Rīga : Latvijas Universitāte. Pieejams:  
[https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/24015/306-16706-Matisone\\_Zane\\_zm05002\\_2010.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/24015/306-16706-Matisone_Zane_zm05002_2010.pdf?sequence=1&isAllowed=y)
3. Novohotjko, R. (2017) *Psiholoģijas terminoloģija deju un kustību terapijas virzienam*. Npublicēts maģistra darbs. Rīga : Latvijas Universitāte. Pieejams:  
[https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/36649/306-60186-Novohotjko\\_Renate\\_rn11021.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/36649/306-60186-Novohotjko_Renate_rn11021.pdf?sequence=1&isAllowed=y)
4. Platkojs, J. (2008) *Īpašvārdi: problēmas un risinājumi mutiskajā tulkošanā*. Npublicēts diplomdarbs. Rīga : Latvijas Universitāte.

## Tiešsaistes avoti

1. Blount`s disease (nav datuma). Pieejams  
[https://en.wikipedia.org/wiki/Blount%27s\\_disease#cite\\_note-5](https://en.wikipedia.org/wiki/Blount%27s_disease#cite_note-5) [skatīts 13.04.2020]
2. Encyclopaedia Britannica (nav datuma). *Carrión disease*. Pieejams  
<https://www.britannica.com/biography/Hideyo-Noguchi> [skatīts 29.05.2020].
3. Encyclopaedia Britannica (nav datuma). *Diogenes*. Pieejams  
<https://www.britannica.com/biography/Diogenes-Greek-philosopher> [skatīts 29.05.2020].
4. Encyclopaedia Britannica (nav datuma). *Oedipus complex*. Pieejams  
<https://www.britannica.com/science/Oedipus-complex> [skatīts 29.05.2020].
5. Encyclopaedia Britannica (nav datuma). *Stockholm syndrome*. Pieejams  
<https://www.britannica.com/science/Stockholm-syndrome> [skatīts 29.05.2020].
6. Latvijas Hemofilijas biedrība (nav datuma). *Villebranda slimība*. Pieejams  
<https://hemofilija.lv/par-koagulaciju/villebranda-slimiba/> [skatīts 29.05.2020].
7. Latvijas Krona un kolīta slimnieku biedrība (nav datuma). *Kas ir Krona slimība*.  
Pieejams [https://lkksb.lv/?page\\_id=27](https://lkksb.lv/?page_id=27) [skatīts 04.04.2020].
8. Letonika (nav datuma). *Jāns*. Pieejams  
<https://datubazes.lanet.lv:5257/groups/default.aspx?r=1107&q=j%C4%81ns&id=998062&g=1> [skatīts 29.05.2020].
9. Letonika (nav datuma). *Lēte*. Pieejams  
<https://datubazes.lanet.lv:5257/groups/default.aspx?r=1107&q=l%C4%93te&id=999895&g=1> [skatīts 29.05.2020].
10. Letonika (nav datuma). *Zīverts*. Pieejams  
<https://datubazes.lanet.lv:5257/groups/default.aspx?r=1107&q=z%C4%ABverts&id=1006924&g=1> [skatīts 29.05.2020].
11. Macmillan Dictionary (nav datuma). *Eponym*. Pieejams  
<https://www.macmillandictionary.com/dictionary/british/eponym> [skatīts 24.05.2020].
12. MedicineNet (nav datuma). *Medical Definition of Silk Road disease*. Pieejams  
<https://www.medicinenet.com/script/main/art.asp?articlekey=24158> [skatīts 29.05.2020].

13. Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienests (nav datuma). *Tularēmija*.  
Pieejams  
[http://www.nmpd.gov.lv/nmpd/katastrofu\\_medicina/arkartas\\_situacijas/bistamas\\_infekcijas\\_slimibas/tularemija/](http://www.nmpd.gov.lv/nmpd/katastrofu_medicina/arkartas_situacijas/bistamas_infekcijas_slimibas/tularemija/) [skatīts 29.05.2020].
14. Online etymology dictionary (nav datuma). *Achilles tendon*. Pieejams  
<https://www.etymonline.com/word/achilles%20tendon> [skatīts 29.05.2020].
15. Open Culture (2017). *Why Did Leonardo da Vinci Write Backwards? A Look Into the Ultimate Renaissance Man's "Mirror Writing"*. Pieejams  
<http://www.openculture.com/2017/11/why-did-leonardo-da-vinci-write-backwards-a-look-into-the-ultimate-renaissance-mans-mirror-writing.html> [skatīts 29.05.2020].
16. Slimību profilakses un kontroles centrs (nav datuma). *Laimborelioze*. Pieejams  
<https://spkc.gov.lv/lv/tavai-veselibai/infekcijas-slimibas/apraksti/laimborelioze> [skatīts 29.05.2020].
17. Stanford Encyclopedia of Philosophy (2018). *Socrates*. Pieejams  
<https://plato.stanford.edu/entries/socrates/#SocStr> [skatīts 29.05.2020].
18. Today I Found Out (2010). *Why the Adam's Apple is Called the Adam's Apple*.  
Pieejams <https://www.todayifoundout.com/index.php/2010/07/why-the-adams-apple-is-called-the-adams-apple/> [skatīts 29.05.2020].
19. WebMD (nav datuma). *Warfarin sodium*. Pieejams  
<https://www.webmd.com/drugs/2/drug-3949/warfarin-oral/details> [skatīts 29.05.2020].
20. Who Named it? (nav datuma) *List people by country*. Pieejams  
<http://www.whonamedit.com/countries/> [skatīts 13.04.2020].
21. Who Named it? (nav datuma) *A dictionary of medical eponyms*. Pieejams  
<https://www.whonamedit.com/> [skatīts 20.03.2020].
22. Who Named it? (nav datuma) *Asmus Julius Thomas Thomsen*. Pieejams  
<https://www.whonamedit.com/doctor.cfm/2948.html> [skatīts 05.04.2020].
23. Who Named it? (nav datuma) *Erlacher-Blount syndrome*. Pieejams  
<http://www.whonamedit.com/synd.cfm/1470.html> [skatīts 13.04.2020].
24. Who Named it? (nav datuma) *Leo Max Davidoff*. Pieejams  
<http://www.whonamedit.com/doctor.cfm/2062.html> [skatīts 13.04.2020].

25. Wisconsin Alumni Research Foundation (nav datuma). *Warf history: fact sheet*. Pieejams <https://www.warf.org/media.acux/699e6a39-83de-4dd6-b258-28a0f084da80> [skatīts 29.05.2020].
26. World Health Organization (2014). *Ebola virus disease*. Pieejams <https://web.archive.org/web/20141214011751/https://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs103/en/> [skatīts 29.05.2020].
27. World Health Organization (2017). *West Nile virus*. Pieejams <https://www.who.int/en/news-room/fact-sheets/detail/west-nile-virus> [skatīts 29.05.2020].

## 1. pielikums

### Tiešsaistes vārdnīcās vai enciklopēdijās norādītās *eponīma* definīcijas

Vārdnīca	Definīcijas
1. Literaryterms.net	An eponym refers to a person or thing after which something else is named.
2. Macmillan	1. A person that a place, discovery, era or invention is named after, for example 'Elizabethan' or 'braille' 2. A product name that is frequently used to replace a particular item, such as 'aspirin' for painkiller or 'hoover' for vacuum cleaner
3. Cambridge	The name of an object or activity that is also the name of the person who first produced the object or did the activity.
4. Britannica	Eponym, one for whom or which something is or is believed to be named.
5. Merriam-Webster	1. One for whom or which something is or is believed to be named 2. A name (as of a drug or a disease) based on or derived from an eponym
6. Dictionary.com	1. A person, real or imaginary, from whom something, as a tribe, nation, or place, takes or is said to take its name: Brut, the supposed grandson of Aeneas, is the eponym of the Britons. 2. A word based on or derived from a person's name. 3. Any ancient official whose name was used to designate his year of office.
7. Yourdictionary.com	1. A real or mythical person from whose name the name of a nation, institution, etc. is derived: Sir William Penn, father of William Penn, is the eponym of Pennsylvania 2. A person whose name has become identified with some period, movement, theory, etc. 3. A noun or name derived from a person's name (Ex.: Jacksonville after Andrew Jackson; seaborgium after Glenn T. Seaborg; Lou Gehrig's disease)
8. Colins	1. a name, esp a place name, derived from the name of a real or mythical person, as for example Constantinople from Constantine I

	2. the name of the person from which such a name is derived in the Middle Ages, "Brutus" was thought to be the eponym of "Britain"
9. Vocabulary.com	An eponym is either a person for whom something is named, or a thing named for a person.
10. thefreedictionary.com	1. A word or name derived from a proper noun. The words atlas, bowdlerize, denim, and Turing machine are eponyms. 2. One whose name is or is thought to be the source of the name of something: Alexander Garden is the eponym of the gardenia.

## 2. pielikums

### Apkopotie eponīmi medicīnas tekstos

Eponīms	Vārddarināšanas veids	īpašvārda grupa	Īpašvārds
pārkinsonisms	sufiksālā deonimizācija	antroponīms-pētnieks	James Parkinson
Pārkinsona slimība	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	James Parkinson
ādamābols	deonimizācija darinot salikteni	literāra atsauce	Ādams
Ahilleja cīpsla	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	literāra atsauce	Ahillejs
Ahilleja reflekss	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	literāra atsauce	Ahillejs
Ahilleja papēdis	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	literāra atsauce	Ahillejs
Alcheimera slimība	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	Alois Alzheimer
Atkinsa diēta	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	Robert Coleman Atkins
bruceleze	sufiksālā deonimizācija	antroponīms-pētnieks	David Bruce
daltonisms	sufiksālā deonimizācija	antroponīms-pētnieks	John Dalton
darsonvalizācija	sufiksālā deonimizācija	antroponīms-pētnieks	Jacques-Arsène d'Arsonval

Dauna slimība	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	John Langdon Down
daunisms	sufiksālā deonimizācija	antroponīms-pētnieks	John Langdon Down
edipālais vecums	jaukta vārddarin.metode	literāra atsauce	Oedipus/Edips
postedipāla trauksme	jaukta vārddarin.metode	literāra atsauce	Oedipus/Edips
edipāls līmenis	jaukta vārddarin.metode	literāra atsauce	Oedipus/Edips
edipāls	sufiksālā deonimizācija	literāra atsauce	Oedipus/Edips
Edipa komplekss	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	literāra atsauce	Oedipus/Edips
freidisms	sufiksālā deonimizācija	antroponīms-pētnieks	Freud
haimorīts	sufiksālā deonimizācija	antroponīms-pētnieks	Nathaniel Highmore
pseidohermafrodītisms	deonimizācija ar prefiksu un sufiksu	literāra atsauce	Hermeja un afrodītes dēls Hermaphroditos
hermafrodīts	pilnīga apelativācija	literāra atsauce	Hermeja un afrodītes dēls Hermaphroditos
higiēnas procedūras	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	literāra atsauce	Hygieia/Higieja no sengrieķu mitoloģijas
personīgā higiēna	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	literāra atsauce	Hygieia/Higieja no sengrieķu mitoloģijas
zodu higiēnists	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	literāra atsauce	Hygieia/Higieja no sengrieķu mitoloģijas

higiēnas hipotēze	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	literāra atsauce	Hygieia/Higieja no sengrieķu mitoloģijas
higiēnisks	sufiksālā deonimizācija	literāra atsauce	Hygieia/Higieja no sengrieķu mitoloģijas
higiēna	sufiksālā deonimizācija	literāra atsauce	Hygieia/Higieja no sengrieķu mitoloģijas
himēns	sufiksālā deonimizācija	literāra atsauce	Himenajs (laulības dievs no sengrieķu un romiešu mitoloģijas)
hipnoterapija	deonimizācija darinot salikteni	literāra atsauce	hipnos/Hypnos no sengrieķu mitol.
(ārsts) hipnoterapeits	jaukta vārddarin.metode	literāra atsauce	hipnos/Hypnos no sengrieķu mitol.
hipnoze	sufiksālā deonimizācija	literāra atsauce	hipnos/Hypnos no sengrieķu mitol.
Hipokrata zvērests	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	Hipokrats (sengrieķu)
kalanētika	sufiksālā deonimizācija	antroponīms-pētnieks	Callan Pinckney
Kreicfelda-Jakoba slimība	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	Creutzfeldt un Jacob
Kušinga sindroms	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	Harvey William Cushing
Laimas slimība	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	toponīms	Lyme, USA, Connecticut
Laima slimība	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	toponīms	Lyme, USA, Connecticut

Laima borelioze	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	toponīms	Lyme, USA, Connecticut
lazarete	sufiksālā deonimizācija	literāra atsauce	Sv.Lācars/St.Lazarus
leakādīns	sufiksālā deonimizācija	cits	Ivars Kalviņš par godu savai sievai Leokādijai Kalviņai
letargisks	sufiksālā deonimizācija	literāra atsauce	sengrieķu mit.aizmirstības upe Lēte/ Lēthē
letargija	sufiksālā deonimizācija	literāra atsauce	sengrieķu mit.aizmirstības upe Lēte/ Lēthē
listeroze	sufiksālā deonimizācija	antroponīms- pētnieks	Joseph Lister
mazohists	sufiksālā deonimizācija	antroponīms- pētnieks	Leopold von Sacher- Masoch
automazohisms	deonimizācija ar prefiksu un sufiksu	antroponīms- pētnieks	Leopold von Sacher- Masoch
mazohisms	sufiksālā deonimizācija	antroponīms- pētnieks	Leopold von Sacher- Masoch
morfījs	sufiksālā deonimizācija	literāra atsauce	sengrieķu miega un sapņu dievs Morfejs/Morpheus
narcisms	sufiksālā deonimizācija	literāra atsauce	sengrieķu mīta varonis Narciss
fallonarcistisks	deonimizācija ar prefiksu un sufiksu	literāra atsauce	sengrieķu mīta varonis Narciss
narcistisks	sufiksālā deonimizācija	literāra atsauce	sengrieķu mīta varonis Narciss
rēzus faktors	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	literāra atsauce	sengrieķu mit. Trāķijas valdnieks Rēzus/Rhésus

rēzuspozitīvs	deonimizācija darinot salikteni	literāra atsauce	sengrieķu mit. Trāķijas valdnieks Rēzus/Rhėjus
rėjus pozitīvs	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	literāra atsauce	sengrieķu mit. Trāķijas valdnieks Rēzus/Rhėjus
rėjus negatīvs	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	literāra atsauce	sengrieķu mit. Trāķijas valdnieks Rēzus/Rhėjus
rėjusnegatīvs	deonimizācija darinot salikteni	literāra atsauce	sengrieķu mit. Trāķijas valdnieks Rēzus/Rhėjus
rėjus faktors	deonimizācija darinot salikteni	literāra atsauce	sengrieķu mit. Trāķijas valdnieks Rēzus/Rhėjus
rėjus konflikts	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	literāra atsauce	sengrieķu mit. Trāķijas valdnieks Rēzus/Rhėjus
rigvir	jaukta vārddarin.metode	toponīms	Rīgas vīruss
RIGVIR	jaukta vārddarin.metode	toponīms	Rīgas vīruss
"Rigvir"	jaukta vārddarin.metode	toponīms	Rīgas vīruss
sadisms	sufiksālā deonimizācija	antroponīms- pētnieks	Donatien Alphonse Francois de Sade
sadistisks	sufiksālā deonimizācija	antroponīms- pētnieks	Donatien Alphonse Francois de Sade
salmonella	sufiksālā deonimizācija	antroponīms- pētnieks	Daniel Elmer Salmon
salmoneloze	sufiksālā deonimizācija	antroponīms- pētnieks	Daniel Elmer Salmon

Siāmas dvīņi	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	toponīms	Siāmu tagad sauc par Taizemi
sifiliss	sufiksālā deonimizācija	literāra atsauce	Syphilis/Sifils ir tēls poēmā
tularēmija	sufiksālā deonimizācija	toponīms	Tulare, USA, California+grieķu vārds haima 'asinis'
veneriskās slimības	jaukta vārddarin.metode	literāra atsauce	Venera
veneroloģija	sufiksālā deonimizācija	literāra atsauce	Venera
rentgens	pilnīga apelatīvācija	antroponīms-pētnieks	W.C.Rontgen
rentgenstari	kompozitīva apelācija	antroponīms-pētnieks	W.C.Rontgen
rentgenogramma	sufiksālā deonimizācija	antroponīms-pētnieks	W.C.Rontgen
rentgenizmeklējums	kompozitīva apelācija	antroponīms-pētnieks	W.C.Rontgen
Von Willebranda faktora aktivitāte	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	Erik Adolf von Willebrand
fon Villebranta faktora antigēna līmenis	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	Erik Adolf von Willebrand
Villebranda slimība	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	Erik Adolf von Willebrand
BCG vakcīna	jaukta vārddarin.metode	antroponīms-pētnieks	A. Calmette, C. Guérin

Prader–Willi sindroms	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	Andrea Prader, Heinrich Willi
Prādera-Villi sindroms	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	Andrea Prader, Heinrich Willi
Stokholmas sindroms	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	toponīms	Stokholma
Silveršelda sindroms	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	N.Silfverskiöld
tiešā Kumbsa reakcija	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	Robin Coombs
netiešā Kumbsa reakcija	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	Robin Coombs
Anti-Millera hormons	jaukta vārddarin.metode	antroponīms-pētnieks	Johannes Peter Müller
Epšteina-Barra vīrusa analīzes	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	Michael Anthony, Epstein, Yvonne Barr
Jersīniju antivielas	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	A.E.J. Yersin
Zimņicka prove	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	Зимницкий, Семён Семёнович
Duglasa dobums	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	James Douglas

Varfarīna farmakoģenētika	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	ergonīms	WARF (Wisconsin Alumni Research Foundation)
varfarīns	sufiksālā deonimizācija	ergonīms	WARF (Wisconsin Alumni Research Foundation)
Pikvika sindroms	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	literāra atsauce	Pickwick no Dikensa "The Pickwick Papers"
Pikvikiešu sindroms	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	literāra atsauce	Pickwick no Dikensa "The Pickwick Papers"
Lasega simptoms	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	Ernest Charles Laségue
pasterizācija	sufiksālā deonimizācija	antroponīms-pētnieks	Louis Pasteur
pasterizēt	sufiksālā deonimizācija	antroponīms-pētnieks	Louis Pasteur
(ne)pasterizēts	sufiksālā deonimizācija	antroponīms-pētnieks	Louis Pasteur
Stokholmas sindroms	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	toponīms	Stokholma
Pedžeta slimība	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	Džeimss Pedžets/ Paget /'pædʒət/,
Padžeta-Šrētera-Kristelli sindroms	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	Džeimss Pedžets/ Paget /'pædʒət/,
Pedžeta vēzis	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	Džeimss Pedžets/ Paget /'pædʒət/,

Krona slimība	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	Burrill Bernard Crohn
zīverts	pilnīga apelatīvācija	antroponīms-pētnieks	Rolf Maximilian Sievert
Kolisa lūzums	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	Abraham Colles
Adisona slimība	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	Thomas Addison
Adisona-Bīrmera slimība	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	Thomas Addison & Biermer
Addisona slimība	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	Thomas Addison
Ebolas drudzis	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	toponīms	pēc Ebolas upes Kongo Demokrātiskajā Republikā Āfrikā
Ebolas vīruss	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	toponīms	pēc Ebolas upes Kongo Demokrātiskajā Republikā Āfrikā
Rīda—Šternberga šūnas	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	Reed–Sternberg
Hamiltona Depresijas novērtēšanas skala	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	Max Hamilton
MADRS skala	jaukta vārddarin.metode	antroponīms-pētnieks	Montgomery—Asberg Depression Scale

Diogēna sindroms	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	literāra atsauce	Diogenes/ Diogēns-sengrieķu filozofs, kurš dzīvojis mucā
Milkmana sindroms	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	Lous Arthur Milkman
Kremļa diēta	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	toponīms	Kremlis
Dienvīdu pludmales diēta	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	toponīms	South Beach neighborhood in Miami Beach near Agatston's practice
Stokholmas diēta	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	toponīms	Stokholma
Vidusjūras diēta	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	toponīms	Vidusjūra
Zikas vīruss	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	toponīms	Ziika Forest of Uganda
Aspergera sindroms	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	Hans Asperger
Minhauzena sindroms	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pacients	Hieronymus Karl Friedrich, Freiherr von Münchhausen
Rietumnīlas vīruss	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	toponīms	Nīlas upe
Vēgenera granulomatoze	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	Friedrich Wegener

Vegenera granulomatoze	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	Friedrich Wegener
Čērga-Strosas vaskulīts	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	Jacob Churg, Lotte Strauss
Churg-Strauss slimība	jaukta vārddarin.metode	antroponīms-pētnieks	Jacob Churg, Lotte Strauss
Kogana sindroms	deonimizācija darinot salikteni	antroponīms-pētnieks	David Glendenning Cogan
Greivsa slimība	deonimizācija darinot salikteni	antroponīms-pētnieks	Robert James Graves
Sīzifa sindroms	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	literāra atsauce	Sīzifs no grieķu mitoloģijas
Šēgrēna sindroms	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	Henrik Samuel Conrad Sjögren
Sjögren sindroms	jaukta vārddarin.metode	antroponīms-pētnieks	Henrik Samuel Conrad Sjögren
Šēgreņa sindroms	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	Henrik Samuel Conrad Sjögren
Šēgrēna sindroms	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	Henrik Samuel Conrad Sjögren
Tureta sindroms	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	Gilles de la Tourette/ Žils de la Turē
F sindroms	jaukta vārddarin.metode	antroponīms-pacients	uzvārda pirmais burts slimnieka, kam pirmo reizi bija aprakstīts multiplu pārmantotu anomāliju komplekss

Fabrī slimība	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	Johannes Fabry
Fabri slindroms	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	Johannes Fabry
Gošē slimība	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	Gaucher
Fēliksa Krula sindroms	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	literāra atsauce	Fēliks Kruls no T.Manna “Avantūrista Fēliksa Krula atzīšanās”
G sindroms	jaukta vārddarin.metode	antroponīms-pacients	uzvārda pirmais burts slimnieka, kam pirmo reizi bija aprakstīts multiplu pārmantotu anomāliju komplekss
Van Goga sindroms	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pacients	Vinsents van Gogs
Ho sindroms	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	toponīms	Haw River/ Ho upe Āfrikā
Ikara sindroms	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	literāra atsauce	Ikars no sengrieķu mitoloģijas
Jāna sindroms	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	literāra atsauce	Jāns (latīņu. Janus) no Senās Romas mītiem
Kjellīna sindroms	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	K. Kjellin

Leonardo sindroms	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	cits	Leonardo da Vinči
de Morsjē sindroms	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms- pētnieks	Georges de Morsier
Van Neka sindroms	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms- pētnieks	M. van Neck
Oblomova sindroms	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	literāra atsauce	I.Gončarova “Oblomovs”
Ogna sindroms	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms- pacients	Sindroms pirmo reizi atklāts norvēģu ģimenei ar uzvārdu Ogna
Pinokio sindroms	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	literāra atsauce	Pinocchio
Pizas sindroms	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	toponīms	Pizas tornis Pizas pilsētā pie Arno upes, Itālijā
Proteja sindroms	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	literāra atsauce	Sengrieķu dievs Protejs/Proteus
Portsmutas sindroms	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	toponīms	Portsmouth/ Portsmuta Lielbritānijā

Oklahomas sindroms	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	toponīms	Oklahoma, ASV
Pseudobārtera sindroms	jaukta vārddarin.metode	antroponīms-pētnieks	Frederic Crosby Bartter
Ofēlijas sindroms	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	literāra atsauce	V. Šekspīra "Hamleta"
Otello sindroms	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	literāra atsauce	V. Šekspīra "Otello"
pseudohodžkina sindroms	jaukta vārddarin.metode	antroponīms-pētnieks	Thomas Hodgkin
Hodžkina limfoma	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	Thomas Hodgkin
Rablē sindroms	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	literāra atsauce	"Gargantija un Pantagriels"
Rademakera sindroms	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pacients	Rademacher
Sēderlunda sindroms	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	Söderlund
Sokrāta sindroms	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pacients	Sokrāts
Štoka-Špīlmeiera-Fogta sindroms	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	Stock, Spielmeier, Vogt

Bergstranda sindroms	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	Bergstrand
Godfrija tests	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	Godfrey
Odiseja sindroms	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	literāra atsauce	Ulixes (latīņu)/Odisejs no grieķu mīta
Undīnes sindroms	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	literāra atsauce	Undīnes ir mītiskas nāriņas no sengrieķu mitoloģijas
Botičelli simptoms	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	cits	Botičelli- attēloja simptomu gleznā "Madonna un jaundzimušais ar eņģeļiem"
Hartnapa sindroms	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pacients	Edward Hartnp
gigantisms	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	literāra atsauce	Gigants nāk no sengrieķu mitoloģijas, nozīmē "milzis"
Apgar skala	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	Virginia Apgar
Apgares skala	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	Virginia Apgar
Šlemma kanāls	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	Friedrich Schlemm

Perkina tonometrija	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms- pētnieks	Perkins
Klarka un Džeksona hipnouzņēmības tests	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms- pētnieks	Clarke, J. C., Jackson, J. A.
Tomsena sindroms	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	cits	Asmus Julius Thomas Thomsen
Kariona slimība	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	cits	Daniel Alcides Carrion
“Zīda ceļa” slimība	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	toponīms	Zīda ceļš
Behčeta slimība	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms- pētnieks	Hulusi Behchet
Hofas slimība	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms- pētnieks	Albert Hoffa
Jergasona tests	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms- pētnieks	R. M. Yergason
Kafija slimība	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms- pētnieks	John Caffey
Kalvē slimība	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms- pētnieks	Žaks Kalvē
Kamera sindroms	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms- pētnieks	Ugo Kamera/Camera

Lefora lūzums	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	Leons Klemāns Lefors
Litla slimība	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	Johans Georgs Lobšteins
Lozra-Debreja-Milkmana sindroms	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	Looser-Debrey-Milkman
Milkmana slimība	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	Milkman
Milvoku sindroms	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	toponīms	Milvoki pilsēta Viskonsinā, ASV
Mādelunga deformācija	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	Oto Vilhems Mādelungs
Makmareja tests	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	McMurray
Paila slimība	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	Pyle
Pota slimība	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	Pott
Segona lūzums	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	F.Segons

Rolando lūzums	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	Silvio Rolando
Reitera slimība	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	Hanss Reiters
Šarko-Mari sindroms	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	Charcot-Marie
Reja sindroms	sintaktiski semantiska deonimizācija ar analītisku leksēmu	antroponīms-pētnieks	Douglas Reye

## Dokumentārā lapa

Maģistra darbs „Eponīmi medicīnas tekstos latviešu valodā” (Eponyms in Latvian medical texts) izstrādāts LU Humanitāro zinātņu fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autore: Renāte Bružāne

Datums

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītājs: lekt. Helēna Gizeleza

Datums

Recenzents: asoc.prof. Arvils Šalme

Studiju metodiķe:

Darbs iesniegts Sastatāmās valodniecības un tulkošanas nodaļā 08.06.2020.

Darbu pieņēma:

Darbs aizstāvēts maģistra gala pārbaudījuma komisijas sēdē

..... prot. Nr. ...., vērtējums .....

Komisijas sekretāre: Rakstiskās tulkošanas PMSP lekt. Helēna Gizeleza